

Fakultetet humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning

Sportsvasking i lysets hastighet

En studie av hvordan og hvorfor autoritære stater bruker Formel 1 til å bedre sitt omdømme

Vegar Fjell

Masteroppgave i Statsvitenskap STV-3900 Mai 2023

Til farfar

Forord

Dette har vært en mer krevende prosess enn jeg kunne forestille meg, men ikke fordi masteroppgaven i seg selv har vært vanskelig å skrive. Å innhente informasjon, lese om tematikken og skrive har vært spennende og interessant fra start til slutt.

Men lite visste jeg da jeg spurte Jonas Stein om han ville være min veileder, at han skulle sikre meg en jobb ved siden av som jeg trivdes så godt i at den opptok langt mer tid enn planlagt. Så godt trivdes jeg, at jeg i løpet av masteroppgaveløpet endte opp med fast jobb som journalist. Om det var helt intensjonen til Jonas er jeg usikker på, men han har uansett gjort langt mer enn det en kan forvente av en veileder.

Og for det, takker jeg deg av hele mitt hjerte, Jonas. Også selvsagt for så konkret og god veiledning med selve oppgaven at jeg, til tross for en ekstra hektisk periode, allikevel kommer i mål med et resultat jeg er stolt av å levere.

Og takk til alle dere som har lest gjennom og gitt tilbakemelding på oppgaven. Dere har alle spilt en viktig rolle for denne oppgavens kvalitet.

Men den aller største takken går til alle som har støttet og heiet hele veien for at jeg skulle komme i mål med en mastergrad. Mamma og pappa som alltid har hatt en ukuelig tro på at eldstemann kan lykkes med hva som helst, og Anne og Jon-Halvdan som har vært en nær støtte og hjulpet til med avlasting på hjemmebane. Men ikke minst til min Vilde som pusher når det trengs, og som alltid støtter uforbeholdent. Takk for at du har tatt i litt ekstra hjemme og for at du har godtatt at andre ting må prioriteres først, sånn at det har vært mulig å fullføre dette prosjektet.

Uten dere hadde denne masteroppgaven aldri blitt til. Takk.

Innhold

1	Innledning.....	1
1.1	Begrunnelse for valg av tema	3
1.2	Avgrensning.....	5
1.3	Problemformulering.....	7
1.4	Disposisjon	7
2	Teori	7
2.1	Begrepsavklaring	8
2.1.1	Sportsvasking	8
2.1.2	Autoritære stater	10
2.2	Soft power.....	11
2.3	Sportsdiplomati.....	12
2.3.1	Tradisjonelt sportsdiplomati.....	13
2.3.2	Moderne Sportsdiplomati	14
2.3.3	Ikke-statlige sportsdiplomater	15
2.4	White elephants: Skysraperteorien	16
2.5	Megaevents	18
2.5.1	Konsekvenser av mangel på institusjoner	20
3	Formel 1	22
3.1	FIA.....	22
3.2	Eierskap	24
4	Metode.....	26
4.1	Forskningsdesign	26
4.2	Kvantitativ metode	27
4.3	Kvalitativ metode	29
4.3.1	Fremgangsmåte	29
4.4	Svakheter	30

5	Analyse.....	32
5.1	Tallenes klare tale.....	36
5.1.1	Formel 1 vs verden.....	37
5.1.2	Arrangørland Formel 1 1950-2023	38
5.2	Autoritære stater i Formel 1.....	39
5.2.1	Spania.....	40
5.2.2	Argentina.....	41
5.2.3	Portugal	41
5.2.4	Marokko	42
5.2.5	Sør-Afrika.....	42
5.2.6	Mexico.....	43
5.2.7	Brasil	44
5.2.8	Ungarn.....	45
5.3	Etter 1990	46
5.3.1	Malaysia	46
5.3.2	Midtøstens inntog: Bahrain	47
5.3.3	Kina	48
5.3.4	Tyrkia	50
5.3.5	Singapore.....	50
5.3.6	De forente arabiske emirater	51
5.3.7	Russland	52
5.3.8	Aserbajdsjan	53
5.3.9	Saudi-Arabia.....	54
5.3.10	Qatar	55
5.4	Økonomi	57
5.5	Likheten mellom arrangørlandene.....	58
6	Drøfting	61

6.1	Formel 1 som en sportsvaskingsplattform.....	61
6.2	Hva er likheten mellom arrangørlandene som bruker mesterskapet i sportsvaskingsøyemed?.....	62
6.3	Hvordan går statene frem for å bli vertsland for løpene?	65
6.4	Er vertskapsrollen for Formel 1-løp mer attraktivt for autoritære stater enn andre stater, og i så fall hvorfor?.....	68
6.5	Hvordan bør FIA og Formel 1 håndtere dette?.....	70
6.6	Hvilken effekt har sportsvasking?	74
7	Konklusjon	75
	Referanseliste	79
	Appendiks.....	84

1 Innledning

- Han (LeBron James) er fenomenal på det han gjør. Men jeg liker ikke at folk med en eller annen status driver med politikk samtidig. Jeg mener, gjør det du er god på. Hold deg til det du gjør. Jeg spiller fotball og er best på å spille fotball. Jeg driver ikke med politikk. Hadde jeg vært politiker, hadde jeg drevet med politikk.

Sitatet tilhører fotballstjernen Zlatan Ibrahimovic som uttalte seg kritisk til basketstjernen LeBron James sitt samfunnsengasjement utenfor idrettsarenaen (The Guardian Sports, 2021). Holdningen er ikke ny eller spesiell, det er stadig en debatt om i hvilken grad sport og politikk skal blandes sammen. Alpinlegenden Aksel Lund Svindal uttalte rett ut at «politikk og idrett bør ikke blandes. Idretten er rettferdig og ren, og den beste vil vinne. Politikk er ikke slik». Dette var Lund Svindals svar på spørsmål om at Russland i 2013 innførte forbud mot homoseksuell propaganda rettet mot mindreårige (NTB, 2013). Dette bare måneder før vinter-OL i Sochi. Skulle man boikotte? Nei, mente Lund Svindal og flere av hans kolleger. En lignende, men enda større boikottdebatt var aktuell før fotball-VM i Qatar vinteren 2022. Skulle det norske fotballandslaget boikotte mesterskapet? Landslaget ble riktig nok hjemme, men det var resultatbasert og ikke en boikott. Men selv om en boikott ble nedstemt i fotballstyret, var diskusjonen intensiv og landslaget hadde også en rekke markeringer mot menneskerettighetsbrudd osv. Noen mente landslaget gikk for langt, andre mente de ikke gikk langt nok. Skal sport og politikk blandes, hvilket ansvar har idrettsutøvere, idrettsforbund og idrettsledere?

Sport og politikk har alltid funnet hverandre (Murray, 2018, s. 1). Det kan selvsagt løftes en prinsipiell debatt om hvor riktig det er, men det historiske faktum er at sport og politikk har vært sammenblandet siden tidenes morgen. Og allerede i sin spede begynnelse ble sport brukt politisk for å samle folk ved å skape en felles plattform. I Romerrikets gullalder brukte man sport, nærmere bestemt aktivitetene i Colosseum, til å underholde sine innbyggere. En ren politisk handling fordi romerne simpelthen kjedet seg mens all tid og alle ressurser ble brukt på krigføring og imperialisme (Murray, 2018, s. 49). Men som med så alt for mange positive muligheter ved noe, finnes det også en bakside av medaljen. Så gjelder også for sammenblandingen av sport og politikk. Der noen ser potensial til å samle, vil andre se muligheten til å utnytte. Andre vil kanskje til og med se muligheten til å splitte.

Spørsmålet bør ikke være hvorvidt sport eller politikk bør mikses, spørsmålet bør omhandle når det er riktig og når det er galt. Og uten at det nødvendigvis må foreligge et press på idrettsutøvere for å være politiske, kan det heller ikke være galt å anse politisk engasjement for å være feil. Idrettsutøvere, mer enn noen andre, er forbilder for millioner. Det betyr mye for veldig mange når en idrettsutøver står opp for menneskerettigheter, for rettferdighet og likhet. Det er også politikk. Idrettsutøvere skal få være idrettsutøvere, men de kan være så mye mer. Og selv om ansvaret ikke ligger hos utøverne og de ikke har ytringsplikt, kan de brukes politisk ved å gjøre noe så enkelt som å sitte stille i båten. Eller i større grad dersom de aktivt mottar penger for å promotere et sportsvaskingsarrangement. Her er det flere eksempler, men David Beckhams ambassadørrolle for fotball-VM i Qatar ligger i friskt i minne hos mange.

Og sportsvasking er et svært godt eksempel på baksiden av medaljen i sammenblandingen av sport og politikk. Det er når sport brukes til å dekke over menneskerettighetsbrudd eller lignende at sport ikke lenger er «rent», slik Svindal hevder. Og det er dette denne masteroppgaven har sett nærmere på. Hvordan brukes sport til å renvaske autoritære staters negative omdømme internasjonalt? Et dårlig omdømme som ofte handler om menneskerettighetsbrudd og holdninger man i vesten anser som utdatert, som f.eks. synet på homofili. Denne masteroppgaven er et dypdykk inn i en av de mest populære sportene i verden, som samtidig også har utviklet seg til å bli en stor sportsvaskingsplattform. Formel 1 har i en årrekke vært en populær sport, men interessen har økt massivt siden sporten begynte promoteringen gjennom Netflix-serien «Drive to Survive». Men med den store interessen har det også vært en massiv økning i antall autoritære stater som arrangørland i Formel 1. Når verdensmesterskapet arrangeres i 2023, er over en fjerdedel av landene å regne som autoritære stater. Og med de ansvarlige organisasjonene bak mesterskapet som en bevisst nøytral og stilltiende part, får disse statene bruke sporten til å gjøre den mindre «ren».

Denne masteroppgaven har hatt som mål å forklare hvorfor og hvordan Formel 1 blir brukt som et sportsvaskingsverktøy for autoritære stater, hvorfor det er en så stor andel av dem og hvilke løsninger eierorganisasjonene bør benytte seg av for å gjøre noe med det opplagt voksende problemet. Oppgavens sluttresultat er forhåpentligvis et godt utgangspunkt for både

videre forskning på sportsvasking generelt, Formel 1 spesielt, men også for sammenligning mellom ulike sporter og stater. I tillegg kan oppgavens analyse, drøfting og konklusjon forhåpentligvis også skape grobunn for en videre debatt og kanskje til slutt en løsning for det problemet sportsvasking er. Sport og politikk har alltid blitt blandet sammen med gode hensikter, men det er når sport brukes politisk for å splitte og dekke over grusomheter og udemokratiske situasjoner at det blir et problem.

1.1 Begrunnelse for valg av tema

I en enkel form er en masteroppgave den avsluttende oppgaven etter fem års studier ved et universitet. Den kunnskapen studenten har tilegnet seg i løpet av disse årene skal kumuleres til en oppgave der studenten får bevist sin kompetanse. Men en masteroppgave er også et prosjekt der studenten investerer all sin tid i en problemstilling, et prosjekt over lengre tid som krever dedikasjon og motivasjon. Derfor er det ideelt å holde seg til en tematikk man kjenner godt og interesserer seg for.

Mange statsvitenskapsstudenter kan nok kjenne seg igjen i at det er mange områder av samfunnsvitenskapen som er spennende og aktuelle for en slik oppgave. Slik har det også vært for meg, og prosessen som har ledet frem til denne prosjektskissen har i større grad handlet om å kutte ned på listen over aktuelle tema, snarere enn en søken etter noe å skrive om. Vi lever i en tid der samfunnsvitenskap har en svært viktig plass i samfunnet, i forskningen og academia. Klima, pandemi, storming av den amerikanske Kongressen, Russlands invasjon av Ukraina. Eksemplene er ikke få over høyaktuelle situasjoner eller tema som interesserer. Løste norske myndigheter pandemien på en tilfredsstillende måte? Hvilke konsekvenser vil invasjonen av Ukraina kunne føre til for det arktiske samarbeidet mellom Norge og Russland?

Etter å ha skrevet bacheloroppgave om den politiske tilliten i det amerikanske demokratiet, var både det amerikanske demokratiet i seg selv og politisk tillit mer generelt høyaktuelle kandidater til tematikk, da dette alltid vil være relevant for statsvitenskap og samfunnet ellers. Men dette området er også et felt som er forsket på i årevis og av mange, og jeg frykter at en masteroppgave i denne sammenheng på mange måter bare blir en oppsummering av andres forskning uten at det kan bidra med noe til fagfeltet.

Mitt valg av tema har derfor falt ned på sportsvasking. Her får jeg anledning til å kombinere sport og politikk, de to tingene jeg nok er mest lidenskapelig opptatt av, men først av alt mener jeg sport er høyst relevant for statsvitenskap. Det er det flere grunner til. For det første handler sportsvasking om to faktorer: Sport, og stater. Dette vil jeg forklare nærmere i definisjonen senere, men kjernen i sportsvasking er hvordan stater bruker sport. Dette i seg selv bør gjøre tematikken interessant for statsvitere. Men for å gå noe mer i dybden på det, er som vi skal se i både teori, analyse og drøfting, sportsvasking ofte en bevisst strategi fra de styrende myndigheter i de ulike statene for å bedre eget globale omdømme. For Bahrain handler det for eksempel tilsynelatende i stor grad om å flytte fokuset vekk fra menneskerettighetsbrudd og over på suksessen som kan skapes i landet. Andre land, som Qatar, bruker statseide selskaper til å sponse sport på ulike måter for å gjøre noe lignende, men samtidig knytte landet til store sportsklubber fremfor til menneskerettighetssituasjonen i landet.

Men sportsvasking er også nært tilknyttet soft power. Mer om dette også i begrepsavklaringene, men dette handler i korte trekk om staters politiske utenrikspolitiske strategier. For Qatar for eksempel, som er et svært lite land med få innbyggere, er man helt avhengig av et nært og tett samarbeid med allierte både med tanke på handel, men ikke minst et ytre forsvar for å beskytte landegrensene. For Russland er det sannsynligvis et utenrikspolitisk spørsmål der det handler om å vise sin styrke, slik vi også kjenner fra den russiske og sovjetiske historien. Det går en hårfin grense mellom soft power og sportsvasking, men hvor kun førstnevnte begrep er et etablert begrep i statsvitenskap. For å unngå å sammenblende de to uttrykkene, bør også statsvitere være godt kjent med sportsvasking, motivene bak og konsekvensene av den. Soft power fremstår nemlig oftest svært legitimt, mens sportsvasking gjør det stikk motsatte. Allikevel har de til felles at de er bevisste politiske strategier fra staters regimer.

I tillegg mener jeg at statsvitenskap er høyst relevant for sport, altså motsatt vei. Som nevnt flere ganger, har sport og politikk historiske bånd, både på godt og vondt. Og lite tyder altså på at den sammenblandingen blir noe mindre. Skal sport kunne få være «rent», må også de store organisasjonene, utøverne og andre involverte forstå forskjellen på «god» og «dårlig» bruk av politikk i sport. Få er vel uenig i at eksempelvis bordtennisdemokratiet mellom USA og Kina var noe annet enn positivt? Dette er også politikk. Men mange mener sporten blir

mindre ren når autoritære stater får dekke over menneskerettighetsbrudd gjennom idrett. Når de store sportsorganisasjonene jobber for inkluderende fellesskap i sine respektive idretter, eller tar stilling til krigføring i Ukraina eller homofiles rettigheter, er ikke dette også da politikk? Politikk dekker ofte så mye mer enn det mange måtte tro og hevde. At idrettsutøvere ikke vil ta stilling til ubehagelige politiske spørsmål må være greit, men det må være like greit for store forbilder å mene noe om ulike politiske spørsmål. Kanskje er det også svært viktig at nettopp det skjer.

Samtidig er dette et felt som tilsynelatende er mindre utforsket der mulighetsrommet er større for å konkludere en oppgave som kan være et bidrag til feltet og samfunnsvitenskapen. Ikke minst er sportsvasking et stadig mer aktuelt tema og sannsynligvis en tematikk som ikke vil avta med det første. Fotballklubber eies av russiske oligarker med tilknytning til Kreml og arabiske stater er på eiersiden i flere toppfotballag. Statlige selskap er sponsorer for idrettslag og utøvere, og kampen om idrettsmesterskap har blitt storpolitikk og er oftere og oftere gjenstand for spekulasjoner om korrupsjon og baktanker. Være seg det russiske Gazproms sponning av det tyske fotballaget Schalke 04 eller Formel 1-løp i Saudi-Arabia, eksemplene på sport som en politisk plattform for stater eller statlige organisasjoner er mange, og voksende. Bare siden jeg startet på denne masteroppgaven har fotball-VM vært gjennomført i Qatar, og samme land har lagt inn bud på en av verdens største fotballklubber Manchester United, og vist interesse for å kjøpe seg inn i et NBA-lag. Samtidig verserer ryktene om at Saudi-Arabia er i førersetet for fotball-VM om få år. Sportsvasking er høyaktuelt, og derfor er også sammenblanding av sport og politikk en tematikk som bør være av interesse for akademia, kanskje til og med spesielt statsvitenskap.

1.2 Avgrensning

Det er mange idretter som interesserer og mange ulike sporter som ville både vært relevant og spennende å skrive om. Men like viktig som at oppgaven blir spennende, er det at rammeverket er realistisk og forskbart. Sportsvasking er lite utforsket, men vi vet med stor sikkerhet at det foregår på ulike måter i veldig mange idretter. Det vil ikke la seg gjøre med de rammebetingelsene som foreligger for en slik masteroppgave å gå så bredt ut at man favner alt, og trolig er det lite hensiktsmessig uansett rammeverk.

Da prosjektet ble landet med et tema, var ideen i utgangspunktet en sammenligning av ulike internasjonale mesterskap over tid. Hvem arrangerte mesterskapene i 1990, hvilke land arrangerer mesterskapene i 2022, eventuelt i 2023? Det var enkelt å se at også dette ble for vide rammer, og ved prosjektstart var tanken å avgrense arrangementene til kun Olympiske Leker. Verdensmesterskapet i fotball var et annet alternativ. Det er nemlig vanskelig å argumentere mot at disse arrangementene er verdens klart største og helt uten sidestykke.

Og disse har også dukket opp gjennom litteraturgjennomgangen av sportsvasking, og vil helt naturlig nevnes i ulike sammenhenger også gjennom oppgaven. Et stort antall av eksemplene brukt i teorien i denne oppgaven har for eksempel vært fra tidligere eller kommende OL eller fotball-VM. Allikevel valgte jeg å gå bort fra dette og se til en annen sport: Formel 1.

Begrunnelsen for dette består av flere lag, men hovedargumentet omhandler antall caser. Man kan argumentere for at både OL og fotball-VM har vært gjenstand for sportsvasking tidligere, men det er først i senere år det har dukket opp klare eksempler. Sommer-OL i Beijing (Kina) 2008, vinter-OL i Sotsji (Russland) i 2014 og Beijing i 2022 fremstår som de eneste moderne eksemplene i Olympiske Leker.

En mulighet lå i å sammenligne disse lekene med eksempelvis sommer-OL i Berlin (Tyskland) i 1936, men det ville ha trukket meg vekk fra den opprinnelige ideen om å sammenligne mesterskap over tid. I fotball-VM har det vært et massivt søkelys på VM i Qatar, men det ble ikke arrangert før midtveis i prosjektløpet. Og eksemplene er ikke nødvendigvis mange fra fotball-VM, med mindre man flyttet fokuset til enkeltcaser for å forske nærmere på mesterskapet.

I Formel 1 derimot, har det vært en tydelig utvikling med flere autokratier som vertsland de siste tiårene. Dette kommer jeg naturligvis tilbake til senere i oppgavebesvarelsen, men den enkle observerbare utviklingen gjorde prosjektet noe mindre komplisert, samtidig som det ga tydelige eksempler og et enklere sammenligningsgrunnlag. Gjennom analysen gjennomført i denne oppgaven har også det observerbare blitt bekreftet og styrket. Det finnes ingen tvil om at arrangørlandene i Formel 1 har hatt en negativ demokratisk utvikling over tid.

I tillegg ligger det en motivasjon i både egen interesse for sporten og derfor også et tilhørende kompetansegrunnlag. En eksisterende kompetanse på området har gjort litteratursøk og teorigjennomgang langt enklere og har styrket kvaliteten på forskningen. Sist, men ikke

minst, er det ikke til å legge skjul på at Formel 1 har fått «en ny vår» gjennom Netflix-serien «Drive to Survive», og nå har et historisk stort fokus fra fans og medier, også i Norge. Større interesse for denne sporten gjør den enda mer relevant, samt at masteroppgaven kanskje i enda større grad vil være av interesse.

1.3 Problemformulering

Oppgavens problemstilling: Hvordan bruker autoritære stater vertskap av løp i Formel 1-verdensmesterskapet til å bedre sitt globale omdømme?

1.4 Disposisjon

Denne masteroppgaven har allerede presentert en problemstilling, en avgrensning og begrunnelse for valg av tematikk i innledning. I det følgende vil jeg presentere oppgavens teoretiske rammeverk og metodikk benyttet i gjennomføringen av den. Deretter følger en kort, men svært sentral innføring i Formel 1. For de mindre sportsinteresserte eller de som ikke har noen inngående kjennskap til Formel 1 spesielt, vil denne innføringen være viktig for å forstå mekanismene i sporten. Metodekapittelet som følger vil så gjøre rede for arbeidets fremgangsmåte og oppgavens forskningsdesign, samt dens styrker og svakheter, mens det teoretiske rammeverket legger grunnlaget for analysen og ikke minst drøftingen i oppgaven.

En analyse av funnene gjort gjennom arbeidet med oppgaven vil deretter bli presentert gjennom tabeller og grafer og en videre analyse av disse, før en drøfting av funnene i finnes i et eget kapittel. Avslutningsvis oppsummeres oppgaven i et eget konkluderende kapittel. Litteraturliste og referanser følger til slutt.

2 Teori

Det teoretiske rammeverket skal som nevnt legge grunnlaget for analyse og drøfting senere i oppgaven. I det følgende vil jeg først gjøre et par viktige begrepsavklaringer. Disse avklaringene er helt sentrale for å forstå grunnlaget for oppgaven i sin helhet, både gjennom analyse og drøfting, men ikke minst det teoretiske rammeverket i seg selv. Disse begrepsavklaringene er helt nødvendige for å sette begrensninger for drøftingen, men samtidig tydeliggjøre hva som skal både svares ut og drøftes.

Etter presentasjonen av disse begrepsavklaringene, vil jeg presentere selve det teoretiske rammeverket som er benyttet i denne masteroppgaven som danner analyse- og drøftingsgrunnlaget i masteroppgaven.

2.1 Begrepsavklaring

Før det teoretiske rammeverket presenteres, er det viktig å avklare noen kjernebegrep i denne masteroppgaven. Det gjelder både for å forstå teori, analyse og drøfting, men også for å klargjøre begrep som kan være vanskelig å definere. Uten en presis definisjon av nøkkelbegrep vil også kredibiliteten til oppgaven være i fare, samt at for vide definisjoner vil gjøre det krevende å treffe nøyaktig innenfor de rammene som er satt.

2.1.1 Sportsvasking

Den aller viktigste avklaringen i forbindelse med denne oppgaven, omhandler sportsvasking. Det blir naturligvis det mest sentrale begrepet og knutepunktet for teori, metode, analyse og drøfting. Men sportsvasking har ikke én enkel definisjon. Begrepet har noen tydelige rammer som gjør en definering enklere, men det er nyanser som oppfattes forskjellig i debatter knyttet til tematikken.

Amnesty, som er en vanlig brukt kilde i forbindelse med sportsvaskingsdiskusjoner, skriver på sine sider at sportsvasking skjer når: «stater arrangerer eller sponser store idrettsarrangementer, klubber eller organisasjoner for å avlede oppmerksomheten vekk fra menneskerettighetsbrudd som staten kritiseres for» (Amnesty International). Det denne definisjonen forteller oss, er at sportsvasking handler om stater bruker eller utnytter sport for å dekke over egne menneskerettighetsbrudd. Men er dette en tilstrekkelig definisjon av et komplekst begrep? Dersom Amnestys definisjon er tilstrekkelig, hvordan skal man da gå frem for å møte sportsvasking? Enkelte vil hevde at den norske stat bedriver sportsvasking når statseide Nammo sponser fotballaget til Raufoss (Johnsen, 2022). Ammunisjonsbedriften har vært linket til menneskerettighetsbrudd, og med den norske stat som eier, vil Amnestys definisjon i bunn og grunn bety at Norge også bedriver sportsvasking. Og det kan det selvsagt være, og det skal ikke være et poeng her å unngå norsk sportsvasking i definisjonen. Allikevel er det viktig at en definisjon treffer godt nok til at den blir relevant. Dersom alle slike tilfeller er sportsvasking, vil begrepet i stor grad kunne bli visket helt ut fordi svært mye av

sammenblandingen av politikk og sport da vil være å regne som sportsvasking. Derfor må definisjonen avgrenses noe, også for å ivareta intensjonen i begrepet. Slik man kan forstå debatten knyttet til sportsvasking, mener jeg derfor Amnesty ikke går langt nok i sin definisjon.

Lenskyj innsnevrer definisjonen av statsbegrepet i Amnestys definisjon ytterligere når han sier at det er et fenomen som viser til når autoritære regimer forsøker å bedre eller dekke over sitt dårlige globale omdømme gjennom sport (Lenskyj, 2020, s. 51). Altså hevdes det her at det ikke holder med å si at det er stater involvert for å omtale det som sportsvasking, men det spesifiseres at statene må anses som autoritære. Samtidig ser vi at denne definisjon fokuserer mindre på menneskerettigheter og mer på et eksisterende omdømmeproblem for den aktuelle staten, i hvert fall i selve definisjonen. I begrepsavklaringen i sin masteroppgave om fotball-VM i Qatar, viser Søyland til hvordan sportsvasking handler om å «hvitvaske» egne menneskerettighetsbrudd, altså noe nærliggende det Amnesty definerer som sportsvasking (Søyland, 2020, s. 11). Videre viser han både til Grix og Lee (2013) og Lenskyj (2020) når han hevder at de autoritære statene gjennom arrangement av store sportsarrangement får fokuset over på å vise frem moderne idrettsanlegg fremfor de interne problemene i landet.

Det er svært sentralt å skille mellom sportsvasking og soft power i denne masteroppgaven. For, det er ikke nødvendigvis enkelt å skille en strategi for soft power og en strategi for sportsvasking fra hverandre. Kanskje vil de til og med gli over i hverandre. Kanskje man til og med si at det ene ikke utelukker det andre. Spesielt er dette med omdømme som ligger i Lenskyjs definisjon sentralt også i soft power-strategier. Det er derfor en konkret og presis definisjon av sportsvasking er så viktig. Soft power-teorien presenteres senere i eget underkapittel 2.2.

Med disse definisjonene til Amnesty og Lenskyj til grunn med støtte fra Søyland (2020) og Grix og Lee (2013), vil sportsvasking i denne masteroppgaven defineres som ***fenomenet der autoritære stater bruker sport til å forbedre eller dekke over et dårlig globalt omdømme, eller dekke over menneskerettighetsbrudd.***

Jeg mener denne definisjonen er snever nok til å ta opp i seg de faktiske elementer ved sportsvasking som er problematisk. Det ligger dog en stor utfordring i å benytte seg av en definisjon som begrenser på denne måten. For det er ikke gitt at det kun er autoritære stater

som bruker sport på denne måten, og det er utvilsomt slik at også demokratiske stater begår menneskerettighetsbrudd. Men jeg mener allikevel at begrensningen kan forsvares fordi for det første må en avgrensning settes et eller annet sted, og at denne treffer mer presist satt i den kontekst sportsvasking har oppstått som begrep.

2.1.2 Autoritære stater

Det finnes et mylder av ulike begrep for å definere stater i internasjonal politikk. «Autoritær stat», som Lenskyj bruker for å definere sportsvasking, er bare et av dem. Og hva er egentlig en autoritær stat, eller regimer om du vil. Knutsen (2021, s.17) sier at autoritære regimer er synonymt med diktatur og autokrati i en demokratiforståelse der begrepet er dikotomt og dermed deles kun inn i demokrati og ikke-demokrati. Dette er også en såkalt kategorisk forståelse av demokrati, men her er det først og fremst definisjonen av hva en autoritær stat er som er viktig å avklare, samt hvordan man måler dette. Noen av de mest kjente kjennemerkene som skiller demokrati fra diktatur, eller autoritære stater, er frie partivalg og beskyttelse av sivile rettigheter som organisasjonsfrihet og ytringsfrihet (Knutsen, 2021, s. 12). For ordens skyld, vil jeg benytte meg av begrepet autoritær stat slik Lenskyj gjør det i sin definisjon, samt slik jeg selv har gjort i egen problemstilling og definisjon. Men i enkelte teorier benyttes eksempelvis «autokrati», og dette er altså å forstå som det samme.

Hvordan en autoritær stat måles vil bli gjort rede for i kapittel 3 Metode, men her vil jeg først avklare hva som regnes som en autoritær stat. Målingen og definisjonen er for så vidt sammenhengene, og vi kan vise til Knutsen for en definisjon. Og slik vi må forstå det, kan autoritære stater enkelt defineres som ikke-demokratier (Knutsen, 2021, s. 18). For, i tillegg til en kategorisk forståelse av demokrati og diktatur, finnes også kontinuerlige forståelser av dette. Og det er, som forklart i metodekapittelet, den kontinuerlige som her blir gjeldende. Nærmere bestemt måles her statene med Polyarchy. Denne måleteknikken måler flere aspekter for et demokrati, slik at statene får en demokratiskår. Dette gjør det vanskelig å definere en stat som enten et demokrati eller autoritær, men det gir oss en klar indikasjon på om den er mer eller mindre demokratisk. Siden skalaen går fra 0 til 1, vil alt over 0,5 være nærmere demokratisk enn ikke-demokratisk, og omvendt. For da å kunne forstå hva en autoritær stat er, eller ikke-demokrati, må vi også forstå Polyarchy. Selve målemetoden er nærmere forklart i metodekapittelet.

Ifølge Knutsen (2021, s.49), er Polyarchy et samlemaal bestående av fem underindekser, som videre består av flere enkeltindikatorer. Disse underindeksene måler friheten i statenes valg, de politiske valgte og politiske institusjoner, ytrings- og informasjonsfrihet, organisasjonsfrihet- og politisk konkurranse, samt hvor stor andel av innbyggerne som har stemmerett. Det vil si at hovedindikatoren Polyarchy måler statene som et valgdemokrati. Denne indeksen er basert på Dahls definisjon av demokrati, hvor han klassifiserer demokratier etter dimensjonene konkurranse og deltakelse (Dahl, 2008, s. 6). Dahl mener i utgangspunktet at demokrati er et idealmål, og at de stater som kan skåre høyt på begge dimensjonene er såkalte Polyarchier. Dette er en definisjon de fleste statsvitere ser bort ifra i moderne tid, og så er også tilfellet i denne oppgaven.

Knutsen (2021, s.25) beskriver videre «lukkede demokratier» som stater som skårer lavt både på konkurranse og deltakelse, «autoritære konkurranseregimer» som stater med høy deltakelse og for lav konkurranseskår, og kompetitive oligarkier der stater har høy konkurranse, men lav deltakelse. Et demokrati skårer ifølge Knutsen (2021, s.25) høyt på både konkurranse og deltakelse. Det er dette Polyarchy måler, med fire mål på konkurranse, og ett mål på deltakelse. Videre presenterer Knutsen en rekke måter å dele inn diktaturene på, men det er uinteressant all den tid hovedpoenget er å skille autoritære stater fra demokratier, som ikke-demokratier. ***Vi kan altså i denne masteroppgaven forstå autoritære stater som ikke-demokratiske stater som ikke i tilstrekkelig grad tilbyr reell konkurranse og deltakelse i demokratiet.***

2.2 Soft power

Det er naturlig å bringe «soft power» på banen som et teorigrunnlag i denne masteroppgaven. Det blant annet fordi Søyland (2020) trekker det frem i forbindelse med definisjonen av sportsvasking og jeg videre i denne oppgavens definisjon av begrepet, men også fordi disse to begrepene som nevnt er svært nærliggende. Man kan kunne hevde at en stat benytter seg av sportsvaskingsstrategier, selv om det kan være snakk om en soft power-strategi. Men ikke minst er det en helt vanlig forklaring fra autoritære stater at den sportsvaskingen de anklages for å utføre, egentlig er nettopp en soft power-strategi, eller sportsdiplomati. Derfor er teorien om soft power viktig både for å forstå sportsvasking, men også de autoritære statenes utgangspunkt. Samtidig skaper det rom for et mer nyansert bilde.

Det er nærliggende å benytte seg av Joseph Nye for å presentere soft power fordi Nye anses å være «teoriens far». Han mente at som en løsning på staters utfordring med utviklingen av informasjonsalderen måtte stater søke «soft power» (Nye, 1990, s. 19). Denne formen for maktstrategi handler ifølge Nye om å søke makt gjennom å fremstå attraktiv slik at andre vil se til din stat og hva du gjør, fremfor å tvinge andre stater til å følge din vei. Dette kan gjøres gjennom å presentere verdier, kultur og politikk gjennom «myke» former for utenrikspolitikk som f.eks. kulturelle eller idrettslig suksess (Nye Jr, 2008, s. 95). Samtidig påpeker Nye også at det er noen forutsetninger for at dette skal virke. For det første må det man ønsker å vise frem og «lokke andre inn» med, være legitime og «ekte». Man vil ifølge Nye ikke lykkes med å fremstå attraktiv, dersom man ikke helt faktisk er det. For det andre må andre «kjøpe» staten som moralsk. Altså at man følger de moralske normer (Nye Jr, 2008, s.96).

La oss se på Qatar som et eksempel. Slik som kort nevnt innledningsvis i kapittel 1, vil dette landet gjennom sin størrelse og antall innbyggere ha problemer med å skape et sterkt nok forsvar i en urolig region i verden gjennom «hard power». Hard power her altså forstått som tradisjonell maktbruk med eksempelvis militær styrke. Derfor må Qatar benytte seg av det Nye kaller soft power for å oppnå samarbeid med andre land, slik at de har allierte på sin side dersom de har behov for dette. Ifølge Nye vil det bare være mulig dersom de klarer å fremstå attraktive på en legitim og reell måte. Og spesielt dette med legitimitet gjennom moralske normer blir sentralt når vi kobler dette videre til den hårfine linjen mellom soft power og sportsvasking. Uten å konkludere i at sportsvasking er et forsøk på soft power-strategi gjennom sport, når du ikke er legitimt og reelt attraktiv, er det mulig å se at dette kan være en beskrivelse av ulikheten mellom sportsvasking og soft power. Qatar har alle mulig legitime grunner til å benytte seg av soft power, men de har også store moralske utfordringer knyttet til menneskerettigheter som gjør deres soft power-strategi lite legitim og moralsk vanskelig.

2.3 Sportsdiplomati

I boka Sports Diplomacy, presenterer Stuart Murray (2018) det han omtaler som et teoretisk rammeverk for det han har kalt sportsdiplomati. Denne teorien fremhever også Søyland (2020, s.8) som en alternativ teori til sportsvasking, i likhet med soft power. Murrays påstand er at idrettens rolle som en påvirkende kraft har blitt konseptualisert i flere ulike vitenskapsretninger, som f.eks. historie, filosofi, biologi og sosiologi, men at få har forsket på feltet sportsdiplomati (Murray, 2018, s.49). Han påpeker riktig nok at omfanget empiriske

utgivelser på området har økt betraktelig det siste tiåret, men hans poeng er at feltet mangler et teoretisk grunnlag. Murray definerer sportsdiplomati som en bevisst strategi der stater eller ikke-statlige aktører bruker sportsarrangementer eller mennesker knyttet til sport, for å skape et fordelaktig image utad og bedre oppfatning om de utenfor egne landegrenser.

Murray (2018) deler sportsdiplomati inn i fire deler: Tradisjonelt sportsdiplomati, moderne sportsdiplomati, ikke-statlige sportsdiplomater og anti-sportsdiplomati. Her er tre av fire begrep direkte knyttet til hvordan stater benytter seg av sport i diplomatisk sammenheng og to av disse vil være svært relevant for denne oppgaven. Sports anti-diplomati fanger ikke opp sportsvasking, men går lenger ut i ytterkanten av diplomatiet og hvordan sport her kan brukes til å lage et skille mellom stater. Det er ikke det sportsvasking handler om, og det er heller ikke det sportsvasking forsøker å fremstå som. Men både tradisjonelt og moderne sportsdiplomati, samt ikke-statlige sportsdiplomater vil være relevant for et teoretisk rammeverk for denne oppgaven fordi sportsdiplomati står som en tydelig kontrast til sportsvasking, samtidig som det er sportsdiplomati ofte sportsvaskingen presenteres som av autoritære stater.

2.3.1 Tradisjonelt sportsdiplomati

Som navnet tilsier, er dette sportsdiplomati slik konseptet har blitt brukt gjennom historien. Murray (2018, s.61) definerer det som «den opportunistiske bruken, strategiske utnyttelsen og i enkelte tilfeller misbruk av toppidrett, idrettsutøvere og sportsarrangementer for å oppnå en stats utenrikspolitiske målsettinger». Grunnen til bruken av sport på dette viset utdyper Murray til at statene ønsker å oppnå diplomatisk kontakt, eller forbedre den diplomatiske kontakten med andre stater. Vi ser at denne definisjonen ligner på sportsvasking gjennom at det tradisjonelle sportsdiplomati også bruker eller utnytter sport for å oppnå noe. Forskjellen her er at vi i sportsvaskingsbegrepet både har avgrenset til autoritære stater, samt koblet det til omdømme og menneskerettighetsbrudd. Vi ser samtidig at det ligger tett opptil soft power, men at det i større grad knytter det direkte til sport, samt at det handler om å oppnå målene gjennom diplomati. Noe som ikke er selvsagt for en soft power-strategi. At det er koblet direkte til sport, gjør tradisjonelt diplomati nesten til en slags motsats til sportsvasking. I hvert fall står den i sterk kontrast til hvilken side av «medaljen» den er ment som.

For å forstå Murray, må man også forstå hva han legger i sport, og diplomati. Murray beskriver tradisjonelt diplomati som noe offisielt der staten og utenriksdepartementet er suverent og er de eneste aktørene som opererer i internasjonale relasjoner. Man kan også kalle det et profesjonelt diplomati, der aktørene er skolert og utdannet for å utøve diplomati mellom stater. Sport derimot, beskriver Murray gjennom seks grunnleggende faktorer. Det første mener han er at sport ligger i vårt DNA. Sport har vært en del av menneskers liv og våre samfunn siden «tidens morgen». Murray argumenterer for at alle stater har en form for sport gjennom spill og konkurranser, og at sport derfor er et universelt språk. For det andre mener Murray at sport har et potensial til å opptre som et diplomati i seg selv fordi det både samler folk og stater, og kan fungere som en ventil der man får ut aggresjon. Men han mener også at sport kan fungere helt motsatt, gjennom å trene soldater til å ruste de bedre til krig.

For det fjerde mener Murray at sport reflekterer det samfunnet den spiller ut i, og således alltid er aktuell i sin samtid. Slik vil også sport forandre seg med tiden. Men Murray presenterer også en form for definisjon av sport der ordet kommer fra fransk «desport», som betyr fritid. Men han følger opp det franske grunnordet med at dette igjen stammer fra romertiden og latinske deportare, som igjen betyr «å underholde seg selv». Så kan det som Murray påpeker hende at en slik definisjon er for vid, fordi den dekker alle mulige aktiviteter, også osterulling. Derfor presenterer han et alternativ hvor sport kan forstås som «en form for konkurranse med vinnere og tapere, vanligvis med fysiske uttrykk, med regler og belønning». Kanskje kan vi her trekke inn det norske ordet idrett, som gjerne brukes om hverandre med sportsuttrykket. Den sjette faktoren er for øvrig forskjellen på «sport» og «sports» i det engelske språket, som blir mindre relevant i denne sammenheng.

2.3.2 Moderne Sportsdiplomati

Murray mener at det tradisjonelle sportsdiplomati er et historisk bakteppe, men at sportsdiplomati har utviklet seg de senere årene. Hovedforskjellen er at det moderne sportsdiplomati er basert på mer moderne diplomatiske verktøy som mer inkluderende nettverk (Murray, 2018). I dette legges det at stater i det moderne diplomati i større grad enn tidligere benytter seg av andre former for diplomati enn den tidligere beskrevne tradisjonelle der to stater møtes, som for eksempel gjennom bruk av ikke-statlige aktører innen kultur og folk-til-folk-samarbeid. Altså kan vi forstå Murray slik at moderne sportsdiplomati benytter

mennesker og ikke-statlige organisasjoner i langt større grad enn i det tradisjonelle sportsdiplomati hvor det ble brukt på et mer overordnet, statlig nivå.

Murray (2018, s.89), definerer sportsdiplomati som et utenriksdepartements «bevisste, strategiske og vanlige bruk av sport, idrettsutøvere, sportsarrangement og ikke-statlige sportsaktører for å skape langvarige og gjensidige partnerskap». Murray mener ideen med dette videre er å «maksimere folk-til-folk-samarbeid, samt statens muligheter for utvikling, kultur, handel, investeringer, utdanning og turisme». Det er også det han mener i dag kan omtales som sportsdiplomati, og han oppgir fire hovedgrunner til at stater i større og større grad benytter denne formen for diplomati. For det første mener Murray (2018, s.89) at diplomati over lengre tid har slitt med et image som utdatert og irrelevant, og at myndighetene gjennom eksempelvis utviklingen av et sportsdiplomati viser en evne til å være innovative og fremoverlente, og dermed også gjør diplomati mer relevant igjen. Den andre grunnen er langt på vei tilknyttet den første grunnen, når Murray hevder at sportsdiplomati følger tanken bak offentlig diplomati som den moderne formen for diplomati, hvor hensikten er å bryte barrierer mellom folk.

Den tredje grunnen til at stater oftere benytter seg av moderne sportsdiplomati, er ifølge Murray (2018, s.95) at denne formen for diplomati er «praktisk», fordi myndighetene og de øverste politiske lederne kan møtes i diplomatisk hensikt, men samtidig gjemme seg bak eksempelvis et sportsarrangement. Slik får man «trådd vannet» og sett an reaksjonene blant innbyggerne, før man eventuelt går videre med de diplomatiske møtene. Den fjerde og siste grunnen knytter sportsdiplomati sterkt til Nyes «soft power», fordi Murray mener soft power-mulighetene som ligger i bruken av sport som diplomatisk verktøy er langt mer attraktivt enn bruken av f.eks. «hard power».

2.3.3 Ikke-statlige sportsdiplomater

I dette rammeverket er det ikke lenger de ulike statene som står for diplomati, men det Murray (2018) omtaler som NSSA (Non-state sporting actors). Dette er organisasjoner som ikke nødvendigvis har en diplomatisk oppgave, men som allikevel opererer diplomatisk som en konsekvens av deres egentlige roller og oppgaver. «De er i konstant kommunikasjon, forhandlinger og opererer diplomatisk for å gjøre internasjonale idrettskonkurranser mulige i utgangspunktet» (Murray, 2018, s.135). Det argumenteres for tre årsaker til denne

operasjonaliseringen: For det første at disse organisasjonene utgjør et sportsnettverk og dermed binder sport sammen i et samfunn bestående av hovedorganisasjoner, klubber og lag, frivillige organisasjoner, idrettsstjerner og selskap. Den andre grunnen mener Murray er at sport har et behov for stabilitet for å fungere best mulig, og derfor gjennom det alene fungerer som et «diplomatsk fenomen i internasjonal politikk». Den tredje grunnen til at Murray mener ikke-statlige organisasjoner er en viktig del av diplomatiet, er at det enkelt kan knyttes sammen med det moderne sportsdiplomati og moderne diplomati i seg selv. Det gjennom at ikke-statlige sportsorganisasjoner som sagt danner et nettverk, samtidig som det også er uavhengig av statene og er mer opptatt av hva som er best for individenes sikkerhet fremfor statens sikkerhet.

Et godt svært relevant eksempel på en slik NSSA, er FIA. Organisasjonen vil bli gjort rede for i eget underkapittel i analysen, men det kan være naturlig å gjøre rede for FIA som en NSSA i dette teoretiske rammeverket også. Murray fremhever nemlig FIA som et undervurdert eksempel på en organisasjon som jobber for individuell sikkerhet fremfor statlig sikkerhet. Organisasjonens «Sustainable Mobility Programme» jobber for en tryggere, renere, mindre kostbar og mer inkluderende transport gjennom miljøvennlige biler, urban mobilitet, tilgjengelig transport for mennesker med funksjonsnedsettelse, og det som kalles FIA Smart Cities (Murray, 2018, s.176). Sistnevnte prosjekt jobber mer konkret for å sikre tryggere, mer sammenkoblede og bærekraftig urban mobilitet. Dette gjør de gjennom å samle ulike politiske og administrative ledere i ulike byer, industritopper og eksperter på mobilitet. Disse aktørene utgjør dermed et nettverk av non-state actors. Som Murray (2018, s.176) påpeker, gjennom initiativ som dette, «smelter FIA sømløst sammen sport, utvikling og globalisering».

2.4 White elephants: Skyskraperteorien

Robinson og Torvik (2005) presenterer teorien om «white elephants». Begrepet brukes om investeringsprosjekter med «negativt sosialt underskudd». Med det menes at kostbare investeringsprosjekter som har et negativt samlet utfall for økonomien. Blant annet mener Robinson og Torvik at disse type prosjekter kun er mulig å gjennomføre for enkelte politikere, og at det derfor er en stor politisk fordel for de politikerne det gjelder. Og videre at disse politikerne vil velge tapsprosjektene foran bedre økonomiske prosjekter, dersom den politiske gevinsten i tapsprosjektene er større enn gevinsten i de mer økonomiske gunstige.

Robinson og Torvik (2005) hevder at det spesielt i utviklingsland er en rekke slike tapsprosjekter. Og faktisk hevder de at de politiske lederne bevisst går inn for å bruke penger på disse såkalte «white elephants». Grunnen til dette mener de at er fordi prosjektene kan være gunstige for seg selv, eller for egen velgergruppe. Altså, gunstige for de i egen krets, men ikke økonomisk gunstig generelt. Gjerløw og Knutsen (2019) går nærmere inn på dette i sin teori om skyskrapere. Her bruker de byggingen av skyskrapere som eksempel på «white elephants» til å undersøke om det er en forskjell i prosjektene i autokratier og demokratier. Og gjennom sine funn går de kanskje også enda lenger og er tydeligere enn Robinson og Torvik. Gjerløw og Knutsen hevder nemlig at det i større grad handler om legitimitet og ansvarliggjøring og hvordan dette er ulikt i demokratier og autokratier.

I undersøkelsene til Gjerløw og Knutsen gjør de tre hovedfunn. For det første at det bygges langt flere skyskrapere i autokratier enn i demokratier, og for det andre at prosjektene i autokratiene er langt mer kostbare enn i demokratiene. Og det siste hovedfunnet er altså knyttet til regimemekanismene som forklarer forskjellene. Til det første funnet, så viser de empiriske undersøkelsene at autokratiske stater bygger flere skyskrapere enn demokratier. Og ikke bare flere bygninger over 150 meter slik de definerer skyskrapere, men også høyere bygninger enn i demokratier.

Hovedgrunnen til disse forskjellene er regimeulikheter og de mekanismene som er knyttet til disse (Gjerløw & Knutsen, 2019, s. 514). Mer spesifikt er hovedaspektet i hvilken grad de politiske lederne stilles til ansvar i de ulike regimetyperne. Det vil si at mulighetene for et autokrati å bygge flere og mer kostbare skyskraperprosjekter er større, fordi de i motsetning til de demokratiske statene ikke i lik grad må svare til en velgermasse. Dette er naturligvis overførbart til kostnadskrevende prosjekter generelt, og da for eksempel bygging av en Formel 1-bane med tilhørende elementer. Som jeg kommer tilbake til senere i oppgaven, er dette en ikke helt ubetydelig kostnad. Poenget til Gjerløw og Knutsen (2019) er altså at det tilsynelatende vil være langt enklere for eksempelvis regimet i Emiratene å bygge mye, høyt og dyrt enn det vil være for eksempelvis USA. Mens regimet i Emiratene er eneveldig, må amerikanske politikere ved hvert valg stå til ansvar for sine velgere. Og vi vet også at økonomiske spørsmål er blant de viktigste i mange demokratiske valg. I tillegg mener altså Robinson og Torvik (2005, s.209) at det i tillegg er mer attraktivt for denne type politiske ledere.

Vi kan altså forstå «white elephants» og skyskraperteorien dithen at autoritære stater har en kortere vei til å gjennomføre kostnadskrevenne, og i stor grad lite kostnadseffektive prosjekter enn demokratiske stater. I en norsk kontekst kan vi for eksempel trekke frem debatten rundt et nytt vinter-OL, der nei-siden gir tommel ned fordi det vil koste for mye penger. Norske politikere er nødt til å forholde seg til meningsytringer blant velgerne fordi det til syvende og sist er de som avgjør om de får tillit til å styre. En lignende debatt var sannsynligvis ikke like fremtredende da Kina søkte om og til slutt fikk vinter-OL for 2022, fordi regimetyper er mer autoritær og dermed har regimet en mindre form for ansvarliggjøring og en annen legitimitet.

Dette er selvsagt relevant for masteroppgaven der jeg skal ta for meg nettopp autokratier, hvordan de går frem for å arrangere store idrettsarrangement og hvilke likheter som eksisterer der. Det er relevant fordi teorien ser ut til å knytte de økonomiske fordelene autoritære stater har gjennom sin regimetype, til hvilke fordeler det gir å arrangere store idrettsarrangement. Gjerløw og Knutsen (2019, s.506) fremhever til og med sportsarrangementer som lignende prestisjeprosjekter for politiske ledere. I tillegg underbygger det ulikhetene som eksisterer mellom demokratier og autokratier, også i et rent idrettslig perspektiv. Dette kommer jeg selvsagt tilbake til i både analysen og drøftingen senere i oppgaven. Det er avslutningsvis for teorien viktig å påpeke her at funnene til Gjerløw og Knutsen viser forskjellene i autokratier og demokratier, og at ulikhetene virker mindre betydelige mellom demokratier og andre diktatoriske regimetyper som f.eks. militærregimer.

2.5 Megaevents

Empirien er full av det man omtaler som «megaevents». Grix et al. (2019, s. 24) sier at det ikke eksisterer én definisjon av sportmegaevents, men viser selv til Roches definisjon om en «storskala, populært, kulturelt arrangement av dramatisk karakter og internasjonal betydning som vanligvis er organisert av både stater og internasjonale organisasjoner». Olympiske Leker er selve kroneksempelen, og derfor eksisterer det spesifikt mye empiri nettopp på dette, men også Formel 1 vil kunne regnet som et sportsmegaevent, dog ikke i nærheten av størrelsen til et OL. Allikevel er det gode paralleller som er mulig å trekke til relevante eksempler for denne masteroppgaven. Formel 1 skiller seg selvsagt fra et OL på mange måter. Det gjelder både med tanke på totalt tilskuertall, anerkjennelse, antall deltakernasjoner og tidsperiode for gjennomføringen. For å nevne noe. Allikevel, er Formel 1 et verdensomspennende kulturelt arrangement med høy anerkjennelse og stor popularitet, og for de som har sett Netflix-serien

Drive to Survive, masse drama. I tillegg er det både stater og internasjonale organisasjoner som står bak.

Grix et al. (2019) og (Grix & Lee, 2013) har sett på hvordan utviklingsland bruker arrangering av slike megaevents som en soft power strategi. Som jeg har vært inne på tidligere, vil et skille mellom sportsvasking og soft power være hårfint og vanskelig å oppdage dersom man ikke har en konkret og tydelig definisjon av sportsvasking. Sportsvaskingsstrategier kan veldig enkelt oppfattes som en soft power-strategi, dersom man ikke har et fokus på sportsvasking. Derfor er artiklene om megaevents er en relevant teori å benytte seg av, fordi den kan gi noen forklaringer på hvorfor land som kan knyttes til sportsvaskingsstrategier benytter seg av Formel 1.

Grix og Lee (2013, s.527) fremmet først teorien om at enkelte land befestet sin status som fremvoksende stater gjennom å arrangere slike store mesterskap, med Kina, Brasil og Sør-Afrika som eksempler. Og på den måten mener de at man også kan knytte de politiske årsakene til motivasjonen til utviklingsland for å arrangere megaevents. Grix og Lee (2013) mener at det for det første har vært en utvikling over tid der man nærmest må tvinge mesterskap på stater, til å være noe attraktivt som kan skape en høyere status på den internasjonale politiske scene, mer kredibilitet og ikke minst et bedre omdømme. Det siste er et nøkkelord i forbindelse med denne masteroppgaven, og jeg kommer tilbake til nettopp dette. Men de hevder for det andre også at det har vært en utvikling fra at vestlige land arrangerer mega-events, til langt flere utviklingsland eller såkalte fremvoksende stater. Altså stater som har fått en stor økonomisk vekst, og som nå søker internasjonal anerkjennelse. Og med større internasjonal anerkjennelse og omdømme, har vi knyttet denne teorien til både sportsvasking og soft power. Dette er her disse begrepene bindes sammen. Vi kan ikke knytte den til denne oppgavens definisjon av sportsvasking ytterligere, annet enn at mange av disse utviklingslandene eller fremvoksende statene, er nettopp autoritære stater med et globalt omdømmeproblem. Dette må tas videre i oppgavens analyse- og drøftingsdeler. Det samme gjelder det interessante poeng Grix og Lee (2013, s.536) gjør i å bevise utviklingen i hvilken type stater, også geografisk, som nå arrangerer store idrettsarrangement.

Grix og Lee (2013) innrømmer at det på det aktuelle tidspunktet var for tidlig å konkludere, og kommer derfor tilbake i Grix et al. (2019) til flere konkrete eksempler og mer empiri. I

boka *Entering the Global Arena* tar de i tillegg til fotball-VM i Sør-Afrika, samme mesterskap og OL i Brasil, samt OL i Kina i 2008, også for seg Russland og Qatar. Som jeg kommer tilbake til senere i oppgaven, gjør dette teorien ytterligere relevant, da begge disse statene for det første anses som autoritære, for det andre har et globalt omdømmeproblem, og for det tredje har de begge vært eller er et av vertslandene i Formel 1. Faktisk er også hvordan autoritære stater bruker mesterskapene et konkret målepunkt for forfatterne. De hevder at autoritære stater i en større grad bruker mesterskap til å oppnå omdømmeendring både innenfor og utenfor egne landegrenser, fordi de mangler den demokratiske legitimiteten. Videre hevder forfatterne at soft power, og da like gjerne sportsvasking, ofte er knyttet til en eller flere av fem ulike dimensjoner; Turisme, diplomati, kultur, markedsføring og handel. Grix et al. (2019, s. 30) mener at sportsmegaevents passer innenfor alle disse dimensjonene fordi sport er en del av et lands kultur og det kommer besøkende fra hele verden enten til selve mesterskapet eller som en effekt av det som er markedsført på TV. Samtidig er sport, som redegjort for i innledningen til denne oppgaven, et diplomatisk verktøy fra tidenes morgen, som også kan åpne for handel mellom stater.

2.5.1 Konsekvenser av mangel på institusjoner

I tillegg til de ovennevnte teoriene, mener jeg også at det er høyst relevant å tilføre rammeverket en ytterligere statsvitenskapelig dimensjon som knytter statene til et økonomisk aspekt. For økonomi er en vesentlig del av både idrett og store sportsorganisasjoner som for eksempel FIA, men også i de førende politiske strategiene til stater. Når en stat legger en sportsvaskingsstrategi, vil vi anta at man kan være interessert i eksempelvis mer turisme (Grix et al., 2019), som naturligvis vil gi økte inntekter til ulike deler av landets næringer. En relevant kobling til dette i forbindelse med oppgavens tematikk og problemstilling, er korrupsjon. Korrupsjon kan naturligvis komme i andre former enn pengeoverføringer, men historien er full av denne type korrupsjon, og dette gjelder også i sport. Et helt nylig eksempel på hvordan stater, sport og korrupsjon blandes sammen, er tildelingen av fotball-VM til Qatar.

Daren Acemoglu og James A. Robinson (2012) mener at mangel på sterke nok institusjoner kan være en forklaring på hvorfor dette oppstår. De mener blant annet autoritære stater mangler økonomiske institusjoner som legger til rette for at innbyggerne kan investere og innovere, og like viktig at de politiske institusjonene er like svake og reder grunnen for at de økonomiske institusjonene er en fordel for de som styrer (Robinson & Acemoglu, 2012,

s.372). Videre mener de at den økonomiske eliten, som også sitter med makten, vil hente ut ressurser og hindre økonomisk utvikling som gagnar andre enn dem selv. Sånn setter støtter denne teorien også oppunder mye av det Robinson og Torvik presenterer om «white elephants», der det hevdes at de politiske lederne bevisst velger økonomiske tapsprosjekter for egen vinning.

Robinson og Acemoglu mener at disse svake institusjonene igjen, i de mest ekstreme tilfellene, kan skape grobunn for brudd på lover og regler, og at dette igjen vil kunne føre til økonomisk stagnasjon, som der igjen kan utløse nasjonale kriser som for eksempel borgerkrig. Dette da altså i de mest ekstreme tilfellene, men poenget her er at de svake institusjonene er bygget for å kun styrke hverandre og de som tjener på dette, noe som igjen vil føre til lite økonomisk individuell vekst og sivil ulydighet. Det vil rett og slett ha en direkte påvirkning på demokratiet, først og fremst fordi den økonomiske handlingslammelsen som oppstår sikrer den allerede utøvende maktelitens videre eksistens og makt. Robinson og Acemoglu (2012, s.402) mener at den eneste måten å forandre dette på, er å gå fra såkalte eksklusive institusjoner til inklusive institusjoner. Altså at man inkluderer flere enn bare de økonomiske elitene i den økonomiske utviklingen, slik at man også kan påvirke de politiske institusjonene i en mer inklusiv retning. Når institusjonene legger til rette for makteliter som gjør seg selv rikere, vil disse maktelitene sitte på store økonomiske midler, og også en politisk makt de gjør alt for å holde på. Derfor er dette, som Robinson og Acemoglu kaller det, en evig ond sirkel.

Nå handler riktig nok mye av deres teorier om autoritære stater med en annen statlig økonomi enn for eksempel Qatar, men det finnes fellesnevnerne. Også i Qatar, er det en liten elite som sitter på makten over både politiske og økonomiske institusjoner. Man skal være forsiktig med å hevde at det ikke er en økonomisk utvikling i Qatar for eksempel, men hvor mye av det som utvikles tilhører den brede befolkning og hvor mye tilhører den mindre makteliten? Det samme gjelder i andre land hvor landets økonomi tilsynelatende er mye bedre i utviklingsland der statsøkonomien er svært svak. Det som er likheten, og som gjør Robinson og Acemoglus teori relevant, er at dette er et problem de knytter til de autoritære statene som hovedgrunnen til at landet ikke utvikler seg. Være seg økonomisk eller politisk, og på «rett» måte. Med «rett» måte menes altså slik at det gagnar massene, og ikke en konsentrert elite. I tillegg handler det om at dette også kan overføres fra statlig hold til de politiske organisasjoner som

styrer idretten. For også disse vil være avhengig av gode institusjoner for å fungere både politisk og økonomisk. Dersom den øverste administrative organisasjonen i en stor sport, som også står for tildelingen av arrangørstatus har eksklusive institusjoner, vil Robinson og Acemoglu (2012) være svært overførbart også hit. Hvis eksempelvis FIA styres av en konsentrert elite i en eksklusiv politisk institusjon, har man allerede insentiver til å støtte dette med like eksklusive økonomiske institusjoner.

3 Formel 1

For å kunne analysere og videre drøfte Formel 1, er det helt sentralt og først knytte noen ord til hvordan Formel 1 fungerer, hvordan det er bygget opp og de relevante historiske faktum. I det følgende vil jeg derfor presentere sportens bakgrunn, hovedorganisasjon, eierorganisasjon, og ikke minst hvordan det over tid er gjennomført med geografisk nedslagsfelt, antall arrangører og lignende. Dette må gjøres for å danne et bakteppe slik at leseren av denne masteroppgaven som ikke innehar kunnskap eller interesse knyttet til Formel 1, også kan forstå den videre analyse og drøftingens kontekst.

Mer informasjon om løpene og arrangørlandene blir presentert i analysedelen, men det kan her knyttes noen ord til selve sporten. Formel 1 er den høyeste klassifiseringen for formelbilkjøring i verden, og en av verdens aller fremste motorsporter. Et verdensmesterskap arrangeres hvert år med enkeltløp i ulike land fra tidlig til sent på året, hvor det til slutt både kåres en verdensmester blant førerne, og også lagene. Det er totalt 10 lag og 20 førere i utgaven av Formel 1 i 2023, og det arrangeres 23 løp gjennom året, eller såkalte Grand Prix. Lagene består av både kjente bilmerker som Ferrari og Mercedes, og store selskap som Red Bull.

3.1 FIA

Den aller største hovedaktøren i forbindelse med Formel 1, er det internasjonale motorsportsforbundet Fédération Internationale de l'Automobile (FIA). Og jeg vil derfor også vie organisasjonen en del plass. For det første var det FIA som i sin tid startet opp verdensmesterskapet i Formel 1 slik vi kjenner det i dag, og forløperne før det også. Deres hovedoppgave har vært, og er faktisk i enda større grad i dag, reglementene. Altså, alle lover og regler i sporten reguleres av FIA. Jeg sier større i dag, fordi FIA tidligere outsourcet denne

jobben til organisasjonen FISA i mange tiår, men har siden 1993 gjentatt kontrollen også over Formel 1. FIA omfatter naturligvis mer enn bare Formel 1, kanskje mest nevneverdig verdensmesterskapet i rally som et eksempel. Men Formel 1 er trolig anerkjent som det mest prestisjefylte mesterskapet av dem alle, og definitivt det som har lengst historie.

FIA har hatt mange sterke ledere gjennom historien. Sterke i betydning av at de tilsynelatende har hatt stor makt og har sittet ved makten i flere år. Østerrikske Paul Alfons von Metternich, Winneburg styrte organisasjonen som president i ti år fra 1975-1985, før franske Jean-Marie Balestre styrte videre de neste åtte årene. Deretter fulgte en 16 år lang periode med den kontroversielle briten Max Mosley, som ble avløst av en 12 år lang periode med en annen kontroversiell mann i franske Jean Todt. I 2021 valgte FIA sin første ikke-europeiske leder da Mohammed bin Sulayem fra Emiratene ble valgt til organisasjonens president.

Hans Erik Næss skriver omfattende om FIA som organisasjon, men også mer spesifikt om FIA og politikk (Næss, 2017). Til det rent politiske, som vil være det mest relevante, hevder Næss at FIA har en apolitisk holdning de ikke ser ut til å vike fra, og bruker Sør-Afrika i 1985 og Aserbajdsjan i 2016 som eksempler. Som Næss er inne på innledningsvis i sin artikkel, er denne nøytrale holdningen vanlig rent historiske for slike store sportsorganisasjoner. Senest i 2023 bekreftes FIAs bevisste valg om å være en såkalt politisk nøytral organisasjon da de innførte regler mot politiske ytringer under løpene (N. E. Saunders, Laurence, 2023).

Næss mener at det ikke lenger er mulig å holde seg til organisasjonens nøytrale standpunkt dersom man skal lykkes å ha en positiv sosial innflytelse, noe Næss også mener en organisasjon av denne størrelsen og betydningen bør ha som mål. En av sportens aller største stjerner, Lewis Hamilton, har vært tydelig på at han ikke vil la seg stoppe av FIAs nye regelverk (N. Saunders, 2023). Hamilton, som er den mestvinnende i verdensmesterskapet sammen med Michael Schumacher, har også ytret at han mener Formel 1 bør ta ansvar knyttet til menneskerettigheter, og at han ikke tror Formel 1s tilstedeværelse i autoritære stater har hatt en positiv effekt (Richards, 2023).

Næss (2017, s.233) mener at FIA kan lykkes med å holde på en viss nøytralitet, dersom man gjør en byttehandel slik at disse statene får delta i Formel 1 i bytte mot forbedring knyttet til menneskerettighetene. Han lanserer fire alternative veier for FIA, gjennom såkalt Corporate Social Responsibility (CSR). Næss lanserer et veivalg for FIA med de autoritære statene hvor

diplomati, beslutningspåvirkning, boikott eller eksklusjon er alternativene. Næss mener at den diplomatiske løsningen har historisk relevans, men at den i FIAs tilfelle er vanskelig å praktisere. Argumentene er for det første at forholdet mellom FIA som en uavhengig organisasjon og en stat, er så asymmetrisk at det vil ha liten effekt. Videre mener Næss at alternativet med boikott gir det diplomatialternativet mangler, et virkelig pressmiddel. Enten blir det forandring, eller så blir det konsekvenser. Men han mener det taler imot boikott fordi dette historisk sett kun har blitt benyttet i veldig ekstreme tilfeller der også store land støtter et slikt virkemiddel. Eksklusjon er ifølge Næss et nærliggende virkemiddel, men skiller seg samtidig fra det fordi behovet for allianser med andre organisasjoner og land er langt mindre. Næss mener eksklusjon er en fornuftig løsning for FIA, men at utfordringen ligger i at organisasjonen per i dag har manglende regelverk og systemer for at dette lar seg gjennomføre. Han nevner blant annet en nedsatt gruppe til å «skanne» arrangørlandene for ivaretagelsen av menneskerettigheter som et eksempel på tiltak. Næss mener at et slikt regelverk med et slikt tiltak ville sette FIA i stand til å sette konkrete krav over en viss tidsperiode for at et land skulle kunne arrangere Formel 1-løp.

Men Næss lander til slutt på «advocacy», eller beslutningspåvirkning som jeg har valgt å oversette begrepet til. Dette betyr et mer langsiktig arbeid mot bestemte politiske mål, fremfor kortsiktige løsninger mot veldig konkrete situasjoner. I dette legger Næss at FIA skal iverksette mål om å fremme fokus på menneskerettigheter, blant annet gjennom bistand fra relevante organisasjoner som kan innhente informasjon og kunnskap. Han mener de kortsiktige virkningene kan være minimale, men at det kan gi god effekt på lang sikt. Hovedpoenget til Næss er at FIA her kan benytte anledningen til å sette press på de respektive myndighetene når Formel 1-sirkuset er i landet, enten gjennom å selv gjøre dette eller ved at humanitære organisasjoner «får lov» til å gjøre det, og at dette har en større sjanse til å faktisk bidra til en bedre menneskerettighetssituasjon enn for eksempel en eksklusjon.

3.2 Eierskap

Formel 1 har gått fra å være motorsport til å bli noe langt større. Fra sport til også å være underholdning, og en milliardbedrift. Dette er en utvikling som idrett har vært en del av i flere tiår. For Formel 1s del startet dette arbeidet for alvor allerede på 70-tallet med selskapet FOCA – Formula One Constructors' Association som ble stiftet i 1974, og hvor Bernie

Ecclestone ble leder i 1978. Siden da har de kommersielle rettighetene vært gjenstand for flere maktkamper. Tidligere nevnte Jean-Marie Balestre og Max Mosley var begge involvert da Balestre ledet en underkomité av FIA kalt FISA (Fédération Internationale du Sport Automobile). FISA var tidligere CSI (Commission Sportive Internationale), som fra 1922 hadde hatt ansvaret for organiseringen av løpene. Balestre, som ble FIA-president noen år senere, ledet en kamp mot FOCA om TV-rettighetene til sporten. FOCA's kamp ble i hovedsak kjempet av også senere FIA-president Max Mosley. Krigen mellom organisasjonene på slutten av 1970-tallet og starten av 1980-tallet endte med et kompromiss der begge delvis satt på rettigheter, ansvar og makt, frem til FISA ble nedlagt i 1992 og FIA overtok kontroll over organiseringen. Men gjennom 80- og 90-tallet hadde Bernie Ecclestone allerede fått mer makt over de kommersielle rettighetene gjennom Formula One Promotions and Administration (FOPA), senere kjent som Formula One Management (FOM). FOM fikk de kommersielle rettighetene i sin helhet fra FIA i 1996.

Men eierskapsstrukturen stoppet ikke der. For FOM hadde rettigheter til noen av lagene, men utover 2000-tallet truet lagene i sporten med å danne et eget løp dersom de ikke fikk en større andel. Og senere skulle det som ble hetende Formula One Group delt opp i ulike aksjeandeler med flere ulike eiere. Til slutt i 2016 kjøpte amerikanske Liberty Media aksjemajoriteten i Formula One Group, og har siden kontrollert de kommersielle rettighetene for Formel 1. Det betyr også at Liberty Media nå i likhet med FIA, sitter på svært mye makt med tanke på Formel 1s fremtid. Det betyr nemlig også at TV-rettighetene tilfaller Liberty Media, og det vil være naturlig å tenke at det i stor grad er denne eksponeringen de autoritære statene er ute etter.

Spørsmålet om hvem som eier produktet Formel 1 gjør det hele også komplisert politisk. Hvem er det egentlig som har ansvaret og hvem er det egentlig som tar avgjørelsene. Kort sagt: Hvem bestemmer? Svaret på dette er ikke helt enkelt å gi et svar på, men det som er helt klart er at både Formula One Group og FIA har enorm makt. Det er disse to organisasjonene som må anses som sportens maktsentrum, og således er de også de to organisasjonene som blir relevante å bringe videre inn i analyse og drøfting.

4 Metode

I dette kapitlet skal jeg presentere fremgangsmåten benyttet i arbeidet med masteroppgaven. Jeg skal i det følgende gjøre rede for oppgavens forskningsdesign, fremgangsmåte til innhenting av relevant informasjon, og hvilke svakheter valgt metodikk har.

Jeg vil først presentere forskningsdesignet for selve masteroppgaven, før det så presenteres design og metode for de ulike delene av oppgaven.

4.1 Forskningsdesign

Denne masteroppgaven er en metodetriangulering der både kvantitativ og kvalitativ metode er benyttet. Dette er gjort i den hensikt av å skape det best mulige grunnlaget for en god masteroppgave med denne tematikken, og undersøkelsene er gjort separat for å unngå sammenblanding av metodene. Ringdal (2007, s.109) omtaler trianguleringen som flermetodedesign, og mener denne er en konsekvens av at det i moderne vitenskap er vanlig å se disse metodene som komplementære. Videre er den ene metoden enten underordnet den andre, eller så metodene er likestilte (Ringdal, 2007, s. 116). I dette tilfellet vil den kvalitative metoden være overordnet og det Ringdal omtaler som hovedundersøkelse, mens den kvantitative metoden vil være en såkalt forundersøkelse. Den kvantitative delen vil redegjøre for grunnen for videre kvalitative undersøkelser. Samtidig er den så sentral for den kvalitative metoden at den nær sagt kan defineres som likestilt.

Oppgaven er gjennomført som et komparativt design, da både den kvalitative og den kvantitative delen er komparative casestudier. Ifølge Ringdal (2007, s.116) handler komparative design om å «finne en teoretisk sammenlikning mellom to eller flere caser». Her viser han blant annet til den tradisjonelle betydningen av begrepet som «tverrnasjonale eller tverrkulturelle studier der to eller flere land sammenlignes», og det er jo akkurat det som gjøres i denne masteroppgaven. I både den kvantitative og den kvalitative delen sammenlignes de ulike arrangørlandene i Formel 1 med hverandre, for å kunne besvare problemstillingen knyttet til hvilken regimetype de har, hvilke andre likheter det er og hvorfor det eksempelvis er mer attraktivt for enkelte av disse statene å arrangere store idrettsmesterskap sett i forhold til andre stater.

Videre vil jeg redegjøre for fremgangsmåten i benyttelsene av de to metodikkene separat.

4.2 Kvantitativ metode

Å måle et autokrati, eller et ikke-demokrati, er helt avgjørende for denne oppgaven, fordi med definisjonen som nå er lagt til grunn hvor sportsvasking omhandler autoritære stater, eller autokratier, så må demokratier og autokratier skilles blant Formel 1-arrangørene. Jeg har gjennomført en slik undersøkelse med hjelp av Varietys of Democracy, også kjent som V-Dem, som gjør dette på en tilfredsstillende måte og skiller seg ut fra andre lignende demokratimål (Knutsen, 2021, s.12). I all hovedsak har dette vært en analyse av eksisterende data. Fordi V-Dem er et svært omfattende datagrunnlag, har det ikke vært behov for å samle inn egne data, og desto enklere å kunne benytte tiden på å analysere det allerede eksisterende tallmaterialet. Dette er altså å regne som sekundærdata. Arbeidet med den kvantitative metoden har derfor vært å kode om for å isolere den aller mest relevante dataen. I dette tilfellet har det primært vært data fra og med det året de respektive landene i Formel 1 har blitt en del av løpskalenderen. Det har for eksempel ikke vært noe poeng i å finne ut om Saudi-Arabia ble klassifisert som et demokrati eller en autoritær stat i 1950, når landet først kom med i 2021. Dette er også gjort for å unngå unødvendig og irrelevant ekstraarbeid, slik at man unngår å gå utenfor de satte rammene til masteroppgaven. Videre har jeg strukturert relevant data i tabeller og grafer, som presenteres i analysedelen.

Men V-Dem er en kontinuerlig måling av demokrati, som vil si at den ikke gir et svar om hvilken regimetype en stat tilhører, slik man gjør i kategoriske målinger (Knutsen, 2021, s.17). Dette gir flere utslag i denne oppgaven. For det første, kan jeg ikke kategorisere stater som autoritær eller demokratisk, noe som i utgangspunktet vanskeliggjør mulighetene til å fullt ut svare på problemstillingen. Men fordelene med dette er at for det andre, så vil man enklere kunne si noe om i hvilken grad en stat var et demokrati et visst år sammenlignet med et annet, slik at øvelsen nevnt ovenfor i å være presis med relevansen i målingen blir enklere. En tredje virkning dette har, er at jeg mener man kan nyansere bildet som den kanskje noe kontroversielle definisjonen av sportsvasking skaper. Man kan altså ikke kategorisere en stat som autoritær, autokrati eller lignende, men man kan allikevel knytte statene til en måling som sier noe om hvor demokratiske de er. Således vil vi allikevel kunne, på en kanskje mer nyansert måte, antyde hvorvidt en stat er mer demokratisk enn autoritær, og omvendt. På

polyarchy-skalaen som går fra 0 til 1, vil en stat som for eksempel er under 0,5 være nærmere ikke-demokratisk enn demokratisk. Således får man allikevel skilt de mer demokratiske statene fra de mer autoritære, eller ikke-demokratiske. En operasjonalisering her er altså at alt under 0.5 vil regnes som en mer autoritær stat, mens alt over vil regnes som en mer demokratisk stat. En mer autoritær stat kan for ordens skyld her omtales som autoritær, og omvendt. Det vil allikevel være nødvendig å kommentere målingene, spesielt dersom skåren er rundt midt på skalaen.

Det ble først gjort et grunnlagsarbeid ved å lage en tabell over de ulike arrangørlandene i Formel 1 med polyarchyskår (Tabell 1). Jeg har her forholdt meg til tidsperioden 1950-2023, fordi det var i 1950 at dagens mesterskapsmodell ble startet opp og det som i dag utgjør sporten Formel 1. Kun med en slik tabell som utgangspunkt lar det seg gjøre å videre undersøkelser ved bruk av V-Dem for videre analysegrunnlag.

Tabell 2 viser blant annet at andelen autoritære stater har vokst betraktelig fra 1950 til i dag, til tross for at antall løp i løpet av en sesong har blitt betraktelig flere. For å styrke dette, har jeg videre laget tabell 3 for å se andelen over og under 0.500 i skår fra 1950-2023. Det er verdt å merke seg her er at den siste målingen som er tilgjengelig er gjort i 2021, altså finnes det ikke tilgjengelig datamateriale de to siste årene, 2022 og 2023. Dette gjelder også for tabell 1. Når tabellene var på plass, gikk jeg videre og lagde figur 1 og figur 2. Disse grafene viser utviklingen over tid fra første måling på polyarchyindeksen i 1950 til siste måling i 2021. Figur 1 viser polyarchyskår, mens figur 2 viser utvikling i andelen. Det er for øvrig verdt å merke seg at løpene i Monaco, San Marino og Luxembourg er holdt utenfor. Dette er det to årsaker til. For det første, måles ikke Monaco og San Marino på polyarchyskåren som de ministater de regnes som. For det andre, ble løpene i San Marino i praksis arrangert i Italia, men man lånte her San Marinos lisens fordi det på det tidspunktet måtte til for å kunne arrangere flere løp samme år. Dette siste gjelder også for Luxembourg, hvor disse to løpene ble arrangert i Tyskland.

Å finne ut andelen autoritære stater i Formel 1 er av akademisk interesse spesielt fordi det kan si noe om utvikling. Først og fremst i denne sporten, men det gir også anledning til å sammenligne med andre sportsgrener dersom det skulle foreligge nå eller senere en lignende gjennomgang. Med tabellen til grunn kunne jeg videre benytte V-Dem for å definere en

autoritær stat og videre gjennom dette finne andelen autoritære stater blant arrangørlandene fra år til år. Dette er gjort fordi det ikke er gitt at et arrangørland kan defineres som autoritær stat i to ulike år, ei heller at det kan defineres som demokrati i to ulike år.

Gjennom å senere se på likhetene mellom disse statene, kan det skapes et sammenligningsgrunnlag for denne oppgaven som er helt sentralt for å si noe om hvorfor statene benytter seg av Formel 1 og således styrke svaret til oppgavens problemstilling. Gjennom en slik fremstilling kan man finne likheter som sier noe om hvilke egenskaper statene har som søker seg til sporten. Dette kan igjen skape et sammenligningsgrunnlag med andre sportsgrener slik som forklart med forskningsspørsmål 1. Også her har det vært mulig å benytte seg av V-dem som metodeverktøy fordi det foreligger en hel masse undersøkelser om alle verdens stater fra lang tid tilbake.

Gjennom denne metodebruken, legges det et godt kvantitativt datagrunnlag for videre kvalitative undersøkelser for å besvare oppgavens problemstilling. Den vil i så måte kunne anses som en underordnet forundersøkelse (Ringdal, 2007, s. 116), samtidig som den har så avgjørende betydning for den kvalitative delen at den nærmest kan likestilles.

4.3 Kvalitativ metode

Den kvalitative metoden som er gjennomført i masteroppgaven, er en litteraturgjennomgang av relevant faglitteratur. Det vil si at det her er benyttet i stor grad Google Scholar for å knytte aktuelle tekster til innholdet i oppgaven, enten for å underbygge funn og meninger, for å drøfte eller for å fremskaffe relevante funn i seg selv. Et poeng i dette litteraturdykket, har vært å innhente relevant informasjon fra en rekke fagmiljøer for å danne et mer nyansert bilde. Samtidig har det naturligvis vært viktig å være realistisk i innhenting, slik at litteraturgjennomgangen var av et overkommelig omfang. Det aller viktigste har allikevel vært at den litteraturen som er innhentet og benyttet i masteroppgaven i størst mulig grad er pålitelig og i minst mulig grad påvirket av bias.

4.3.1 Fremgangsmåte

For å finne relevant faglitteratur og informasjon til denne masteroppgaven, har jeg først og fremst benyttet meg av Google Scholar, hovedsakelig med søkeordene «Sportsvasking» eller

engelsk «sportswashing», «Formel 1» og etter gjennomføringen av den kvantitative metoden også søk på de aktuelle autoritære statene. Gjennom et relativt omfattende litteratursøk har det vært mulig å innhente det jeg selv mener er svært gode, varierte og relevante kilder.

Det har kun vært mulig å svare ut disse ved hjelp av god faglitteratur som er funnet gjennom litteratursøket. I tillegg har relevante kilder blitt oppdaget underveis i empiriinnsamlingen, for eksempel ved at kilder henvises til i allerede oppdaget empiri.

Videre har også den kvalitative delen av oppgaven vært en komparativ studie, og det har derfor blitt gjort sammenligninger av de ulike autoritære statene som ble skilt ut i den kvantitative delen. Det er i den kvalitative delen av mesteparten av sammenligningsgrunnlaget har blitt gjort for å se nærmere på hvilke likheter det er mellom landene. Dette kunne ikke vært gjort uten den kvantitative metoden der hvert enkelt lands regimetype ble målt og avdekket.

4.4 Svakheter

All metodikk har sine svakheter, og denne er ikke annerledes. En av svakhetene kan være at jeg ved å ha benyttet to ulike metodikker, har gjort oppgaven nærmest for stor for en masteroppgaves rammer. Det kan også være at oppgavens problemstilling har vært for vid, i hvert fall har det ikke vært så snever som intensjonen var. Det har gjort at rammene kan oppleves som mindre enn de har vært, og at det er så mye empiri som må innhentes og beskrives i oppgaven, at jeg ikke treffer så godt som ønskelig. Samtidig mener jeg at den er bred nok til at den blir faglig interessant, spesielt fordi den er komparativ. Ved å gjøre den komparativ fremfor en enkeltcasestudie for eksempel, kan man allerede her danne et sammenligningsgrunnlag mellom ulike stater.

Den aller største svakheten i denne oppgavebesvarelsen er trolig mangelen på en klar dokumentasjon på at de autoritære statene som arrangerer Formel 1-løp, gjør dette i sportsvaskøyemed. Det vil si, med definisjonen av sportsvasking til grunn, kan vi si at sannsynligheten er betydelig. Oppgaven kan naturligvis ikke dokumentere at statene bevisst har valgt å arrangere et Formel 1-løp for å renske eget globale omdømme, det vil neppe stå i noe strategidokument som er tilgjengelig for denne masterstudenten eller andre for den saks skyld. Man kan kunne anta, siden det er en autoritær stat med et svekket globalt omdømme, at

en intensjon ved å arrangere et sportsarrangement er å bedre eller dekke over dette omdømmeproblemet. Det forsøker jeg også å understøtte gjennom oppgavens analyse- og drøftingsdeler. Men man kan ikke fastslå med sikkerhet at det er et tilfelle av sportsvasking utelukkende fordi det gjelder en autoritær stat. Man kan godt si at dette også er en svakhet med definisjonen, at den ikke er smal nok, men det ville vært mulig å innhente informasjon om alle statene med større rammer enn i en masteroppgave, en spissere problemstilling eller en annen metode. Samtidig kan man anse denne oppgaven som et grunnlag for videre arbeid, der man kan dykke dypere ned i hvert enkelt tilfelle for å se nærmere på hvorvidt staten har en bevisst sportsvaskingsstrategi eller ikke.

Et av hovedpoengene med å velge metodetriangulering, eller flermetodevalg slik Ringdal (2007, s.116) omtaler det, er altså å styrke oppgaven gjennom å minske svakhetene i de to respektive metodene. Så la meg også knytte noen ord til svakhetene til både den kvalitative og den kvantitative metoden også. Thagaard (2018, s.181), mener at man i et kvalitativt forskningsprosjekt kan måle kvaliteten og troverdigheten ved å se på overførbarhet, validitet og reliabilitet. Når det gjelder overførbarhet, sier Thagaard (2018, s.182) at kvalitativ forskning bør søke å oppnå et generaliserbart resultat, mens reliabiliteten omhandler hvorvidt et forskningsprosjekt er pålitelig. Videre måler validiteten gyldigheten og troverdigheten i prosjektets benyttede empiri (Thagaard, 2018, s. 181).

En kvantitativ metode har lignende utfordringer i validitet og reliabilitet, men fremfor å søke generalisering, er man opptatt av dimensjonalisering. Disse tre faktorene kan ifølge Ringdal (2007, s.103) måle kvaliteten til et mål, i dette tilfellet regimetype. I denne masteroppgaven er dataene som er samlet inn såkalte sekundærdata hentet fra V-Dem, og målingene er ikke utført av meg. Derfor blir det heller ikke korrekt å måle egen måling, eller vurdere denne. Det man derimot kan knytte noen ord til, er hvordan kvaliteten på V-Dems måling er, og videre hvordan jeg videre har prosessert og håndtert denne dataen. V-Dem er definitivt anerkjent som både pålitelig og troverdig, slik at validiteten og reliabiliteten skal vært godt ivaretatt. Det samme gjelder dimensjonalisering, og V-Dems metoder ligger åpent til vurdering.

Håpet er som sagt, at man ved å kombinere disse to metodene, styrker oppgavens kredibilitet. Således vil jeg hevde at de svakhetene som er nevnt ovenfor i de respektive metodene er mindre fremtredende enn de ville ha vært dersom de ble gjennomført alene uten noen

sammenheng. På spørsmål om resultatet av denne oppgaven er generaliserbar vil jeg hevde at de kvalitative funnene med støtte fra den kvantitative dataen, samt at den er komparativ, skaper et godt sammenligningsgrunnlag på flere måter. For det første kan man sammenligne arrangører internt i Formel 1 med det komparative grunnlaget fra flere aktuelle stater. Videre man også kunne benytte seg av denne masteroppgaven som et sammenligningsgrunnlag hvor sportsvasking sammenlignes med andre sportsmesterskap. Og videre derfra også sammenligne ulike alternative løsninger for organisasjonene som står bak mesterskapene. Men ikke minst kan man sammenligne hvordan sportsvasking foregår på ulike arenaer.

Når det gjelder oppgavens reliabilitet, mener jeg det må foreligge en ekstern vurdering av hvorvidt oppgaven fremstår pålitelig. Men jeg har etter beste evne forsøkt å redegjøre for fremgangsmåten for oppgaven både gjennom trianguleringen, og de to ulike metodene brukt. Jeg vil selv påstå at datainnsamlingen har vært riktig, og ikke minst mener jeg det styrker oppgavens pålitelighet at den har et godt teoretisk rammeverk, samt at den benytter et så anerkjent kvantitativt metodeverktøy som V-Dem. Validiteten, altså gyldigheten og troverdigheten, kan være påvirket av flere årsaker. Jeg mener at det teoretiske grunnlaget styrker også oppgavens troverdighet, fordi den er bred og ikke avhenger av én teori. Det vil kunne forhindre for eksempel bias. Samtidig vil jeg hevde at det kan være vanskelig å unngå bias i denne oppgaven av flere årsaker. For det første fordi sportsvasking er et vestlig begrep som kan anses som problematisk i den delen av verden hvor det tilsynelatende er flest tilfeller av sportsvasking. Et kulturelt utgangspunkt vil i seg selv kunne hevdes å legge til rette for bias, slik at det som enkelte mener er sportsvasking, i andres øyne er å regne som helt legitim sportsvasking. Det kan heller ikke utelukkes at verken teoriene eller litteraturen som er innhentet og benyttet i oppgaven er påvirket av bias, men det er forsøkt korrigert ved å ha en bred innsamling, samt at kildene i stor grad er anerkjente sådan.

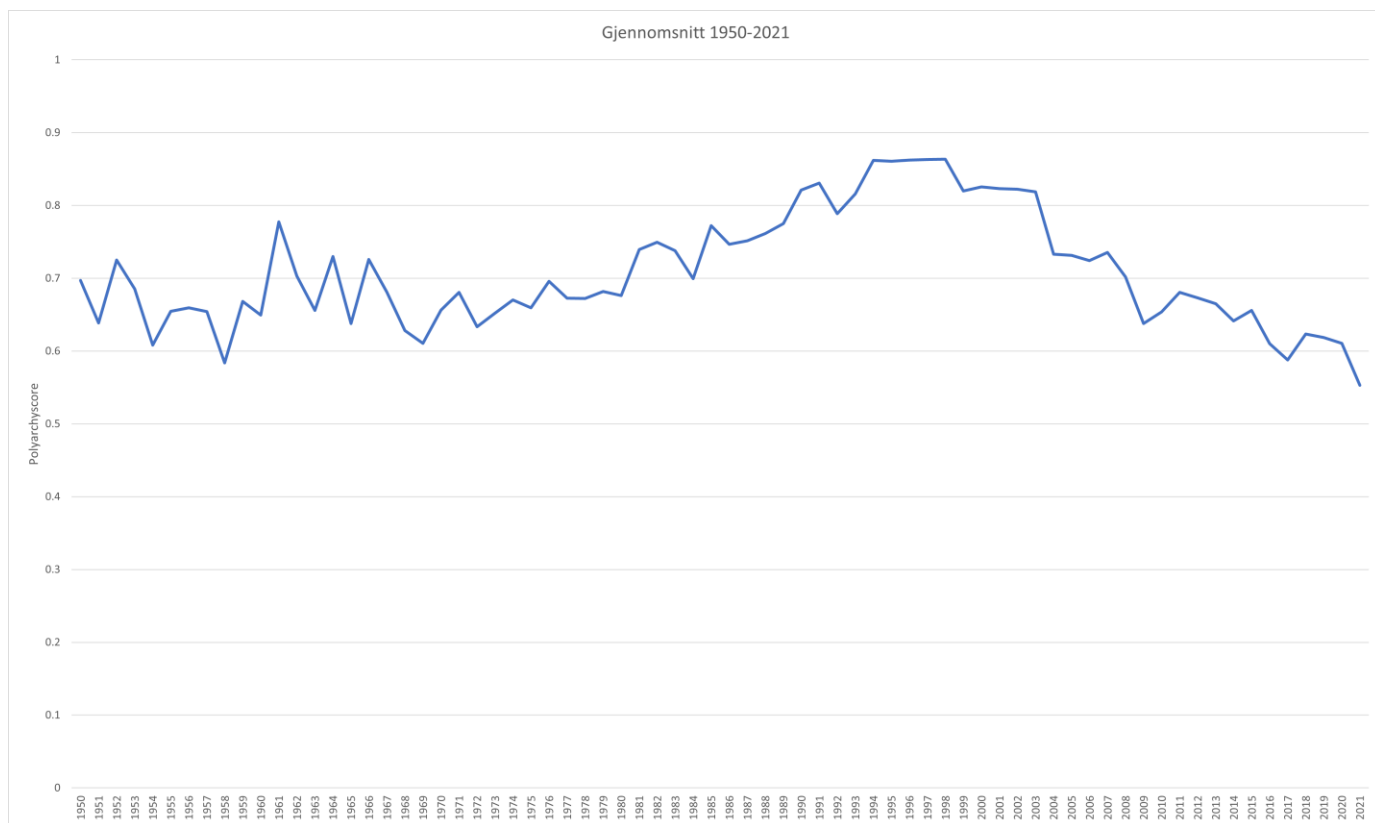
5 Analyse

I denne delen vil jeg presentere de funn som er gjort gjennom de kvantitative og de kvalitative undersøkelsene i forbindelse med masteroppgaven. Aller først vil jeg presentere de tabeller og grafer som er utarbeidet gjennom det kvantitative arbeidet, da disse også legger grunnlaget for mye av den videre analysen og senere drøfting av funnene. Tabell 1 viser en oversikt over de ulike løpene i Formel 1 fra 1950-2023, mens tabell 2 og 3 henholdsvis viser utviklingen i

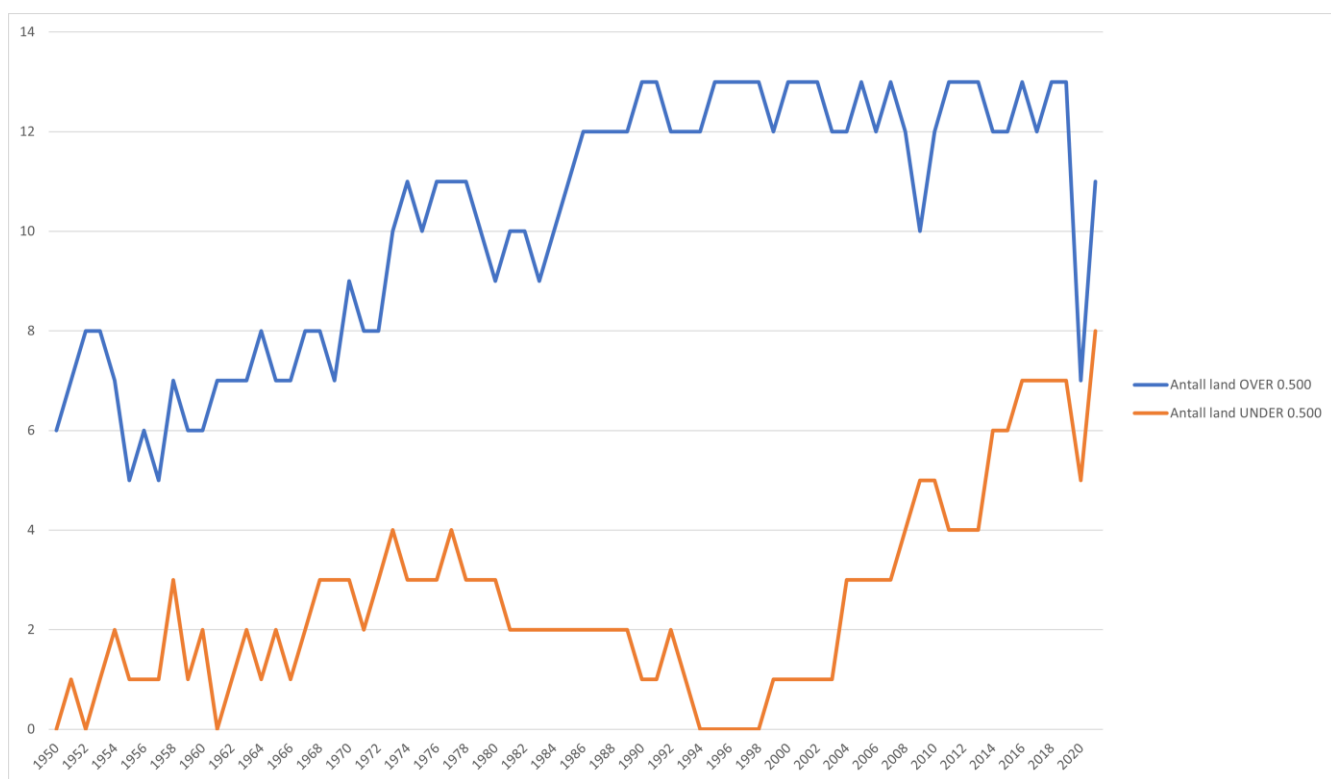
gjennomsnittlig polyarchyskår og andel over og under 0.500 i skår i de ulike årene frem til 2021. Alle tabellene følger som vedlegg til masteroppgaven.

Grunnen til at 2021 er siste årstall i disse tabellene, er at dette er siste tilgjengelige måling av polyarchyskåren. Man kan allikevel med tilgjengelig og aktuell informasjon klargjøre hvorvidt utviklingen i et land har vært så signifikant at status er annerledes i 2023 enn i 2021.

I tillegg til tabellene er det også utarbeidet figur 1 og figur 2, samt at figur 3 er innhentet fra Knutsen (2021, s.63) og figur 4 fra Varieties of Democracy. Figur 1 er en graf som viser gjennomsnittsutviklingen fra 1950-2023, mens figur 2 er en graf over utviklingen i andel over og under 0.500. Figur 3 er innhentet for å vise utviklingen i verden over tid målt på polyarchyskalaen, mens figur 4 er et eksempel for å understøtte denne verdensutviklingen.

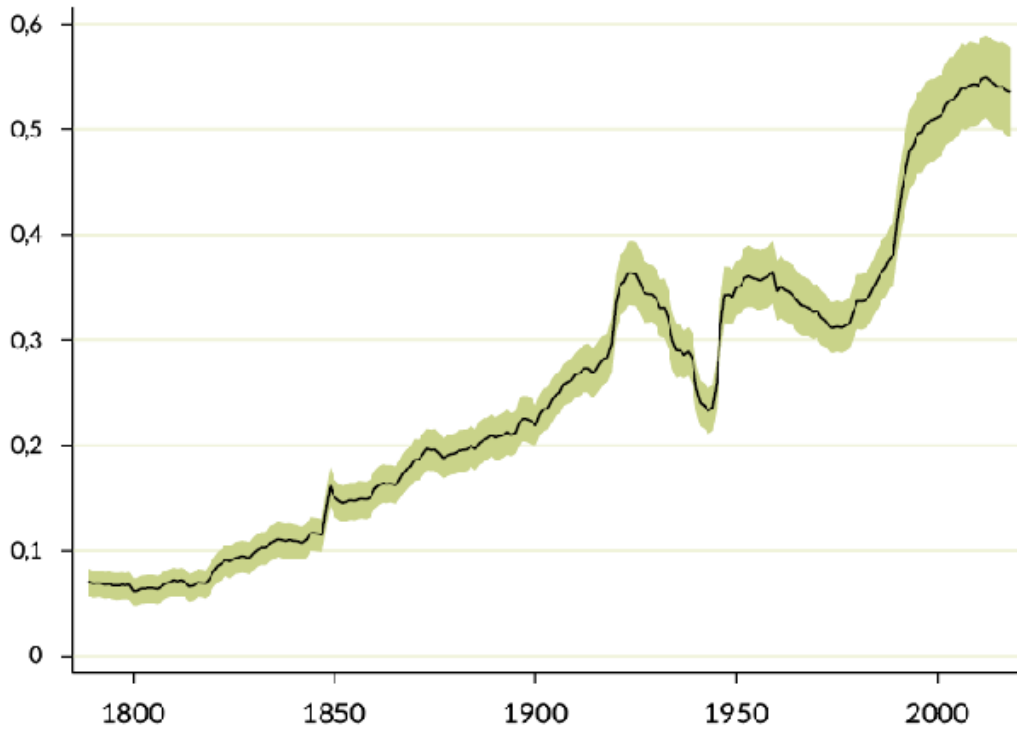

Figur 1.

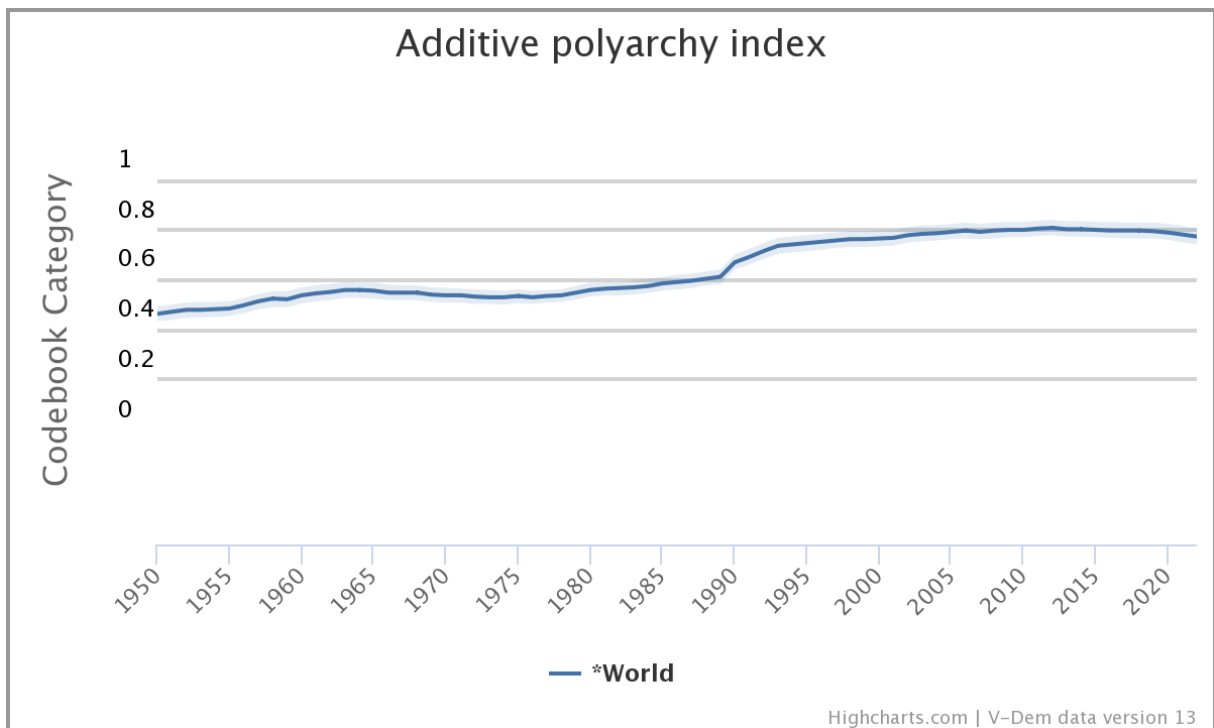

Figur 2.

Figur 3.

Figur 4

5.1 Tallenes klare tale

Figur 1 og figur 2 viser helt tydelig at den autoritære trenden som eksisterer i Formel 1 er signifikant. Mens verden siden Formel 1s oppstart i 1950 har blitt mer demokratisk, er det innad i Formel 1 en autoritær utvikling. Mens verdens stater i gjennomsnitt har økt fra om lag 0.350 til 0.550, fra 1950 frem til 2021 (Knutsen, 2021, s.61), har polyarchyskåren blant arrangørene i Formel 1 sunket. Etter en topp på starten av 1990-tallet, er det en klar tendens siden starten av 2000-tallet at polyarchyskåren blir lavere. I 2017 gikk gjennomsnittskåren blant Formel 1-arrangørene for første gang under 0.600 siden 1958, og i 2021 ble det satt en ny bunnrekord med en gjennomsnittskåre på 0.553.

Figur 2 viser også i klartekst hvordan utviklingen har vært i andelen stater som skårer under 0.500 i forhold til stater som skårer over. Etter en relativt jevn utvikling ble det en enorm forskjell mellom andelen mer demokratiske stater og andelen mer autoritære stater, i favør mer demokratiske, utover 1990-tallet. Siden har det jevnet seg betraktelig ut, og siden koronasessongen i 2020 har over 40% av arrangørene oppnådd lavere enn 0.500 i polyarchyskår.

Figur 3 er innhentet fra Knutsen (2021, s.61). Denne viser polyarchyskåren på verdensbasis i gjennomsnitt, fra før 1800 til 2021. Det aktuelle her blir perioden fra 1950, som også er markert på figuren. Figur 4 er innhentet som et eksempel på verdensutviklingen fra 1950-2022. Den gir ikke et reelt sammenligningsgrunnlag sett i polyarchyskår, fordi det er en annen måling enn talldata i oppgavens tabeller og figurer er gjort i. Den er benyttet utelukkende fordi den er representativ for utviklingen, og fordi det virket svært vanskelig å oppdrive en enda mer relevant figur. Den støtter allikevel oppunder Knutsens påstand om en positiv demokratisk utvikling i verden, samt at den viser den relevante tidsperioden fra før 1800.

Med utgangspunkt i disse grafene, samt tabell 1 og tabell 2, skal jeg i det følgende gjøre rede for de funnene som er gjort i den kvantitative delen av denne masteroppgaven. Først i en analyse av tallenes tale, også sett i forhold til den demokratiske utviklingen i verden, og deretter av de ulike landene som skårer under 0.500 på polyarchyskåren på et eller annet tidspunkt i sin tid i Formel 1.

5.1.1 Formel 1 vs verden

Det mest interessante funnet, er hvordan den demokratiske utviklingen blant Formel 1-arrangørene er negativ, mens den på verdensbasis er positiv. Her finnes det et langt større sammenligningsgrunnlag enn med andre idretter, og tendensen er soleklar. Mens verden har blitt mer demokratisk siden 1950, har Formel 1-arrangørene blitt mindre demokratiske. Her skal det aller først påpekes at også Formel 1-arrangørene lenge gikk samme vei, og at det var en positiv demokratisk trend frem til slutten av 1990-tallet. Dette viser begge tabeller og figurer presentert i analysedelen. Andel er over 80% blant landene som skårer over 0.500 fra 1980-tallet og frem til 2000-tallet. Utover 90-tallet er den til og med over 90 % store deler av tiden, og de siste årene er det ikke ett land blant arrangørene som skårer under 0.500. Trenden brytes som vist når Malaysia kommer inn i 1999 og andelen faller kraftig i 2004 når Kina og Bahrain blir med. Og siden har andelen over 0.500 sunket til det nærmer seg helt jevnt mellom de over og under «målepunktet». Dette understøttes av gjennomsnittet i polyarchyskår. Som nevnt innledningsvis ble det i 2021, ved siste måling, satt en ny bunnrekord med en gjennomsnittsskåre på 0.553.

Samtidig som arrangørlandene helt tydelig har blitt mindre demokratiske fra 1950 til i dag og spesielt siden 1999, kan verden i sin helhet vise til en helt motsatt utvikling. Som kort nevnt innledningsvis i analysekapittelet, har verden hatt en gradvis positiv utvikling. En oversikt over gjennomsnittsskår for polyarchy for alle uavhengige stater fra 1789 til 2018 (Rakner, 2021), viser at utviklingen fra 1950 til 2018 er markant annerledes enn utviklingen blant Formel 1-arrangørene. Men det er hvis vi ser på tallene fra 1950 til i dag, og ikke utviklingen jevnt over. For utviklingen går i positiv retning fra 1950 før det raskt flater ut, før en massiv stigning utover 1990-tallet, akkurat slik vi kjenner det igjen fra masteroppgavens figur 1. Den store forskjellen får vi etter tusenårsskiftet, da den demokratiske verdensutviklingen heller flater ut enn raser slik som blant Formel 1-arrangørene. Man kan ane en marginal nedgang rundt målepunktet i 2018 på verdensbasis, men ingenting som ligner den drastiske nedgangen i Formel 1 fra slutten av 1990- og starten av 2000-tallet. Verdensutviklingen var også positiv i noen år lenger enn i Formel 1.

Det er også viktig å nevne at selv om den demokratiske utviklingen er langt mer positiv i verden ellers, og spesielt mer positiv i disse tider, er snittet i Formel 1 ganske nært

gjennomsnittet i verden for øvrig. Faktisk har Formel 1 på mange måter sånn sett ligget foran verden på demokrati siden sin oppstart i 1950. Da var gjennomsnittskåren allerede over 0.700, mens den på verdensbasis så vidt var over 0.350. Og det er jo faktisk først nå, når demokratiet på verdensbasis har nådd en høydetopp og Formel 1s trend er negativ, at gjennomsnittskåren er relativt lik. Frem til nå har Formel 1 hele tiden vært foran, og lenge med god margin. Så er det naturligvis, uansett hva man måler her, en vesentlig avstand i enhetene. Antall land i verden er selvsagt en ganske massiv enhet å måle sammenlignet med de som måler Formel 1, selv om antallet Formel 1-arrangører har blitt langt flere med tiden og dermed blir en mer robust enhet å måle og sammenligne med.

Og blant annet fordi det er vanskelig å sammenligne to så ulike enheter, er utviklingen av gjennomsnitt det interessante å sette søkelys på. Og her er tallenes tale helt tydelig: Mens den demokratiske utviklingen i verden har vært positiv og sterkt voksende fra 1950 til i dag, har Formel 1-arrangørene hatt en helt annen utvikling. Trolig er det sentralt her nettopp at man starter med et veldig høyt gjennomsnitt, men samtidig har også Formel 1 hatt en positiv vekst i samme periode som resten av verden, men en langt større tilbakegang de siste par tiårene

5.1.2 Arrangørland Formel 1 1950-2023

I 1950 var det totalt syv løp i syv ulike land som arrangerte løp i Formel 1s aller første sesong. Ikke før i 1958 ble det arrangert et tosifret antall Formel 1-løp på én og samme sesong da 11 land arrangerte ett løp hver. Dette varierte frem til 1967, og siden da har det aldri igjen vært færre enn 10 arrangører i én Formel 1-sesong. Antallet varierte mellom 12 til 16 arrangører frem til 2005 da det for første gang var hele 17 arrangørland i én og samme sesong. Totalantallet løp på én sesong har også eksplodert, og vi ser at mens antallet løp holdt seg jevnt mellom 15 til 17 løp gjennom 80- og 90-tallet, har det økt hyppig utover 2000-tallet til neste sesongs 23 i 20 ulike arrangørland.

Videre kan vi se nærmere på hvilke land som har arrangert Formel 1 gjennom tidene. Storbritannia, Frankrike, Sveits, Italia, Belgia, USA og Monaco var de originale Formel 1-arrangørene, men nye arrangørland har stadig kommet til og enkelte har falt fra enten helt eller tidvis. Kun britene og italienerne har arrangert minst ett løp hver eneste sesong fra starten i 1950 og frem til 2023-sesongen. Men også Monaco, USA, Belgia, Spania, Tyskland og delvis Frankrike også stort sett har vært å finne på kalenderen.

Argentina ble det første Formel 1-løpet utenfor Europa og USA i 1953, før Marokko fulgte etter i 1958. Det ble det eneste løpet på marokkansk jord, men Sør-Afrika tok over stafettpinne i Afrika i 1962 og var nesten årlig på kalenderen frem til de ble utestengt på grunn av landets Apartheid-politikk.

Flere land fra hele verden kom til gjennom 60-tallet, men ikke før i 1976 skulle Asia få sitt første løp da Japan arrangerte for første gang. Og fra 1987 har løpet vært fast, med noen få unntak, på løpskalenderen. Da Australia kom med i 1985, også det fast med enkelte unntak siden da, hadde alle verdensdeler arrangert minst ett Formel 1-løp og var å regne som en global sport. Og i 1992 og 1993 ble det arrangert minst ett løp i hver verdensdel, da Australia, Sør-Afrika, Japan og Canada alle supplerte de europeiske løpene. De tradisjonelle løpene i USA gikk ellers ikke mellom 1992-1999. Etter 1993 har alle verdensdeler fortsatt vært representert på løpskalenderen, med unntak av Afrika som ikke har hatt løp siden Sør-Afrikas siste i 1993. I 2023, skulle Formel 1 blitt arrangert over 24 løp i 21 ulike land. Kina, som siden pandemien inntraff i 2020 ikke har arrangert Formel 1, måtte trekke seg også i 2023 på grunn av smittevernregler i landet. Derfor vil antallet løp være 23 i det som blir 20 ulike land. Tre av løpene vil bli arrangert i USA og to i Italia.

I det følgende skal jeg se nærmere på de av arrangørlandene som på et eller annet tidspunkt i sin tid som arrangørland i Formel 1, har skåret under 0.500 på polyarchyskåren.

5.2 Autoritære stater i Formel 1

Tidligere i oppgaven ble en autoritær stat definert, det vil si mer eller mindre autoritære stater og mer eller mindre demokratiske stater. Spørsmålet som da stiller seg videre, er hvilke av arrangørlandene i Formel 1 som per definisjon er nettopp en autoritær stat, som også er et av kriteriene i definisjonen av sportsvasking. Det er riktig nok her svært viktig å påpeke at en av oppgavens store svakheter er at den ikke kan gjøre rede for hvilken strategi som faktisk ligger bak arrangementen, være seg soft power, sportsvasking eller annet. Like fullt er det helt sentralt i definisjonen av sportsvasking, og vi kan kunne anta at en autoritær stat med stor sannsynlighet vil bruke et sportsarrangement som dette til å nettopp renvaske eget rykte.

En annen utfordring for denne oppgaven er å definere hvert enkelt stats regime år for år. En stat som er autoritær i 1965 er ikke nødvendigvis autoritær også i 2010, og det er heller ikke

gitt at en demokratisk stat i 1970 er like demokratisk i 2023. Og det vil også være viktig å avklare, fordi det vil være riktig å anta at en demokratisk stat som gikk inn som arrangør på ett tidspunkt, før det senere ble en autoritær stat og hadde en negativ samfunnsutvikling i eget land, trolig ville hatt andre intensjoner i utgangspunktet. Det betyr ikke at ikke intensjonene kan ha endret seg underveis. Dette gjelder også for en autoritær stat som kan ha ønsket å bedre sitt globale omdømme på da det gikk inn som arrangør, men som med tidens løp har hatt en positiv samfunnsutvikling og derfor arrangerer av andre grunner enn å dekke over egne omdømmeproblemer.

Hvis vi med denne bakgrunnen ser utviklingen fra 1950 til i dag, ser vi at det har gått fra ingen autoritære stater til at over en fjerdedel av alle arrangørlandene er å regne som autoritær stat på løpskalenderen i 2023. Saudi-Arabia, Aserbajdsjan, Qatar, de forente Arabiske Emirater, Singapore, Ungarn og Bahrain er alle å regne som en autoritær stat per 2023, og til sammen utgjør de 33,3 prosent av alle arrangørlandene. Siden USA og Italia har flere løp, vil totalandelen av løp i autoritære stater være 30 prosent.

I det følgende skal jeg forsøke å gjøre rede for utviklingen fra 1950 til i dag, med en gjennomgang av de ulike autoritære statene som har vært på racingkalenderen i Formel 1 opp gjennom årene, og knytte dette videre sammen med en mulig sportsvaskingsstrategi all den tid det lar seg gjøre. Det er delt inn i to ulike tidsperioder, før og etter 1990. Grunnen til dette er fordi som tidligere vist i analysen er den demokratiske utviklingen positiv i Formel, slik som i verden for øvrig, men trenden snur på tampen av 1990-tallet når Malaysia kommer inn som løpsarrangør.

5.2.1 Spania

Den første autoritære staten som blir en del av Formel 1, er Spania allerede i 1951. Spania skårer til og med 1977 under 0.500 på polyarchyskåren, men fra 1978 har de vært nærmere et demokrati enn en autoritær stat. Og fra 1979 har staten oppnådd over 0.800 i polyarchyskår hvert eneste år. Spania er et kroneksempel på den demokratiske utviklingen i verden, og spesielt i Europa i disse årene. I 1936 kuppet Franco makten i landet, og diktatoren holdt på makten frem til sin død i 1975 (Heidar & Berntzen, 2008, s. 282). I 1976 innførte spanjolene demokrati, og året etter ble det for første gang på over 40 år gjennomført valg i landet. Dette sammenfaller også med polyarchyskåren.

5.2.2 Argentina

Argentina ble det første andre ikke-europeiske landet i Formel 1 etter USA, som var med fra starten, da argentinerne ble med i 1953. I motsetning til mange av de andre arrangørlandene som hadde en positiv demokratisk utvikling i disse årene, var landet tydelig preget av intern uro (Lewis, 2014, s. 109) og polyarchyskåren går både opp og ned underveis i den argentinske formel 1-historien. Da de kom inn i 1953 ble de målt til 0.357, men er nede i 0.144 og oppe i 0.484 før de forsvinner fra løpskalenderen i 1961. Når de returnerte i 1972 er de på rekordlave 0.125, en skår som vokser til over 0.500 over de neste fire årene som løpsarrangør, før de etter en kort pause i 1976 kommer tilbake i 1977 med en polyarchyskår på 0.071. Denne skåren holder seg helt stabil i de fem årene Argentina så er arrangør, før de på nytt forsvinner fra kalenderen. Men da de kom tilbake for fire nye løp i perioden 1995-1999, hadde demokratiutviklingen hatt en eksplosiv vekst i mellomtiden og landet skåret godt over 0.800.

5.2.3 Portugal

Portugal har en todelt historie i Formel 1. Fra 1958-1960 arrangerte autoritære Portugal tre løp, før de ikke ble å se igjen i sirkuset før 1984. Da kom landet tilbake som et sterkt demokrati. Mens Portugal ble målt til 0.122 i 1958, oppnådde de over 0.800 hele sin neste periode i Formel 1, som strakk seg frem til 1996. Situasjonen da Portugal først kom inn på slutten av 50-tallet var det autoritære Estado Novo-regimet med Antonio de Oliveira Salazar som styrte landet med jernhånd etter et gjennomført militærkupp i 1926 (Birmingham, 2018, s. 6). Dette var bare noen år etter at Portugal tok steget fra monarki til republikk. Men i den lange perioden Portugal var ute av Formel 1, skjedde det en stor demokratisk utvikling i landet, hvor Nellikrevolusjonen ble hovedfaktoren for dette. Og fra midten av 1970-tallet så portugiserne demokratiet blomstre, og siden har det gjort nettopp det (Birmingham, 2018, s. 199). I 2020 og 2021 sto de frem som korona-erstatning på løpskalenderen, og også i disse årene skårer de godt over 0.800.

Intensjonene til det autoritære regime i Portugal i 1958 er vanskelig å finne dokumentasjon på, men man kan ikke utelukke at regimet så sitt snitt til å bruke Formel 1 for å få fokuset bort fra uroen som herjet, spesielt i koloniene. For på denne tiden oppsto også flere geriljakriger

som ble til for å sette en stopper for kolonirikene, som Portugal historisk sett har vært en stor del av.

5.2.4 Marokko

Det er ikke like nødvendig med like mange ord knyttet til Marokko, landet som ble det aller første afrikanske landet på løpskalenderen. De arrangerte nemlig kun løpet i 1958, og siden har de ikke vært å se som en del av sirkuset. Men da de var arrangør, skåret de på veldig lave 0.069, og skåret med det marginalt dårligere enn Spania. Ikke før 2009 ville en Formel 1-arrangør igjen skåre så lavt på polyarchy, da Emiratene kom inn i sirkuset. Men vi vet med stor sikkerhet at landet på denne tiden sto i en krevende situasjon etter en total løsrivelse fra Frankrike som kolonimakt bare noen år tidligere (Miller, 2013, s. 152). Årene som fulgte etter 1958 var heller ingen stor demokratisk opptur for staten Marokko. Marokko Grand Prix gikk for øvrig av stabelen i flere år før dette, men det var kun i 1958 at løpet telte i verdensmesterskapet.

5.2.5 Sør-Afrika

I 1962 ble Sør-Afrika den andre afrikanske og fjerde ikke-europeiske arrangør av et Formel 1-løp. En status de skulle ha, med enkelte unntak, frem til 1985 da landets apartheid-system skulle bli den første virkelige politiske saken for FIA og Formel 1. Etter et massivt press mot de som da kontrollerte Formel 1, ble Sør-Afrika droppet fra løpskalenderen året etter, som en av de siste som utestengte landet (Collantine, 2008). Da apartheid-systemet var på hell i 1991, kom landet tilbake til Formel 1-sirkuset i 1992 og 1993, før det igjen forsvant fra kalenderen. Men 1985-løpet, det siste under apartheid, står igjen som en skamplett i Formel 1-historien. Til tross for at både land, idrettsorganisasjoner, Formel 1-lag og førere boikottet Sør-Afrika, gikk løpet allikevel av stabelen dette året. Det var først rett i etterkant av 1985-løpet av FIA annonserte at det ikke lenger skulle kjøres løp i landet på grunn av apartheid. Sør-Afrika var for eksempel ekskludert fra de olympiske leker av IOC fra 1964-1992 (Olympics.com, 2021). Det vil si at, bare to år etter at Sør-Afrika for første gang ble en del av Formel 1, var den politiske situasjonen i landet så kontroversiell at IOC nektet de å være med i verdens største idrettsfellesskap.

Det er langt vanskeligere å slå bastant fast at dette var et sportsvaskingsløp, men det kan heller ikke utelukkes. Det som derimot taler for er at Sør-Afrika på dette tidspunktet var å

regne som en autoritær stat, som hadde både et omdømmeproblem og begikk brudd på menneskerettighetene. I 1962, da Sør-Afrika ble det andre afrikanske landet i Formel 1, oppnådde de en polyarchyskår på 0.171. Og skåren holdt seg rundt her i lang tid, også da landet kom tilbake under Nelson Mandela på 1990-tallet. I 1993 oppnådde de sin høyeste skår mens de også var Formel 1-arrangør med 0.265. Dette tester også oppgavens definisjon av sportsvasking. For med den til grunn, kan vi absolutt definere løpene i Sør-Afrika som sportsvaskingsløp, selv om det ikke er mulig å finne bevis på en bevisst regimestrategi på å bruke Formel 1 som en løsning på omdømmeproblemet.

Sør-Afrika var også med så tidlig, at landet vil kunne klassifiseres på ulike måter gjennom historien fra da det entret Formel 1 i 1962 og til det forsvant ut for godt i 1993. Det kan for eksempel tenkes at Formel 1 ikke var ment til å ha en sportsvaskingsrolle i Sør-Afrika, men at det senere ble et ubevisst verktøy for å reparere eget omdømmeproblem allikevel.

5.2.6 Mexico

Året etter Sør-Afrika entret Mexico Formel 1-verdenen. På dette tidspunktet i 1963, måles de til en polyarchyskår på 0.234. Skåren har gradvis økt under Mexicos tilstedeværelse i Formel 1, gjennom landets tre perioder som arrangørland. For etter løpet i 1970 sa de takk for seg for første gang, før de returnerte i 1986 og ble på kalenderen frem til og med 1992. Da Mexico kom tilbake i 1986 hadde de en skår på 0.326, en skår som var vokst til 0.439 seks år senere da de takket for seg for andre gang. 1986 er for øvrig et svært interessant år for Mexico, fordi de samme år også var arrangør av fotball-VM. Og i 1968 arrangerte landet sommer-OL i hovedstaden Mexico City. Slik at eksemplene på Mexicos bruk av sport er flere, og de er markante. Så er det som vi har sett ikke nødvendigvis slik at dette er sportsvasking, men det er nærliggende å anta dette all den tid landet tydelig har benyttet seg av sportsarrangementer på egen jord i en tid hvor landet har vært mer autoritært enn demokratisk. Kanskje vil man kunne påstå at Mexico fremstår som den klareste sportsvaskingstilfelle i Formel 1 i verdensmesterskapets tidlige fase. Samtidig er det igjen en hårfin balanse mellom sportsvasking og soft power. Det kan godt tenkes at strategien her har vært å regne som soft power, men her faller det igjen ned til kriterier som legitimitet. Hadde meksikanske regimer dette frem til slutten av 1980-tallet?

Da Mexico returnerte for tredje gang som arrangør i 2015, var det første gang som arrangør med en polyarchyskår over 0.500, og siden har den også vært over 0.600.

Demokratiutviklingen i landet har vært positiv, samtidig relativt svakt voksende. Det tester noe definisjonen for sportsvasking også her. For, dersom Mexico gjennom tiår har brukt sport som et virkemiddel for å dekke over eget svake globale omdømme, er det da gitt at de ikke gjør dette enda, til tross for at landet er mer demokratisk?

5.2.7 Brasil

Brasil har blitt arrangør av et av de mest tradisjonsrike løpene i Formel 1 etter at de kom inn i 1973. Banen på Interlagos i Sao Paulo er en prestisjefull bane med mye Formel 1-historie. Brasil har også markert seg i Formel 1 gjennom store førere som Ayrton Senna, Felipe Massa, Nelson Piquet og Emerson Fittipaldi. Faktisk er Brasil det landet med tredje flest Grand Prix-seiere med 101, bare bak Tyskland og Storbritannia. Men da brasilianerne entret sirkuset hadde landet en polyarchyskår på 0.175. Den gamle portugisiske kolonien har gjennom historien hatt mange ulike regimetyper, fra monarki til ulike diktaturer. Spesielt herjet ulike militærdiktatur landet i flere tiår, så også da Brasil kom inn i Formel 1 i 1973 (Napolitano, 2018).

Samtidig er det verdt å merke seg hvilken vekst de har hatt siden da. For skåren økte i hvert eneste år frem til den nådde 0.867 i 2001. I 1986 ble de for første gang målt til over 0.500. Og brasilianerne kom inn på et tidspunkt hvor den demokratiske utviklingen var i sin spede begynnelse da opposisjonen utover 1970-tallet begynte å bli for sterk for det autoritære regimet. Samtidig var starten på tiåret en økonomisk opptur for landet, slik at populariteten så en høydetopp. Kanskje kan man derfor også anta at regimet her på sin høyde, samtidig som opposisjonen vokste, ønsket å vise frem Brasil til verden gjennom sport som Formel 1. Et par tiår tidligere, hadde landet også arrangert fotball-VM i 1950. Det bør være kjent for de fleste hvilken kombinasjon fotball og Brasil er.

Men de siste årene har Brasil sett en mer negativ demokratisk trend. Etter å ha holdt seg stabilt over 0.800 siden 1989, gikk de for første gang under igjen i 2015 og ved siste måling i 2021 skåret Brasil 0.661. Og også i denne synkende demokratiske perioden har landet arrangert flere store idrettsmesterskap, ved siden av årlige Formel 1-løp. I 2014 arrangerte de fotball-VM, mens de i 2018 var vertskap for de Olympiske Leker. Man kan gjerne, som med

Mexico, skille mellom Brasil i 1950 og i 1973, med Brasil på 2010-tallet. Landet var demokratisk sett i en helt annen situasjon da enn nå. Allikevel er den negative utviklingen interessant med tanke på arrangementen av sportsarrangement. For det har gjennom 2010-tallet vært uro i landet fordi tilliten til politikerne svinner hen etter årevis med korrupsjon. President Dilma Rousseff ble til og med stilt for riksrett for å overse nasjonalbudsjett og svak administrativ styring (Kalajdzic, 2016). Dette skapte splittelse i det brasilianske samfunnet og demokratiet. I 2018 vant den kontroversielle Jair Bolsonaro presidentvalget, en politisk leder som tilsynelatende har splittet befolkningen ytterligere (Ekroll, 2023).

Om Brasil har hatt en bevisst sportsvaskingsstrategi er ikke enkelt å konkludere med, men som med andre land nevnt i denne analysen var det helt klart å regne som en autoritær stat da de først entret Formel 1, og man kan mistenke regimet for å bruke sporten for å vise frem Brasil i en tid hvor de «manglet legitimitet til å fremstå attraktiv». Samtidig kan man stille seg spørsmål ved at Brasil igjen vender seg til idrettsarrangement når den demokratiske utviklingen snur i en negativ retning.

5.2.8 Ungarn

Ungarn er et veldig annerledes eksempel på en autoritær stat, av flere årsaker. For det første er det en «heleuropeisk» stat med autoritært regime i moderne tid. For det andre har det ikke alltid vært sånn. Både når vi skriver 2023, og da Ungarn først ble en del av Formel 1, har de blitt målt lavt på Polyarchy-skalaen. Men i mellomtiden har de også vært målt ganske høyt. Da Ungarn kom inn i 1986, skåret de lave 0.146 og selv om de hadde en positiv utvikling de neste årene, var det ikke før 1990 at man kan regne de som en mer demokratisk stat. I 1990 gjør de et kjempebyks fra 0.212 til 0.764. Og frem til 2011, lå landet også godt over 0.800, men siden 2010 har det vært en negativ utvikling i landet og ved siste måling i 2021, skårer Ungarn 0.462. Den politiske historien forklarer hvorfor dette er tilfelle (Heidar & Berntzen, 2008, s. 331).

Landet ble etter 2. verdenskrig underlagt et kommunistisk styre, et styre som etter hvert ble noe løsere med tiden enn i andre deler av Sovjetunionen gjennom «Gulasjkommunismen». Mot siste halvdel av 1980-tallet rakk Sovjetunionens siste leder, Mikhail Gorbatsjov hendene i været og sa at han ikke ville stå i veien for utviklingen i de mer sentrale deler av Europa, inkludert Ungarn. Og med det fikk også demokratiseringsprosessen i landet skyte fart med

lovfestet fritt valg i 1990. Dette samsvarer naturligvis med utviklingen vi ser av polyarchyskår fra 1986 og fremover i tid slik vist i tabell 1.

5.3 Etter 1990

Det er mot slutten av 90-tallet at en egentlig positiv trend snur for Formel 1. Frem til da har, som vist, de autoritære statene i stor grad vært i et betydelig mindretall. Og at det er 8 før 1990-tallet, og 10 autoritære stater etter, bekrefter igjen bildet av den negative demokratiske utviklingen.

Som tidligere vist i analysen, er det en positiv demokratisk vekst i verden generelt, men også i Formel 1 utover 1990-tallet, og det er også her Formel 1 får sin høydetopp fra 1994-1998 hvor den gjennomsnittlige polyarchyskåren er over 0.860. Før 1990-tallet hadde gjennomsnittsskåren aldri passert 0.800. Men det er i 1999 en svært god trend snur, som vi snart skal se nærmere på med Malaysias inntreden i sporten. Inntil da hadde det heller ikke vært et land som skåret under 0.500 siden Sør-Afrika i 1993, noe som for øvrig sammenfaller godt med høydetoppen fra 1994-1998. Men det er som vi skal se, først i 2004 at trenden blir markant og tydelig, når antallet stater under 0.500 øker til 3, og andelen slike stater også passerer 20 prosent siden 1970-tallet.

5.3.1 Malaysia

I 1999 ble Malaysia bare det andre landet fra Asia som arrangerte Formel 1-løp. Dette kan langt på vei ses på som et veiskille i Formel 1-historien, på godt og vondt, og på flere ulike måter. For det første er det etter Malaysias første løp, kun vært Tyrkia og Russland som har europeisk tilknytning som har kommet til på løpskalenderen blant de elleve som har arrangert sitt første løp etter 1999. Samtlige av landene har asiatisk tilknytning, slik at det geografiske nedslagsfeltet for nye Formel 1-marked har utviklet seg. Dette er selvsagt en bevisst strategi fra FIA for å spre sporten utover større deler av verden. Løpet var en del av løpskalenderen til og med 2017, altså i nesten 20 år.

Malaysia har i en årrekke hatt menneskerettighetsproblematikk. Blant annet er homofili forbudt, det foregår storstilt menneskehandel og landet har dødsstraff. Spesielt er problemene knyttet til forbudet mot homofili sentralt fordi homofile både straffes gjennom vold, fengsling og død (Rodan, 2009).

En interessant observasjon er for øvrig utvikling siden Malaysias ankomst i 1999, er den eksplosive utviklingen i autoritære stater som har kommet til som arrangørland. Det skal kanskje vanskelig gjøres å legge «skyld» på Malaysia for dette, men det er ingen tvil om at de på sett og vis ble en foregangsfigur i Formel 1 for denne type stater. Etter fem år uten et eneste land som skåret under 0.500, snur trenden når Malaysia kommer inn i 1999 med en polyarchyskår på 0.257. Landet hadde frem til sin Formel 1-exit i 2017 en marginal positiv vekst, men nådde aldri over 0.325 i sin tid som Formel 1-arrangør.

5.3.2 Midtøstens inntog: Bahrain

I 2004 ble Bahrain det tredje asiatiske arrangørlandet, men bare det første av senere flere stater i Midtøsten. Dette var starten på en trend, da fire av de ti neste nye arrangørene også var fra Midtøsten. Kritiske røster vil hevde at et fokus på Midtøsten ifm. sportsvasking kun kan sees fra et vestlig blikk. Men det er altså ikke til å komme bort i fra at når man klassifiserer verdens land på demokratiskalaen i V-Dem, kommer statene i området svært dårlig ut. Så gjelder også for Bahrain, og de statene som senere fulgte som arrangører. Således kan Bahrains første Grand Prix også ses på som fortsettelsen på det Malaysias inntog markerte starten av: En eksplosiv utvikling i autoritære arrangørland.

Og med bruk av V-Dem er det enkelt å slå fast at Bahrain ikke er et demokratisk land, og at de aldri har vært regnet som noe annet enn autoritært. Faktisk har de blitt mindre demokratiske i sin tid i Formel 1. Da de kom inn i 2004 hadde de en skår på 0.216, mens de i 2021 ble målt til 0.122. Og gjennom årene har mange stått frem med sine historier om tortur, samt at prins Nasser Bin Hamad Al-Khalifa skal ha uttalt på TV at han ønsker død over de som vil se regimet falle. «He expressly said that any opposition to the regime would be stopped and that there was no possibility for those protesters to escape the power of the authorities» (Roussel, 2021, s. 17). Sitatet levner ingen tvil om hvorvidt det mangler en så viktig demokratisk faktor som konkurranse.

Ifølge Roussel (2021, s. 21) var Bahrain Grand Prix også starten på Al-Khalifa-familiens sportsvaskingsstrategi. Han hevder videre at Bahrain sikret seg en plass på Formel 1-kalenderen ved å tilby en stor pengesum for å bli arrangørland i sporten. Løpet i Bahrain har vært heftig kritisert, og har blant annet møtt stor motstand fra en rekke menneskerettighetsorganisasjoner. Og FIA har tidligere tatt grep i Bahrain, da de i 2011

valgte å avlyse løpet som følge av protester mot en sterk undertrykkelse av prodemokratiske krefter i landet (Roussel, 2021, s. 21). Året etter var løpet allikevel på kalenderen igjen og har vært der hvert år siden. De siste årene har det også vært åpningsløpet i Formel 1, i tillegg til at testingen av de nye bilene finner sted der før sesongstart.

Senest under 2023-utgaven av Bahrain Grand Prix, fikk vi et bevis på både regimets brutalitet og sportsvaskingsstrategi knyttet til Formel 1, da fire demonstranter ble arrestert bare et par kilometer fra banen under løpet (Stenløs, 2023). Blant annet skal demonstrantene, som skal ha opptrådt fredelig, kritisert nettopp Formel 1. Dette fikk fokus noen dager etter løpet, men ble tiet i hjel under selve løpsdagen.

Det er med hjelp av relevant litteratur enklere å slå fast at Bahrain bevisst bruker sport til å forbedre eget omdømme eller dekke over menneskerettighetsbrudd, enn det er ved flere andre eksempler i Formel 1. Blant annet skriver Roussel (2021, s.22) om eksempelet «Bahrain 13», et eksempel som kan knyttes sterkt til det tidligere nevnte 2011-løpet som ble avlyst. For i løpet av de store demonstrasjonene mot regimet, ble 13 menneskerettighetsaktivister og politiske opposisjonelle arrestert. Disse ble kjent som «The Bahrain Thirteen». For fire år siden, i 2015, dannet regimet et lag bestående av 13 utøvere håndplukket av landets prins. Dette laget fikk navnet «Bahrain Endurance 13 Team». Larmoire hevder at navnet og antallet ikke er tilfeldig, og at det var sport som skulle dukke opp i internettsøk, og ikke arresterte aktivister og politiske motstandere. Han mener det er belegg for å hevde dette, blant annet fordi Bahrain på dette tidspunktet allerede hadde et racingteam med navn Bahrain Endurance, og at disse ville vært naturlig å inkludere under samme paraply. Det gjorde de derimot ikke. Racing teamet er også et av flere eksempler på lag som er kontrollert av regimet. Andre konkrete eksempler er sykkellaget Bahrain Victorious og fotballaget Paris F.C.

Det finnes liten tvil om at Bahrain benytter seg av sport for å profilere seg selv. Det er et av landene det har vært klart enklest å finne empiri på for å understøtte at de her knyttes til sportsvasking.

5.3.3 Kina

Samme år som Bahrain kom inn i Formel 1-sirkuset, entret også en av verdens største stormakter den aller største motorsportscenen. Kina skiller seg i likhet med Russland således ut fra de nyeste arrangørlandene. Kina er i likhet med de fleste av dem også asiatiske, men har

en helt annen status i verdenssamfunnet. Kina var på kalenderen frem til koronaen brøt ut i 2020. Siden da har løpene uteblitt på kinesisk jord på grunn av pandemiens ettervirkninger og strenge smittevernregler. De var ventet å være tilbake i 2023, men også da uteble de. Kina har allikevel kontrakt frem til 2025, og kan bli å se igjen på løpskalenderen før dette.

Kinas historie som en autoritær stat er velkjent, men det er naturligvis riktig å fortelle om den i korte trekk, samt underbygge den med fakta på lik linje med de andre statene nevnt i denne oppgaven. De er per definisjon et av de mest brutale diktaturene som har vært en del av Formel 1-sirkuset, og et av de minst demokratiske målt siden sin inntreden i Formel 1 i 2004. Da ble de målt til 0.104, en skår som man måtte tilbake til Ungarns inntreden i 1986 for å finne noe i nærheten så lavt som, og den laveste skåren siden Argentinas 0.071 i 1981.

Kina har en lang historie med eneveldige ledere og ett-partisystem (Pye, 1992, s. 9). Samtidig har kineserne i lang tid vært anklaget for en rekke menneskerettighetsbrudd (Foot, 2000). Listen er lang, og inneholder brudd på ytringsfrihet, undertrykkelse av ulike folkegrupper, manglende presse- og informasjonsfrihet og politisk- og religionsfrihet. Kinas polyarchyskår har heller ikke hatt en positiv utvikling siden 2004. Den har gradvis sunket, og da kineserne arrangerte sitt foreløpig siste løp før korona i 2019, oppnådde de lave 0.076.

Formel 1 er langt nær den eneste sportsplattformen Kina har benyttet seg av, og ei heller den største. I 2008, fire år etter at de ble arrangør av et Formel 1-løp for første gang, var kineserne vertskap for Sommer OL i Beijing. Et storslått mesterskap som fikk mye kritikk, men på langt nær den kritikken eksempelvis fotball-VM i Qatar fikk 14 år senere. Det sier trolig mye om hvor mye større fokus på sportsvasking det er i dag, sett i forhold til i 2008. Men søkelyset ble satt på menneskerettigheter også da. Faktisk mente Amnesty at det kunne bli en forverring på grunn av OL-arrangementet (Lote, 2008). Menneskerettigheter og sport ble igjen tema da Kina arrangerte et nytt OL i 2022, denne gangen vinterutgaven av de olympiske leker (Strømshoved, 2022). Det virker å være liten tvil om at Kina, et av landene som skårer lavest på polyarchyskåren, utnytter sport for å forbedre eget globale omdømme, og til å dekke over egne menneskerettighetsbrudd. Deres sterke økonomi og makt i internasjonal politikk har også sikret de en rekke mesterskap til å gjennomføre sin sportsvaskingsstrategi.

5.3.4 Tyrkia

Tyrkia er i likhet med Russland, som jeg kommer tilbake til, et annerledes eksempel. Det aller først og fremst fordi det er en del av det europeiske fellesskapet, selv om landet er delt mellom Europa og Asia. Men ikke minst er Tyrkia noe så sjeldent som en demokratisk stat som går inn i Formel 1 som mer demokratisk og går ut som mindre demokratisk. Da tyrkerne fikk sitt første Formel 1-løp i 2005 ble de målt til 0.673. Denne skåren falt gradvis til de gikk ut av Formel 1 etter løpet i 2011, men holdt seg allikevel over 0.500. Da de så returnerte som en koronaerstatning i 2020 og 2021 derimot, ble de målt så lavt som 0.279.

Sannsynligvis skyldes den negative demokratiske utviklingen i Tyrkia i stor grad landets sittende, kontroversielle president Recep Erdogan. Under hans styre har landet blant annet gått fra en parlamentarisk republikk til presidentsystem der presidenten også nå har overtatt makten fra det som engang var en statsministerrolle (Johnsen, 2017). I tillegg har det kommet kraftige beskyldninger om valgfusk mot Erdogan.

At landet går inn som demokratisk og ut som autoritær tyder i stor grad på at det aldri har vært en sportsvaskingsstrategi slik det er definert i denne masteroppgaven, selv om man kan argumentere for at løpene i koronatiden er det, da de re-entrer sporten som autoritær. Men utgangspunktet i 2005 var neppe noe som kan defineres som sportsvasking.

5.3.5 Singapore

Jeg vil faktisk hevde at Singapore ikke er blant statene de fleste tenker på i en sportsvaskingssammenheng, og kanskje heller ikke som en autoritær stat i det hele tatt. Kanskje har de autoritære kreftene i landet simpelthen fått langt mindre oppmerksomhet enn andre aktuelle regimer i denne sammenheng. De er heller ikke en «versting» sett i forhold til mange av de andre landene som har kommet til de siste tiårene. Da de entret Formel 1 i 2008 hadde de en polyarchyskår på 0.381. Denne vokste minimalt med årene som fulgte, før den så sank tilbake til 0.383 i 2019, året som ble landets foreløpig siste i Formel 1.

Allikevel er det umulig å komme utenom at Singapore er et kjent navn for menneskerettighetsaktivister (Rodan, 2009). Landet har blant annet dødsstraff i et rettssystem der Amnesty hevder at de dømte ikke har muligheten til å bevise sin uskyld. I tillegg har

landet, i likhet med for eksempel Malaysia, hatt et forbud mot homofili. Disse lovene har myknet opp etter at Singapore var en del av Formel 1.

5.3.6 De forente arabiske emirater

Landet ble en del av Formel 1 i 2009 med den storslåtte banen Yas Marina. Løpet har blitt et markant og viktig løp på kalenderen, og har de siste årene vært det siste løpet som kjøres. I desember 2021 signerte Emiratene en avtale med Formel 1 som blant annet innebærer at Dubai Grand Prix er det siste løpet på kalenderen hver eneste sesong frem til 2030. Slik har Emiratene også sikret seg en unik posisjon i sporten, i likhet med Bahrain som har åpningsløpet. Der den første løpshelgen byr på spenning i form av hvilke biler og førere som ser best ut for sesongen, vil det aller siste løpet kunne inneha den siste spenningen rundt hvem som til slutt blir kronet til verdensmester. Og stort mer spennende og dramatisk kunne det ikke blitt da Red Bulls Max Verstappen og Mercedes' Lewis Hamilton, de to største stjernene i sporten de siste årene, kjempet om verdensmestertittelen til siste slutt og siste løp på Yas Marina i 2021 (Richards, 2021). Etter en høydramatisk avslutning med en avgjørelse som til den dag i dag fortsatt er gjenstand for kritikk, kunne den nederlandske superstjernen Verstappen feire sitt aller første verdensmesterskap. Ett år senere vant han et nytt verdensmesterskap og også løpet i Dubai, selv om han avgjorde mesterskapet i god tid før sirkuset nådde så langt.

V-Dem levner ingen tvil i sin klassifisering av denne staten. Da de kom inn i Formel 1 i 2009, hadde Emiratene en polyarchyskår på 0.068. Skåren var lavere enn Kinas da de kom inn i 2004, og lavere enn Kina oppnår ved siste måling i 2021. Men mens kineserne har hatt en negativ utvikling, har Emiratene hatt en marginal positiv utvikling til 0.100 i 2021. Altså er Emiratene ansett som mer demokratisk enn Kina i 2021, selv om de fortsatt skårer veldig lavt. Skåren på 0.068 fra 2009-inngangen, var den laveste i Formel 1-historien, frem til nettopp 2021 hvor to land skulle slå den mindre flatterende rekorden. I 2021 er det disse to landene, Qatar og Saudi-Arabia, og Kina, som skårer lavere enn Emiratene.

Emiratene har i enda større grad enn Bahrain benyttet seg av verdens største idrett fotball til sitt sportsvaskingsprosjekt. Aller mest markant er eierskapet i den engelske storklubben Manchester City, som ble kjøpt opp av landets vise-statsminister Sheikh Mansour i 2008 (Kerrr, 2008), året før Yas Marina kom på løpskalenderen i Formel 1. Mansour er også en del

av familien som i praksis styrer Emiratene. Men det er ikke bare på eiersiden at emiratene er synlige. De er for eksempel hoveddraktsponsor for en annen engelsk klubb, Arsenal, i tillegg til å ha kjøpt London-lagets stadionnavn: Emirates Stadium (Arsenal, 2015).

Emiratenes menneskerettighetsproblem er også kjent faktum. Blant annet fortalte den politiske aktivisten Iyad El-Baghdadi i 2019 om ulike menneskerettighetsbrudd både han og andre aktivister var utsatt for (El-Baghdadi, 2019). El-Baghdadi selv ble fengslet for å bruke sosiale medier til å sette fokus på menneskerettighetsbrudd, og han hevder at andre har blitt torturert. Landet har forbud mot samleie mellom personer av samme kjønn, og Amnesty hevder at dette kan medføre dødsstraff. (Amnesty International). Samme organisasjon knytter landet både til krigsforbrytelser i Jemen, og skriver på sine nettsider om landet at kvinner mangler beskyttelse i landet. De viser også til at Emiratene har blant de mest undertrykte befolkningene i verden.

5.3.7 Russland

Russland skiller seg fra de andre autoritære statene i Formel 1-historien på mange måter. Det mest overfladiske er selvsagt at det er et europeisk land, et av få europeiske blant de nyeste løpsarrangørene, selv om Russland også på en rekke områder regnes som asiatisk. Det er naturligvis også en stormakt, og kan i så måte sammenlignes med Kina som arrangør. De to statene skiller seg i stor grad fra flere av de andre arrangørene, nye som tradisjonelle. Men hvis vi skal sammenligne med de nyeste først og fremst, er det ingen tvil om at veldig mange av de nye arrangørene i både areal og folketall er ganske små.

Men det er belegg for å påstå at russerne har en sportsvaskingsstrategi, som for øvrig handler om helt andre formål enn for eksempel for statene i Midtøsten, uten at det nødvendigvis gjør sportsvaskingen mer eller mindre moralsk riktig. Men der stater i Midtøsten ofte skal dekke over et dårlig globalt omdømme eller har et behov for å søke samarbeid gjennom soft power-strategier, har Russland sjeldent vært spesielt opptatt av hva resten av verden tenker om dem. Kanskje heller tvert imot, og den pågående krigen i Ukraina kan være et godt eksempel på nettopp det. For Putins Russland er sportsvasking etter sigende mer innenriks anliggende enn det er utenrikspolitisk formålstjenlig. Vladimir Putin har nemlig vært svært opptatt av nasjonal identitet, samhold og stolthet (Isbrekken, 2016).

Men Russland er ikke nye i gamet hvor sportsarrangementer og politikk blandes. Som Kina er de en rutinert arrangør av store sportsmesterskap, som for eksempel vinter-OL i 2014 og fotball-VM i 2018. Dette er bare eksempler på de største, men også arrangement av mindre størrelse har blitt arrangert. Og det store statlige gasselskapet Gazprom har lenge vært en markant sponsor i idrettsverden, blant annet for den tyske fotballklubben Schalke 04.

Krigen i Ukraina skulle bli russernes bane i både idrettsverden generelt og Formel 1. For etter å ha vært et av landene hvor det ble kjørt i under koronapandemien, forsvant Russland fra løpskalenderen i 2022 og er heller ikke med i 2023, til tross for at det eksisterer en avtale frem til 2025. Grunnen er enkel: Russland er utestengt fra all internasjonal idrett, også Formel 1 (FormulaOne, 2022). Løpene i Russland ble kansellert, og det gikk også så langt at laget Haas sa opp sin avtale med den russiske sponsoren Uralkali og sin russiske sjåfør Nikita Mazepin (Saunders, 2022). Mazepin er også sønn av Uralkali leder Dmitry Mazepin, som visstnok skal være nær venn av Vladimir Putin.

Russland måles til mer demokratisk enn mange av de andre Formel 1-arrangørene i moderne tid som skårer lavt på polyarchy, uten at de er nær 0.500. Da de kom inn i 2014 oppnådde de en polyarchyskår på 0.273, og denne skåren har holdt seg relativt stabil, frem til en marginal nedgang frem til 2021 hvor de måles til 0.257. Russland har et kjent negativt globalt omdømme når det kommer til en rekke menneskerettighetsbrudd. Under krigføringen i Ukraina senest (Kaupang, 2022), men historien er full av påstander og bevis på valgfusk (Kruse, 2021), mangel på presse-, informasjons- og ytringsfrihet (Troianovski, 2022), samt lovverk mot homofili (Kagge, 2022).

5.3.8 Aserbajdsjan

Løpet som foregår i gatene i hovedstaden Baku kom på kalenderen i 2016, og har vært fast siden med unntak av koronaåret 2020. Aserbajdsjan er en tidligere sovjetstat geografisk nært tilknyttet Midtøsten med i overkant av 10 millioner innbyggere. I tillegg er det en autoritær stat som har fått oppmerksomhet for sine menneskerettighetsbrudd. Så ledes har de flere likhetstrekk med brorparten av arrangørene som her trekkes frem i oppgaven. Da de kom inn i Formel 1 i 2016 hadde landet en polyarchyskår på 0.200, og denne har sunket marginalt til 0.194 i 2021.

Landet var en del av Sovjetunionen frem til 1991, men har til gode å stable et reelt demokrati på beina siden de ble uavhengige (Bolukbasi, 2013). Og man kan spørre seg hvor uavhengige de ble da den tidligere lederen av det sovjetiske Aserbajdsjan Heydar Aliyev raskt tok makten i landet og styrte frem til sin død i 2003. Siden da har hans sønn Ilham Aliyev vært landets president. Under familiens ledelse, har landet blitt anklaget for en rekke menneskerettighetsbrudd mot pressefrihet og ytringsfrihet, samt både barnarbeid og ulovlig dødsstraff (Ratvik, 2012).

At løpet arrangeres i Bakus gater er ikke unikt, men det er allikevel litt spesielt. Det er bare et fåtall slike gateløp i Formel 1, selv om også disse blir stadig mer populære.

5.3.9 Saudi-Arabia

Saudi-Arabia ble det foreløpig siste, sammen med Qatar, nye landet på Formel 1-kalenderen da de entret sirkuset i 2021, og løpet ble arrangert igjen i 2022, er på kalenderen også i 2023 og vil være det frem til 2030. Landet står igjen som det som i særklasse har skåret lavest på polyarchyindeksen gjennom historien av Formel 1-arrangørene. Den eneste målingen som er aktuell er den siste tilgjengelige fra 2021, men her skårer Saudi-Arabia 0.016.

At Saudi-Arabia har satt en mindre flatterende rekord i Formel 1-sirkuset med tanke på demokratioppgjør, er ikke uten grunn. Det eneveldige monarkiet mangler både ytrings-, presse- og religionsfrihet, og har i en årrekke begått flere alvorlige menneskerettighetsbrudd, også i tillegg til mangel på de nevnte grunnleggende frihetene (Harbo, 2015). Blant annet blir de beskyldt for krigsforbrytelser i Jemen, men ikke minst for lover som bryter med menneskerettighetene for eksempelvis kvinner og homofile. Dessuten har landet et globalt omdømme som et land der det benyttes avstraffelser som halshogging, steining, pisking, lemlestelse og tortur (Harbo, 2015).

Saudi-Arabia har de siste årene hatt en stadig mer aggressiv omdømmestrategi med sport som det sentrale virkemiddelet. I 2021, samme år som de ble en del av Formel 1, kjøpte de den engelske fotballklubben Newcastle United. Et oppkjøp som har skapt store overskrifter og massiv kritikk på «balløya» (Ronay, 2021). I 2029 skal de arrangere Asialekene, men den store gulroten er 2030 hvor de konkurrerer om å følge i Qatars fotspor også her, med et fotball-VM (Sønstrød, 2022). Med på laget har de også fått Cristiano Ronaldo og Lionel Messi som ambassadører (Nordsetrønningen, 2022). Kanskje de to største stjernene i

fotballens historie, og kanskje til og med to av verdens aller største idrettsstjerner. Dette er mye av det Murray (2018) ville omtalt som moderne sportsdiplomati, der du bruker mennesker som diplomatiske verktøy. Portugisiske Ronaldo har sågar signert for en saudi-arabisk klubb og spiller til daglig i landet (Romano, 2022). Ikke minst bør det trekkes frem at Saudi-Arabia også står bak den store, globale golfturneringen LIV (Panja, 2023). Turneringen har trukket mange av de beste golfspillerne i verden bort fra den tradisjonsrike PGA Touren, og kan lokke med massive premiepenger.

5.3.10 Qatar

Som et av to land fra Midtøsten, og også som et av de to ferskeste sammen med Saudi-Arabia, kom Qatar inn i Formel 1-sirkuset i 2021. Men de gjorde det på en annerledes måte enn eksempelvis Saudi-Arabia, fordi Qatar Grand Prix i 2021 var et erstatningsløp for det tradisjonelle løpet i Australia som ble avlyst pga covid-19-pandemien. Dette er foreløpig også det eneste Formel 1-løpet som har blitt arrangert i landet, fordi fotball-VM i 2022 kolliderte med et eventuelt løp i 2022. Men landet har fra og med 2023 kontrakt om et årlig løp på kalenderen i ti år frem i tid.

Qatar er i likhet med veldig mange av sine naboer i Midtøsten klart klassifisert som et autoritært regime. Da de ble en del av Formel 1 som arrangørland i 2021, hadde de en polyarchyskår på 0.065. Siden dette er den siste tilgjengelige polyarchyindeksen, er dette også den eneste målingen på Qatar i denne forbindelse. Saudi-Arabia måler lavere, men er også den eneste staten som noen gang har gjort det. Emiratene satte som nevnt ny rekord i bunnotering i 2009, og før det må vi tilbake til Marokko i 1958 for å finne en måling på under 0.070. Og Qatar har, i likhet med andre autoritære stater som skårer så lavt, også vært gjenstand for sterk kritikk knyttet til menneskerettighetsbrudd (Søyland, 2020, s.47). Dette knytter seg til flere ting, men spesielt har det vært søkelys på Kafala-systemet og hvordan migrantarbeiderne i landet blir behandlet. Systemet regulerer migrantenes arbeid, og kan i praksis både kaste dem ut og også forhindre dem fra å forlate landet. I Qatar, som er et lite land med liten befolkning, utgjør migrantarbeiderne nesten 90% av innbyggerne (Søyland, 2020, s.44). Behandlingen av dem har blitt omtalt som moderne slaveri.

Det er nær sagt umulig å komme utenom nevnte fotball-VM i 2022 når man snakker om Qatar. Et mesterskap som har fått mye oppmerksomhet av både sportslige og langt mindre

sportslige årsaker. Til det sportslige først: FIFA-presidenten har kalt det tidenes beste fotball-VM, og enhver som har en sportsvaskingsstrategi ville gnidd seg i hendene av bildene av selveste Lionel Messi med sitt aller første VM-trofé og et qatarsk kulturelt plagg. Men det har neppe vært et internasjonalt sportsmesterskap med et så negativt søkelys på seg som Qatar heller. Flere fotballfans tok til orde for, og gjennomførte en boikott av mesterskapet, mediene hadde daglige rapporter om menneskerettighetssituasjonen, de homofiles undertrykkelse og så videre, samt at flere dokumentarer om både menneskerettighetsbrudd og korrupsjon ble vist i forkant (Søyland, 2020, s.47).

Men fotball-VM i 2022 er på langt nær det eneste sportsvaskingsmesterskapet Qatar har avholdt, selv om det er det som har fått desidert mest oppmerksomhet. Ei heller er det det eneste sportsrelaterte som kan knyttes til det qatarske regime. For å først fortsette med internasjonale mesterskap, så innledet Qatar på mange måter sin historikk med dette med i hovedsak asiatiske mesterskap. Alt fra Asiamesterskap i fotball, basketball og håndball. Men med tiden har de også arrangert stadig flere globale mesterskap, og av stadig større størrelser. Qatar arrangerte blant annet sykkel-VM i 2016, friidretts-VM i 2019 og skal i 2027 være vertskap for basketball-VM (Vardon, 2023). I tillegg arrangerer de årlige verdensturneringer i tennis, golf, friidrett og sykkel.

Videre kan vi se nærmere på hvordan Qatar ellers bruker sport, og det klart beste eksempelet er Paris Saint-Germain (PSG). Den tradisjonelle hovedstadsklubben ble kjøpt opp av Qatar i 2011, og har siden dominert fransk fotball knapt uten motstand. Det er vanskelig å argumentere mot at de har den mest profilerte angrepstrioen i verden med argentinske Lionel Messi, franske Kylian Mbappé og brasilianske Neymar. Det er i det hele tatt en relativt stjernespekket spillertropp, i likhet med det man kjenner fra Manchester City som tidligere benyttet som eksempel.

Mens denne masteroppgaven fullføres, er Qatar nå også en av to soleklare favoritter til å kjøpe opp engelske Manchester United, en av verdens aller største fotballklubber. Det er lite som tyder på at de vil gå vekk fra strategien, som igjen tyder på at de mener den fungerer. Så er det et tankekors at det øverste søket på Google om sportsvasking, er «sportsvasking Qatar».

5.4 Økonomi

Økonomi og kostnader er et svært viktig element knyttet til hvem som arrangerer Formel 1-løp, slik det også er med andre sportsarrangement. I 2022 betalte arrangørlandene over 700 millioner dollar til sammen i det som kalles «hosting fee», som på norsk kan kalles arrangøravgift (Rencken, 2022). Med en valutakurs på nærmere 0,10, tilsvarer det 7 milliarder norske kroner. Det er et stort spenn i hva de ulike arrangørene betaler i arrangøravgift, og dette bestemmes ut ifra en rekke ulike faktorer.

Av tabellen fra Racing 365 News, kan man blant annet se at mange av de autoritære statene som har kommet til de siste årene, betaler opp mot 550 millioner kroner i avgift alene (Rencken, 2022). Qatar har bundet seg til en avtale over 10 år, noe som vil bety 5,5 milliarder kroner i arrangøravgift i denne perioden totalt. I tillegg kommer den største enkeltposten som naturligvis er å lage banen i utgangspunktet. Banen på Yas Marina i Emiratene skal ha kostet 1 milliard dollar, altså rundt regnet 10 milliarder kroner (Sylt, 2017). På toppen av dette kommer det en rekke ekstraavgifter knyttet til godkjenning av banen som en Formel 1-bane.

Det er en tydelig trend ikke bare at de autoritære statene som har kommet til de siste årene, men i det hele tatt at de autoritære statene betaler en langt høyere arrangøravgift enn de demokratiske arrangørlandene. Det er gjort et forsøk på å finne en forklaring på dette, og enkelte faktorer spiller inn. For det første får enkelte tradisjonelle løp en rabatt, slik at de holder seg på kalenderen. Dette gjelder for eksempel Monaco som i 2022 betalte 250 millioner kroner, sammenlignet med Saudi-Arabias 550 millioner kroner. Men vi kan også se at Kina og Bahrain, som begge har vært på kalenderen siden 2014, betaler henholdsvis 500 og 450 millioner kroner. Singapore, som kom på kalenderen noen år senere, betaler «bare» 350 millioner kroner i avgift, mens land som Mexico og Østerrike som begge har vært ute av kalenderen i flere år, betaler 250 millioner kroner hver. Derfor kan det ikke kun handle om når landet ble implementert på racekalenderen, ei eller hvor lenge de har vært der. Her er det derfor også åpent for spekulasjoner om hvorfor summene er så høye for enkelte, og hvorfor det ser ut til at de rikeste av de autoritære statene ser ut til å være de som må betale mest. Det har trolig heller ikke noe med hvilke løp det gjelder heller. Emiratene betaler for eksempel 400 millioner kroner, mindre enn veldig mange andre stater, selv om de har det prestisjefylte sisteløpet. Bahrain betaler altså også mindre enn flere av de andre, til tross for at de har det prestisjetunge førsteløpet.

Det er selvsagt ikke sånn at det utelukkende er kostnader knyttet til å arrangere Formel 1-løp. Selv ikke i sportsvaskingsens navn vil det trolig være interessant å bruke milliarder uten mulighet til å hente inn mye av utgiften. For det første, kan en racingbane brukes til mer enn bare Formel 1. Her kan man knapt regne med de andre Formel-grenene Formel 2 og Formel 3, da disse kjøres samme helger som Formel 1. Men det finnes en rekke andre baneracing-løp som kan kjøres på disse banene. Men som i alle andre sportsarrangement, er det selvsagt flere steder å tjene penger, som for eksempel gjennom inngangsbilletten. I tillegg kommer mat, drikke, VIP-lounger og så videre. I tillegg må det kunne forventes at det legges ned store pengesummer i løpet av helgen fra både publikum og lag på hotell, restaurant og uteliv og så videre.

Et annet element som trekker det økonomiske aspektet over på feil side av det lovlige, er i hvilken grad det eventuelt foregår korrupsjon eller lignende i sporten. Det har versert rykter i årevis, men vært svært lite konkrete bevis om at det foregår korrupsjon i Formel 1. Derfor har det heller ikke vært mulig å innhente empiri knyttet til dette, utover de spekulasjonene og ryktene som har rammet sporten. Men i 4.5 Likheten mellom arrangørlandene vil det også bli redegjort ytterligere for flere elementer som knytter de autoritære statene sammen også knyttet til denne siden av det økonomiske.

5.5 Likheten mellom arrangørlandene

Den naturlige koblingen mellom disse statene er naturligvis styresettet. I en eller annen form, er statene nevnt ovenfor mer autoritære enn demokratiske, eller har vært på et eller annet tidspunkt i sin tid i Formel 1. Skyskraperteorien til Gjerløw og Knutsen (2019) blir svært relevant her. Det må riktig nok påpekes, at en av oppgavens svakheter er at den ikke vil kunne bastant slå fast at det enkelte landets arrangørstatus er en sportsvaskingsstrategi, ei heller at det er en «white elephant». Men, dersom Gjerløw og Knutsen har rett, og man kan anta at autoritære stater arrangerer Formel 1 og andre idretter for å renvaske eget rykte, kan man bruke denne teorien til å linke disse statene sammen på flere måter enn at de er autoritære.

Slik man kan forstå Gjerløw og Knutsen, men også til dels Robinson og Torvik (2005), vil autoritære stater ha en større andel slike prosjekter rett og slett fordi politikerne eller de som styrer, ikke har behov for samme legitimitet. En mangelvare som for øvrig ofte kan gjøre

behovet for å bruke eksempelvis store idrettsmesterskap for å kompensere (Grix et al., 2019, s. 63). Men dette vil altså si, i et mindre demokratisk samfunn kan de politiske lederne i mindre grad forholde seg til velgere og egne innbyggere enn de kan i mer demokratiske stater. Derfor vil de også i større grad kunne gjennomføre slike investeringsprosjekter, fordi de ikke har noen å svare til på samme måte.

La meg benytte debatten i Norge om norsk OL-søknad for å forklare. Diskusjonene har vært massive og årelange om Norge på nytt, for første gang siden «tidenes olympiske leker» på Lillehammer i 1994, skal arrangere OL på nytt. En stund hadde man kommet så langt at Oslo og Tromsø sto mot hverandre som hovedmotstandere, men det endte til slutt med at man aldri sendte noe ny søknad til IOC. Det er utvilsomt at motstanden i det norske folk spolerte drømmen til ja-siden. Og man kan i stor grad anta at nei-siden ikke ga tommelen ned fordi de ikke ønsket verden velkommen til nye festligheter og konkurranser på norsk jord, men fordi prislappen og andelen av skattebetalernes bidrag til statskassa, ville blitt så betydelig at man ser på det som en større økonomisk byrde enn fordelene kan forsvare.

I et mer autoritært land, som f.eks. Kina, som har arrangert både vinter-OL og sommer-OL de siste 15 årene, er ikke folkets røst like viktig for de som til slutt har tatt avgjørelsen om en søknad skal leveres eller ei. Det vil igjen bety at sjansen, ifølge Robinson og Torvik, er større for at Kinas politiske ledelse vil velge å gå inn i et slikt prosjekt med de utgifter det vil medføre, enn for Norges regjering.

Denne teorien vil også kunne forklare hvorfor andelen av autoritære stater blant arrangørlandene har hatt en enorm vekst de siste årene. Sett legitimiteten de ulike statene trenger for å gå inn i disse prosjektene som arrangørland i kombinasjon med de økte kostnadene og kravene til arrangering av en løpshelg, vil det være opplagt mer sannsynlig at en autoritær stat som Saudi-Arabia vil påta seg en betydelig økonomisk utgiftspost for et Formel 1-løp, enn for f.eks. at Norge skulle gjøre det samme. Det til tross for at Formel 1-interessen i et land, med store motorsportstradisjoner, er kraftig økende og at vi har en potensiell fremtidig Formel 1-sjåfør i Dennis Hauger. Det vil også kunne forklare hvorfor en autoritær stat som Qatar har ansett dette som en riktig investering, mens tradisjonsbærere i Formel 1 som langt mer demokratiske Frankrike og Tyskland ikke lenger er på løpskalenderen.

Men den politiske friheten autoritære staters regimer opplever som igjen gjør det mulig å investere i store, kostnadskrevede prosjekter som dette, har også en annen side. Ifølge Robinson og Acemoglu (2012, s.372) har denne type stater, som de autoritære statene trukket frem er, også ofte svake økonomiske institusjoner som støtter oppom de svake politiske institusjonene, og vise versa. Og det er vel også slik man kan forstå Gjerløw og Knutsen (2019), og Robinson og Torvik (2005), at det er det skyskraper teorien og teorien om white elephants viser: At autoritære stater har svake politiske institusjoner. Det Robinson og Acemoglu mener er svake institusjoner, er institusjoner som ekskluderer fremfor å inkludere, altså at institusjonene til for de få i en elite som allerede tjener på de svake institusjoner. Videre mener de at når både de politiske og økonomiske institusjonene er svake, vil det bli en negativ sirkel det blir vanskelig å komme seg ut av for å utvikle begge former for institusjoner.

Landene som er presentert her som arrangørland i Formel 1 som på et eller annet tidspunkt i sin fartstid i sporten har skåret under 0.500 på polyarchyskalaen, har også ulikheter. Det er land fra Europa, Afrika, Asia og Sør- og Nord-Amerika. Men det er allikevel flere påfallende likheter hvis man ser nærmere også på det geografiske. Ikke minst at samtlige autoritære arrangører som har kommet til på løpskalenderen etter 1990, er asiatiske. Det vil si, Russland og Tyrkia er begge også europeiske, men allikevel også å regne som asiatiske. Ekskluderer man disse, vil allikevel de åtte andre «hel-asiatiske». I tillegg kan det være verdt å merke seg at flere av landene over hele perioden tilbake til 1950, også er tidligere kolonier. Som for eksempel Argentina, Brasil, Sør-Afrika, Malaysia, Marokko og Singapore. Enkelte har også vært en del av Sovjetunionen slik som Ungarn og Aserbajdsjan. For flere av disse landene, ser det også ut til å påvirke polyarchyskåren at landet er etterlatt med ustabile demokratier etter endt kolonitid eller Sovjetunionens fall.

Blant de nyeste tilskuddene er det også et fellestrekk at de er inne i flere ulike idretter. Qatar, Saudi-Arabia, Russland, Kina og Bahrain er gode eksempler på land som involverer seg både i flere større sportsmesterskap, og eller i ulike sportsklubber. Også blant de tidligere landene er det eksempler på autoritære stater som arrangerer mer enn Formel 1-løp, som for eksempel Brasils fotball-VM og Mexico som både arrangerte fotball-VM og Olympiske Leker. Men de nevnte landene blant tilskuddene etter 1990, har tilsynelatende en omfattende strategi der

sport inngår som en del av planen av ulike årsaker. Således er det enklere her å peke på sportsvasking som et reelt tilfelle enn fra flere tiår tilbake.

Et siste interessant fellesstrekk jeg mener det er verdt å trekke frem i denne analysen, er at mange av disse autoritære statene av ulike årsaker har behov for forsvarspolitiske samarbeid for å forsvare sine ytre grenser. Qatar, Singapore, Emiratene, Aserbajdsjan og Bahrain er alle rike stater av mindre størrelse, og de fleste av disse ligger i eller i nærheten av Midtøsten, en region som gjennom lengre tid har vært svært urolig. Med et lite geografisk område og lave befolkningstall i en urolig region, er disse statene avhengig av forsvarsallianser for å i best mulig grad forsvare sine landegrenser. I tillegg er de på grunn av sine små geografiske områder også avhengig av handel, som igjen forsterker behovet for eksterne samarbeid over landegrenser. Qatar har for eksempel et nært samarbeid med Frankrike (Barthe, 2022), mens Saudi-Arabia, som er i samme region, men større geografisk, lenge har vært en nær alliert med USA (Richardson, 2023).

6 Drøfting

I det følgende vil jeg drøfte de funnene som er gjort i analysedelen, samt koblet dette opp til det teoretiske rammeverket som ble presentert i kapittel 3. Problemstillingen i oppgaven vil naturligvis være førende for drøftingens struktur, og jeg vil her forsøke å drøfte både andelen og utviklingen av autoritære stater i sporten, likheten mellom arrangørlandene, hvordan statene går frem for å bli arrangør og også om arrangørstatus i Formel 1 er mer attraktivt for mer autoritære stater enn mer demokratiske. I tillegg vil jeg diskutere hva FIA og sportens eierorganisasjoner bør gjøre for å møte den klare trenden Formel 1 nå møter.

6.1 Formel 1 som en sportsvaskingsplattform

Legger man til grunn de funnene som er gjort i analysen, samt oppgavens definisjon av sportsvasking, er det liten tvil om at Formel 1 har blitt en veldig stor plattform for autoritære stater til å benytte seg av sporten til å sportsvaske eget omdømme og gjøre et forsøk på å gjennom sporten få fokuset vekk fra menneskerettighetsbrudd. Den massive økningen i andelen autoritære stater blant arrangørene er betydelig, og andelen ved siste måling i 2021 er så markant at det er vanskelig å komme utenom en påstand om at Formel 1 er en av de aller største sportsvaskingsplattformene. Samtidig kan ikke påstanden i stor nok grad underbygges

med empiri fordi det er vanskelig å sammenligne med andre typer sportsmesterskap. Allikevel er det en sannsynlighetsberegning i at få sportsarrangement av den rekkevidden Formel 1 faktisk har globalt, har en like høy andel. I hvert fall ikke for øyeblikket.

Det er svært interessant at Formel 1s utvikling har fulgt verdensutviklingen i et demokratiperspektiv helt frem til de siste par tiårene, hvor pilen peker bratt nedover i Formel 1. Som antydning i analysen kan det være flere aspekter som spiller inn. Kanskje kan man blant annet hevde at Formel 1s negative utvikling som gjør at den møter verdensgjennomsnittet, er et resultat av mer mangfold i Formel 1 og at arrangørene på mange måter speiler verden mer riktig enn Formel 1 noen gang før har gjort. Samtidig hevder også Grix og Lee (2013, s.536) at dette gjelder for store sportsmesterskap generelt, at autoritære stater utgjør en større og større andel av arrangørene.

Jeg mener det er grunn til å tro, etter å ha gjennomført analysen, at det er flere årsaker til at Formel 1 har blitt en så betydelig sportsvaskingsplattform. En av hovedårsakene ser ut til å omhandle økonomien i hele sirkuset, spesielt knyttet til hva det koster å gjennomføre. Dernest hvem som på grunn av det økonomiske aspektet tiltrekkes av arrangørstatus i verdensmesterskapet. Analysen har også gjort det mulig å danne et sammenligningsgrunnlag mellom de ulike aktuelle arrangørene, samt et drøftingsgrunnlag for både de problematiske sidene og hvordan disse bør løses. I det følgende skal jeg drøfte nærmere disse ulike faktorene som er funnet i analysedelen.

6.2 Hva er likheten mellom arrangørlandene som bruker mesterskapet i sportsvaskingsøyemed?

Hovedfellestrekket er naturligvis at disse arrangørene alle er autoritære stater per denne oppgavens definisjon. Det kommer helt naturlig også gjennom definisjonen av sportsvasking i denne masteroppgaven, da status som autoritær stat ligger til grunn for at sportsvasking. Men dette forteller oss lite utover at disse statene har et ikke-demokratisk styresett, og bruker sport til å forbedre sitt eget globale omdømme. Det er derfor skyskraperteorien skaper mer substans til nettopp dette. Dersom Gjerløw og Knutsen, og Robinson og Torvik, har rett i sine teorier, er styresettet som disse statene har til felles, et utgangspunkt som gjør veien til en søknad og deretter igjen arrangering av slike mesterskap. Eller i dette tilfellet, mesterskapsløp. Mer om dette i eget underkapittel 5.4.

Men disse arrangørene kan ha flere likhetstrekk utover regimetype. Blant annet er flere av disse statene relativt nye, eller tidligere koloniserte nasjoner med behov for å bygge opp sine land. Som Grix og Lee (2013) antyder, bruker flere land nettopp store sportsarrangement til å vise seg frem og bedre eget globale omdømme. Ikke nødvendigvis fordi man har noe å skjule med tanke på menneskerettighetsbrudd, men fordi man har markante behov for å øke blant annet handel, turisme og diplomatiske bånd (Grix et al., 2019, s. 23). Samtidig er disse utviklingslandene også ute etter å skape legitimitet og kredibilitet, noe som ofte skiller soft power fra sportsvasking. Grix et al. (2019, s. 4) hevder at autoritære stater i større grad bruker store sportsmesterskap til å oppnå omdømmeendring både innenfor og utenfor egne landegrenser, nettopp fordi de mangler den samme legitimiteten som mer demokratiske stater. Og derfor brukes sportsmegaevents for å kompensere for legitimiteten som mangler for å kunne oppfylle kravet om dette i en soft power-strategi. Det er i det hele tatt interessant hvordan mangel på legitimitet kompenseres med store sportsarrangementer, og automatisk bryter grensen mellom det mer etiske soft power og over til den mindre etiske sportsvaskingen.

I analysedelen ble det også fremhevet noen klare ulikheter, som for eksempel at Russland og Kina skiller seg ut som stormakter på den internasjonale politiske scenen sett i forhold til de fleste andre av disse autoritære statene. Men kanskje skal vi se på dette som unntak fra regelen? For, en lang rekke av disse statene er geografisk små områder som er helt avhengig av eksterne samarbeid, til tross for at de i utgangspunktet har en god statsøkonomi. Qatar, Singapore, Emiratene, Aserbajdsjan og Bahrain er alle rike, små stater tilhørende i Asia, og de fleste av disse ligger i eller i nærheten av Midtøsten, en svært urolig region. Deres geografiske størrelse, lokasjon og lave folketall gir de spesielt en utfordring knyttet til forsvarspolitiske spørsmål, og de er helt avhengige av et militært samarbeid med større statsmakter (Søyland, 2020, s.40).

Vi kan godt kjenne igjen denne situasjonen fra Norge, som til tross for å være et langt større land i areal og en god økonomi, har et lite folketall og er avhengige av internasjonale samarbeid dersom krig og konflikt skulle oppstå. Uten å snakke ned den sikkerhetspolitiske situasjonen Norge står i med en russisk nabo i 2023, er det ikke til å komme fra at flere av disse landene er lokalisert i svært konfliktfylte områder. Som Søyland (2020, s.40) godt beskriver i sin masteroppgave om Qatar, anser landet seg som en nøytral part i en urolig

region der de forsøker å øke sin politiske innflytelse. Og vi kan derfor ikke utelukke at intensjonen i strategiene til flere av disse landene, er en soft power-strategi som handler om å bedre politiske rammevilkår og utenrikspolitisk omdømme gjennom å bruke eksempelvis sport til å fremstå mer attraktive for samarbeidspartnere (Nye Jr, 2008). Problemet oppstår i det de landene som ønsker å oppnå soft power på denne måten, mangler legitimiteten til å faktisk være attraktive, for eksempel fordi man har ulike etiske og moralske retningslinjer enn de man ønsker samarbeid eller dialog med (Nye Jr, 2008, s. 96).

Og det er her skillet mellom soft power og sportsvasking går. Når denne legitimiteten mangler, for eksempel fordi et land har omfattende menneskerettighetsbrudd på samvittigheten, vil bruken av sport for å oppnå soft power gli over i sportsvasking. Dette fordi man bryter med de moralske og normative lover som gjelder i den globale verden man ønsker å være med i, og at man derfor gjennom sport uten legitimitet forsøker å vise frem et annet bilde enn det som er realiteten. I analysen har jeg gjort rede for både omfattende menneskerettighetsbrudd og manglende demokrati hos flere av de antatt autoritære statene, spesielt i nyere tid. Det har ikke vært like enkelt å finne samme empiri i tidligere Formel 1-tider, men det er gjort forsøkt gjort rede for, og man kan gå ut ifra at sportsvasking ikke var en ny strategi etter 1990, selv om begrepet er nytt.

Ikke minst er det vist at mange av disse landene også har en omfattende strategi hvor sport brukes. Kanskje med hensikt om soft power, men mangelen på legitimitet gjør det altså til sportsvasking. Fra Mexico på 60-tallet og frem til en hel rekke land i dag, er sport et flittig brukt virkemiddel for stater som ønsker å fremstå på en slik måte at de kan koble seg på resten av verden. Slik analysen viser, er dette et ekstremt mye større problem i 2023, enn da Formel 1s verdensmesterskapskonsept startet opp i 1950. Verden har blitt mer demokratisk, mens Formel 1 har blitt mindre demokratisk, slik figurene i denne oppgaven tydelig viser. Og ikke bare er dagens Formel 1-arrangører mer autoritære enn de tidligere arrangørene, men de har også en langt mer omfattende sportsvaskingsstrategi. Formel 1 er bare en av flere sporter som benyttes av land som Russland, Kina, Qatar, Saudi-Arabia og Bahrain. Statene er inne i flere idretter, i idrettslag og store mesterskap. Denne tendensen virker like klar som at den demokratiske utviklingen har vært svært negativ de siste par tiårene.

6.3 Hvordan går statene frem for å bli vertsland for løpene?

Det er ingen direkte bevis for at arrangørstatus i Formel 1 oppnås på samme måte som arrangørstatus i for eksempel fotball-VM, hvor det er bevist korrupsjon som en integrert del av tildelingsprosessen langt tilbake i tid (Snare, 2016). Det kan veldig godt tenkes at en slik prosess heller ikke er nødvendig i Formel 1, selv om det ikke kan utelukkes. Men til forskjell fra andre verdensmesterskap, har Formel 1, som påpekt tidligere i oppgaven, hatt interesse av å øke antall arrangørland og også slik få større inntekt gjennom arrangøravgifter og det kommersielle. Et OL eller sykkel-VM for eksempel, gjennomføres i ett land. Slik vil også konkurransen om å få arrangere skape grobunn for noe som ikke er nødvendig i Formel 1, hvor du er velkommen så lenge du har råd til å betale avgiftene. Samtidig er Formel 1 nå, og har lenge vært, under et stort normativt press når det gjelder hvilke stater de slipper til på løpskalenderen.

De ferskeste arrangørlandene betaler også langt mer i arrangøravgift enn andre land, og inngår ofte store og lange avtaler. Det har også vært implisert fra flere kilder at det også er korrupsjonstilfeller i Formel 1, eller i beste fall at flere av de autoritære statene er villige til å bruke enda mer penger for å bli vertsland, slik at presset mot FIA og FOG ikke får nok påvirkning. Blant annet hevder Næss at Bahrain som et eksempel, kunne betalt seg ut av en situasjon der de ble ekskludert fra kalenderen dersom organisatorene skulle ta sterkere stilling til menneskerettighetsbruddene i landet. Roussel (2021, s.21) hevder som tidligere nevnt at Bahrain tilbydde store pengesummer for å bli en del av Formel 1-fellesskapet, uten at det presenteres empiri på dette. Derfor har det vært svært vanskelig å finne noe konkret som knytter statene til korrupsjon eller mildere tilfeller.

Det som uansett er helt tydelig, er at disse statene som sagt er villige til å betale store summer for å bli vertsland for en Formel 1-helg, slik blant annet Roussel (2021) hevder Bahrain i sin tid gjorde. Og det er betydelige summer som betales av en rekke av de autoritære statene (Rencken, 2022). Det er sannsynligvis flere grunner til at de autoritære statene betaler mer i arrangøravgift enn de demokratiske, hvor den mest opplagte ser ut til å være at flere av de autoritære statene nylig har kommet til. Det er trolig i FIA og FOGs interesse å holde kostnadene lave slik at det historiske løpet i Monaco fortsetter å være en del av kalenderen for eksempel. Samtidig kan et land som Mexico, som gjorde sitt comeback i 2015 etter et lengre

fravær, betale over halvparten av det land som Aserbajdsjan og Saudi-Arabia betaler. Kanskje er det et mulig scenario at det handler om «gi etter evne, få etter behov», men det er ikke utenkelig at enkelte land må betale en høyere pris fordi presset mot FIA og FOG er så stort på grunn av menneskerettigheter i disse landene.

Det finnes for lite konkret empiri til å si for mye om hvordan statene faktisk går frem, annet enn at de på lik linje med andre vertsland betaler en arrangøravgift for å få arrangere løpshelger. Det finnes riktig nok faktorer her som bør undersøkes nærmere, fordi det trengs en reell forklaring på hvorfor enkelte arrangørland betaler flere ganger det andre land betaler. Om dette handler om betalingsevne, betalingsvilje, hvilke løp til hvilken tid, ansiennitet eller rett og slett avtaleforhandlingene, er svært uvisst. Og siden empirien er mangelfull, er det åpent for spekulasjoner.

Og det er på ingen måte, selv uten klarere indikasjoner, umulig ikke å trekke inn spekulasjoner om korrupsjon også i Formel 1. I hvert fall ligger mye til rette for det, og det er flere likhetstrekk som gjør at man neppe bør lukke døren til slike spekulasjoner med mindre man kan bastant avvise det. Spesielt ikke hvis vi ser på Robinson og Acemoglu (2012, s.372), som mener at autoritære stater har svake institusjoner som legger til rette for eksempelvis korrupsjon. De svake politiske institusjonene som ofte er typisk i en stat som ikke er demokratisk, får støtte av like svake økonomiske institusjoner som igjen støtter de svake politiske institusjonene slik at det blir en evig ond sirkel. Dette fører til at de som har makten holder på makten, samtidig som de også styrkes økonomisk. Den økonomiske utviklingen vil altså gagne en politisk maktelite som er svært vanskelig å skifte ut. Slik vil også mindre bemidlede land ha store intensiver til å gå inn i kostnadskrevede prosjekter (Robinson og Torvik, 2005, s.209), slik som for eksempel et Formel 1-løp. Dette vil både kunne styrke det globale omdømme til de styrende maktelitene, men også begunstige maktelitene økonomisk gjennom at det er der eventuelle inntekter fra løpene havner i form av turisme (Grix et al., 2019, s. 23) for eksempel. I tillegg får maktelitene også en mulighet til å fremme sine økonomiske interesser gjennom sponsorat. I Dubai Grand Prix for eksempel, vil flyselskapet Emirates, statlig eid, stolt kunne vise seg frem en hel helg som koster mange statlige midler, samtidig som man kan anta at det ikke koster selskapet nevneverdig.

Der de økonomiske institusjonene er svake, vil også lover og regler være uklare som igjen vil skape grobunn for eksempelvis korrupsjon. Her er det to interessante poeng. For det første, hvis maktelitene i en stat gjennom svake økonomiske og politiske institusjoner, såkalte eksklusive institusjoner (Robinson og Acemoglu, 2012, s.376), vil de sitte på ansvaret for statens økonomiske handlingsrom og kan således gå frem nærmest slik de måtte ønske. Og når det i andre sporter er påvist at man vil gå til korruperte lengder for å oppnå slike kostnadskrevenne prosjekter, som igjen vil gagne de som sitter med makten, kan man ikke se bort ifra at dette også vil gjelde i Formel 1. Den andre faktoren, er: Hvor sterke er disse institusjonene i Formel 1? For, dette er lett overførbart til elitene som også styrer de store sportsorganisasjonene, som for eksempel FIFA. Når korrupsjonen råder for å få arrangere et fotball-VM, handler det ikke bare om de som betaler. Kanskje i enda større grad, handler det om de som mottar. Så vil også gjelde i et land, der noen få sitter med makten.

Når arrangørene av fotball-VM må betale penger direkte til de som styrer FIFA i en ren korrupsjonsskandale, sier dette også noe om svake institusjoner, både politiske og ikke minst økonomiske. Som sagt er ikke empirien knyttet til Formel 1s organisasjon og korrupsjon like enkel å avsløre som FIFAs. Men som vi har sett i delkapittel 3. Formel 1, har sporten vært utsatt for maktkamper der de samme personene stort sett har vært involvert, og både FIA og FOG har blitt styrt av de samme menneskene over tiår. Slik vil man også kunne antyde at de politiske institusjonene ikke står veldig sterkt i verken FIA eller Formel 1, og da vil man også kunne anta at de økonomiske institusjonene også er relativt svake. I så fall, kan man ikke se bort ifra at korrupsjon også kan finne sted i Formel 1. I hvert fall er det et grunnlag for spekulasjon.

Selv om det ikke kan konkluderes i stort annet enn at de autoritære statene tilsynelatende går frem på samme måte for å arrangere Formel 1-løp ved å søke, betale avgift, bygge baner og få lisenser og godkjenninger, er det allikevel faglig interessant å se nærmere på fordi det her ligger et viktig sammenligningsgrunnlag med andre idretter. Når man for eksempel ser at Qatar har betalt penger «under bordet» for å oppnå vertskapsstatus i fotball-VM – handler dette da om en ukultur i FIFA, eller er dette en gjengs ukultur i andre store sportsarrangement. Eller er det en del av en sportsvaskingsstrategi. Det vi allerede vet, er at Qatar ikke var alene om å oppnå arrangørstatus i fotball-VM med hjelp av korrupsjon. Altså handler det ikke nødvendigvis om sportsvasking i FIFA, men heller en kultur der den som har råd til å være

mest korrumpert får tilslaget. Igjen, så er det ikke samme prestisje i Formel 1. For det første er det dyrt å arrangere, slik at flere av de tradisjonelle arrangørene faller fra. For det andre er det et ønske i FIA om en mer global sport, og for det tredje kan organisatorene øke antallet mesterskapsløp slik at det heller ikke er en direkte konkurranse om å få arrangere. Allikevel er det altså mulig å sette spørsmålsteget ved summene de ulike arrangørlandene betaler, når det er iøynefallende slik at de autoritære statene betaler mer enn de demokratiske. Det kan være grunn til å mistenke at dette har med det eksterne presset organisatorene får om å ikke arrangere Formel 1 i slike land.

Det er uansett noen interessante poenger i disse økonomiske forskjellene. For det første – hvis det er ansiennitet eller rikdom som avgjør summene, hvor rettfærdig er dette egentlig? Er det rett at nye arrangørland skal måtte betale mer enn de som har vært med over lengre tid, eller har vært med tidligere? Og hvilken utfordring skaper det egentlig for fremtidig interesse for å bli arrangør? Til det første spørsmålet, må dette gjelde generelt. Autoritære stater som demokratiske, uavhengige av når de entrer inn. Dette kan selvsagt forsvares, og det er ikke noe nytt at ansiennitet brukes på denne måten. Men til det andre spørsmålet, hvilke stater har råd til å bli en del av Formel 1 dersom man i tillegg til å måtte bygge en godkjent bane, også må betale over 500 millioner kroner årlig i avgift? Med dette prisnivået er det udiskutabelt at det kun er enkelte land som vil kunne ha råd til å komme inn i sirkuset, og kanskje skaper dette grobunn for at det også er en viss type stater som kan gå frem for å bli arrangør.

Et annet poeng er jo, dersom avgiftene er ekstra høye for autoritære stater for at inntektene skal gjøre opp for det eksterne presset FIA og FOG har på seg i forbindelse med disse landenes arrangørstatus, hva sier det om disse organisasjonene, og hva kan man egentlig kalle dette? Det er ikke sikkert at enkeltmennesker i organisasjonene mottar goder av at Kina, Bahrain, Singapore eller andre autoritære stater «betaler seg ut» av en presset situasjon, men det betyr jo i praksis at menneskerettigheter har en prislapp.

6.4 Er vertskapsrollen for Formel 1-løp mer attraktivt for autoritære stater enn andre stater, og i så fall hvorfor?

Det er her teorien om «white elephants» og skyskraperteorien blir svært relevant for denne masteroppgaven. Som jeg har vært inne på gjentatte ganger i oppgaven frem til dette drøftingspunktet, er den økonomiske utviklingen i Formel 1 i ferd med å bli så stor at mange

arrangørland teller på knappene om det er verdt kostnaden. Det gjelder spesielt anerkjente demokratier som har vært arrangør i Formel 1 siden oppstarten av verdensmesterskapet. Her kan det naturligvis være flere grunner til at det er slik, men det er naturlig å drøfte hvorvidt kostnadene knyttet til arrangementen av VM-løpene er mer attraktive for autokratier enn demokratier, fordi lederne i langt mindre grad stilles til ansvar for sine valg enn det lederne i demokratiske stater gjør.

Når to så rike land som Tyskland og Frankrike, begge blant de høyest rankede demokratiene i verden og samtidig to store motorsportsnasjoner, velger å ikke delta og oppgir økonomiske grunner, bør varselampene lyse i FIA. Priser de VM-løpene så høyt at de ikke lenger er attraktive nok for tradisjonelle motorsportnasjoner? Så er spørsmålet også, hvorvidt dette er et faktisk problem. Vi skal her huske at selv om disse to store europeiske gigantene er ute, er Formel 1 et globalt mesterskap der man har hatt et bevisst fokus på å bre sporten langt utenfor de europeiske grensene.

Skyskraperteorien hevder som tidligere redegjort for, at kostbare prosjekter slik et Formel 1-løp er både med tanke på arrangørgift, men ikke minst bygging av en bane, har større sannsynlighet for å bli realisert i autoritære stater enn i demokratiske stater (Gjerløw og Knutsen, 2019, s.506). Dette fordi de demokratiske statene i større grad er avhengig av hva velgerne, altså innbyggerne, i landet mener om pengebruken. I autoritære stater hvor valgdemokratiet er mindre fremtredende, vil regimet ha et større handlingsrom til å gjennomføre slike investeringsprosjekter. Eller for å si det som Søyland (2020, s.11), de autoritære statene har større muligheter nettopp fordi de demokratiske statene må forholde seg til skattebetalere, som sannsynligvis ønsker å bruke skattepengene på offentlige tjenester. Dette støttes av Robinson og Thorvik (2005). Og kanskje er nettopp dette en av de aller fremste grunnene til at den gjennomsnittlige polyarchyskåren har gått så drastisk ned i Formel 1, også sett i sammenheng med verden for øvrig. For dersom kostnaden blir for høy, vil det kun være mindre demokratiske stater med mindre legitimitet og svake institusjoner som vil søke seg til sporten. Dette har altså to hovedårsaker. For det første, velgerne i et demokrati vil kunne sette ned foten i et demokratisk land, enten gjennom valg eller tydelige beskjeder gjennom meningsmålinger. Slik nei-siden har gjort med et vinter-OL i Norge, som skapte nok usikkerhet til at politikerne ikke kunne gå inn for et slik kostbart prosjekt. For det andre har autoritære stater en helt annen vinning i kostbare prosjekter, fordi de som sitter på makten

tjener på det (Robinson og Torvik, 2005, s.201). At det blir flere autokratier og færre demokratier i Formel 1, handler derfor mye om at autoritære stater har svakere politiske og økonomiske institusjoner (Robinson og Acemoglu, 2012, s.376), og vertskapsrollen i Formel 1 med de kostnadene som følger med, fremstår derfor mer attraktive for autoritære stater enn demokratier.

Det fremstår nesten som en bevisst strategi i Formel 1 som har ført til at man i større grad tiltrekker seg autoritære stater enn demokratier. Kanskje man da også kunne anta at det er nettopp derfor demokratiske arrangører som Tyskland og Frankrike nå trekker seg ut. Det er rett og slett for vanskelig å forsvare økonomien i Formel 1-løpene. Det er også gjort forsøk på å gjøre noe med disse økonomiske utgiftspostene, f.eks. er kostnadene langt lavere for arrangørlandene som har vært på kalenderen i flere tiår, mens det er betraktelig dyrere for de som kommer på i nyere tid. Dette vil for det første kunne skape en skjevhet i kostnadsbilde fordi mange av de opprinnelige arrangørlandene var demokratiske, europeiske stater, mens mange av de nye som kjent er autokratiske asiatiske stater. Derfor vil man kanskje også kunne stille seg spørsmålet hvorvidt dette er rettferdig for de noe statene som kommer til.

Men det andre, og hovedpoenget er, at for de som nå skal inn på løpskalenderen, er kostnaden så skyhøy at det trolig bare er autokratier som kan søke seg til arrangørstatus. Altså er det ikke bare et spørsmål om hvorvidt VM-status i Formel 1 nå er mer attraktivt for en nykommer som Qatar enn for en gammel travrer som Frankrike, men også hvorvidt det er mer attraktivt for Qatar enn for eksempelvis et afrikansk land dersom det igjen blir aktuelt. Det er også et uttalt mål for FIA og få et afrikansk land inn igjen på løpskalenderen. Men med slike kostnader, hvilke afrikansk land skal kunne ha råd til å arrangere? Og hvilke land har regimer som ikke må svare til en velgermasse? Her kan det selvsagt være at FIA finner en løsning, for eksempel gjennom økonomiske insentiver. Eller at det faktisk finnes land hvor velgerne er mer interessert i et Formel 1 på hjemmebane enn nordmenn ønsker seg et nytt OL på egen jord.

6.5 Hvordan bør FIA og Formel 1 håndtere dette?

Dette blir et nøkkelspørsmål, mest i form av hva denne masteroppgaven kan bidra med inn i videre diskusjon om kombinasjonen av sport og politikk, og sportsvasking rent spesifikt. En løsning for FIA og Formel 1 spesifikt, vil kunne være overførbart til andre idretter og

forbund, f.eks. FIFA. Selv om det naturligvis må tas høyde for forskjeller både i idrettene, forbundene og utfordringene, er det trolig allikevel flere likheter gjennom tematikken sportsvasking. Det er vanskelig å lansere konkrete løsninger gjennom en masteroppgave, både fordi rammene er for små og fordi egen kompetanse ikke er tilstrekkelig alene. Men uten å fastslå noe, så er det allikevel fullt mulig å drøfte noen ulike mulige løsninger etter funnene og analysen gjennomført i denne oppgaven.

Den ene løsningen vil selvsagt være at FIA og Liberty Media fortsetter som i dag, all den tid det kan anses som en løsning. Det kommer naturligvis an på hvorvidt man skulle mene at sportsvaskingen utgjør et reelt problem og utfordring for Formel 1 som må løses på noe vis. Det finnes argumenter for å ikke gripe inn og la tingenes tilstand skure og gå. Et av argumentene, er at det som her defineres som sportsvasking, av statene selv ofte forsvares som en soft power strategy. Her er det, som tidligere vist, en hårfin balansegang mellom soft power (Nye Jr, 2008), sportsdiplomati (Murray, 2018) og sportsvasking (Lenskyj, 2020). Men mange vil nok hevde at det er både viktig og riktig, i Formel 1 som i andre sportsgrener, og inkludere en større del av verden. Det har også FIA vært opptatt av i tiår, som tidligere vist i oppgaven. Vil det være riktig å ekskludere autoritære stater fra muligheten til å inkluderes i idrettsfelleskapet, og kanskje enda viktigere: Er det riktig å ekskludere autoritære stater fra en internasjonal scene der de kan få muligheten til å både vise seg frem, og samtidig knytte sterkere bånd til resten av verden? Her ligger det også et uløst potensial, et potensial flere forsvarere av disse løpene og arrangementene benytter seg av, dog uvisst med hvilket motiv. For det første: For den som tror på dialog som virkemiddel for å gjøre noe med de udemokratiske aspektene ved en stat, må inkludering være et riktig verktøy. Da vil det være helt nødvendig at land fra nye deler av verden (sett i et idrettsperspektiv), blir med i fellesskapet slik at man kan bruke denne plattformen til å jobbe mot de menneskerettighetsbruddene som foregår i landene.

Det ligger trolig et håp i en slik strategi, i at man faktisk kan utrette en forskjell ved å møte disse type stater med respekt og forståelse. Jeg sier forståelse, fordi forståelse og aksept ikke er det samme. Man kan forstå en kultur uten å akseptere alle sider ved den. Så er spørsmålet om hvorvidt man ikke aksepterer ved å la ting være som i dag. Fordi, man kan godt være for en dialog, noe Formel 1 tidligere har påstått at de gjør. Men hvilken effekt har det? Men kanskje er det nettopp dette Murray (2018, s.89) mener er moderne sportsdiplomati, der stater

bevisst og strategisk bruker sportsarrangementer og ikke-statlige sportsaktører for å skape langvarige partnerskap, slik at man gjennom Formel 1 eller andre sportsarrangement kan knytte bånd både stater imellom ved å møtes på en nøytral plattform, men også at Formel 1 er en ikke-statlig aktør som kan fungere som et diplomatisk verktøy for ulike stater. Slik kan kanskje en nøytralitet være klokt.

En annen løsning vil kunne være å innføre krav til arrangørlandene. Men det betyr også at FIA må bevege seg bort fra sin apolitiske holdning per dags dato. Dette er en løsning som tar skrittet videre fra dagens status quo, der dialog er verktøyet, men hvor dette anses for svakt. Næss (2017, s.233) mener at nøytraliteten kan ivaretas til en viss grad, men bare hvis man krever forbedring knyttet til menneskerettigheter. En mulig løsning her er selvsagt ren boikott eller utestengelse: «Dere får ikke være med før dere rydder opp i menneskerettighetsbruddene i landet». Men Næss mener at dette historisk sett har liten effekt, og at FIA heller bør velge beslutningspåvirkning som virkemiddel. Med dette mener han at FIA bør sette press på de ulike autoritære statene når «sirkuset er i byen». Dette kan gjøres på egenhånd, eller med hjelp av andre ikke-statlige aktører, eller NSSAs (Murray, 2018, s.176). Poenget er å rette pekefingeren mot de menneskerettighetsbrudd som begås i landet når Formel 1-helgen går av stabelen. Dette minner om hvordan andre land har fått mye negativ oppmerksomhet rettet mot seg i enda større sportsarrangement, som olympiske leker i Kina og Russland, og senest fotball-VM i Qatar. Men dette var kritisk mediedekning, og ikke beslutningspåvirkning fra øverste organisasjons hold.

Skal FIA som organisasjon stille krav til sine arrangører, må de også ta stilling til en rekke politiske spørsmål. Spørsmålet videre vil også være hvilke krav, og derfor hvilke politiske spørsmål de må ta stilling til. Et interessant aspekt ved dette, er at FIA allerede i dag helt klart viser engasjement i politiske spørsmål som en NSSA (Murray, 2018, s.176). Gjennom «Sustainable Mobility Programme» jobber FIA for en tryggere, renere, mindre kostbar og mer inkluderende transport gjennom miljøvennlige biler, urban mobilitet, tilgjengelig transport for mennesker med funksjonsnedsettelse, og det som kalles FIA Smart Cities (Murray, 2018). Gjennom å samle ulike politiske og administrative ledere i ulike byer, industritopper og eksperter på mobilitet, som såkalte NSSAs, bidrar FIA allerede som et diplomatisk organ med miljø, globalisering og inkludering.

Det finnes liten tvil om at dette er et politisk spørsmål, og også tema som går igjen i valgkamper i en rekke land. Menneskerettighetsspørsmål, som langt på vei utgjør kjernen i sportsvaskingsproblemet, vil kunne anses som en mindre politisk tematikk. I klimaspørsmålet finner du politikere og politiske partier som vil omtale klimautfordringen som en «bløff», et «klimahysteri» og hevde at det ikke er menneskeskapt, selv om forskningen er entydig på at det er en utfordring for kommende generasjoner. Men i svært liten grad vil du høre en politiker snakke varmt om å bryte menneskerettigheter. Det som derimot er politisk, er innholdet i begrepet «menneskerettigheter». Hvor bredt går disse rettighetene og hva er de? Det er ofte også her ulike kulturer krasjer og har ulike standpunkt, selv om det også i veldig stor grad enkelt og greit handler om hvorvidt staten er autoritær eller demokratisk. Næss mener like fullt at FIA bør alliere seg med menneskerettighetsorganisasjoner for å innhente nødvendig informasjon om menneskerettighetssituasjonene i de ulike statene, slik at man kan ha en oversikt for å sette press på de aktuelle myndighetene (Næss, 2017, s.236).

Et annet interessant aspekt er hvordan dagens førere opptrer og hvilke holdninger og signaler de sender ut og videre til hovedorganisasjonen FIA. Spesielt har Lewis Hamilton og Sebastian Vettel vært to sentrale skikkelser blant førerne de siste årene som har stått på barriaden mot menneskerettighetsbrudd, og spesielt for homofile rettigheter. Slik blir også førerne i Formel 1 ikke-statlige sportsdiplomater (Murray, 2018, s.135). Disse rettighetene er blant de mest omdiskuterte når Formel 1-sirkuset besøker en rekke land, utelukkende de autoritære. Det paradoksale i FIAs såkalte nøytrale politiske holdning, er at de har innført regler som i praksis gir utøverne munnkurv i slike spørsmål. Ifølge regelverket kan ikke lenger Lewis Hamilton markere sin støtte til homofile. Det reiser jo et spørsmål om hvorvidt FIA egentlig er nøytrale, all den tid vi vet at å tie i slike sammenhenger egentlig i praksis gir samme effekt som å støtte en undertrykkende part.

En tredje løsning vil være å lempe på de økonomiske kostnadene. Men vil det være mulig? Hvor mye av kostnadene et arrangørland må dekke, er uunngåelig f.eks. med tanke på sikkerhet, og hvor mye av kostnadene er knyttet til langt mindre essensielle deler ved sporten? Det er trolig ikke irrelevant når det gjelder avgiften arrangørene må betale til FIA for å arrangere heller, men det er også trolig her de økonomiske mulighetene ligger. Som nevnt ved et par tilfeller tidligere i oppgaven, kan FIAs mål om å få Afrika tilbake på kalenderen få problemer pga. de økonomiske kostnadene. Poenget er at dersom kostnadene er så høye for

nye arrangører, vil det dersom teoriene til Knutsen og Gjerløw og Robinson og Torvik stemmer, være autoritære stater som tiltrekkes av disse løpene. Det både fordi de autoritære regimene enkelt og greit tiltrekkes av prosjekter med store utgifter, men også fordi det til syvende og sist er disse regimetyper som vil kunne gå inn i denne type kostnadskrevende prosjekter.

6.6 Hvilken effekt har sportsvasking?

Avslutningsvis, før jeg oppsummerer denne masteroppgaven med en konkluderende del, mener jeg det er viktig å drøfte konsekvensene av sportsvasking også. Hovedgrunnen til det er at det gir ytterligere kontekst til viktigheten av flere ting, som for eksempel oppgaven i seg selv og spesielt de autoritære statenes strategier som er redegjort for tidligere. Men aller viktigst gir det ytterligere kontekst til hvorfor sportsvasking er et problem som må gjøres noe med. Samtidig mener jeg at det gjennom oppgaven er trukket frem flere bevis på at vi gjennom sammenblandingen av sport og autoritære stater, også har store muligheter til å sette søkelys på menneskerettighetsbrudd og udemokratiske regimer. Sånn sett setter det også forrige del 5.6 i masteroppgaven inn i ytterligere kontekst.

Hva er for eksempel denne masteroppgaven hvis ikke også en poengtering i at autoritære staters bruk av sport skaper interesse for feltet og setter søkelys på det. Hvor mange mennesker var egentlig bevisste på forholdene i Qatar før fotball-VM i 2022? Og hvor stor bevissthet fantes det rundt uigürenes situasjon i Kina før mesterskapene der? Visste de som til vanlig fulgte Formel 1 før 2004, om menneskerettighetsbruddene i Bahrain før det ble satt søkelys på det i forbindelse med løpshelgen i 2011? Her er ikke poenget å argumentere for at sportsvasking er et nødvendig virkemiddel, for det vil jeg straks argumentere for at det absolutt ikke er. Hovedpoenget er at når sport først brukes som et virkemiddel for å dekke over eget dårlige omdømme og menneskerettighetsbrudd, er det en stor fare for at dette omdømmet faktisk svekkes og at søkelyset på menneskerettighetsbruddene blir større. Det er ikke nødvendigvis slik tror jeg vi også skal ha med oss at det trolig gjelder for en tidsgitt periode. Og det er jo akkurat da sportsvasking fungerer. Når det rettes et skarpt medieblikk på de udemokratiske regimene under og rett før selve mesterskapet, før det forsvinner helt rett etterpå og det man sitter igjen med er eksempelvis Lionel Messi i et kulturelt plagg fra Qatar

mens han løfter sitt første VM-trofé, eller bilder av en hoppende glad Max Verstappen som feiret sitt aller første mesterskap i Formel 1 i Abu Dhabi.

Men det er jo også opp til «oss» å gjøre noe med. Jeg vil påstå at det eksisterer en reell mulighet til å svare på sportsvaskingsstrategiene med å sette et enda kraftigere og langt mer vedvarende søkelys på menneskerettighetsbrudd. Det kan ikke bare skje under mesterskapene, men det må definitivt være ekstra mye da. Fotball-VM i Qatar er et svært godt eksempel på hvordan sport og kritisk politisk journalistikk kan gå hånd i hånd. At det settes fokus på menneskerettigheter i ulike land av Formel 1-sjåførene vil helt naturlig prege nyhetsbildet, og vil bleke ut det praktfulle bildet den autoritære staten har som mål å male for publikum. Men det er kun når dette trykket kan vedvare at det vil ha en effekt.

Dette er en drøfting jeg mener det er ytterst viktig å ha med seg også inn i debatter om autoritære stater skal få delta som arrangører eller ikke, og om boikott er riktig verktøy for å si ifra om urett.

7 Konklusjon

Dette har vært en lang og intens, men også svært spennende prosess. Ikke minst har den vært læringsrik. Læringsrik i den forstand at å skrive en masteroppgave er en unik erfaring med fordypning i et spesifikt tema, men også i den forstand det man tilegner seg om nettopp den tematikken.

Avslutningsvis vil jeg forsøke å oppsummere denne oppgaven, samt trekke noen konklusjoner. Det er riktig å påpeke at selv om rammene for en masteroppgave er større enn for en bacheloroppgave, er den allikevel til en viss grad begrensende. Sportsvasking er et stort tema, selv med en avgrensning til Formel 1. Derfor kan ikke denne oppgaven konkludere like bastant om alt, som jeg kanskje selv hadde håpet på forhånd. Men det er allikevel rom for flere konklusjoner, og jeg håper oppgaven kan danne et grunnlag for videre forskning på en tematikk som vil bli stadig viktigere og få langt mer oppmerksomhet i årene fremover.

En konklusjon som kan trekkes fra denne masteroppgaven er at krysningen mellom sport og politikk har behov for ytterligere akademisk substans. Mye tyder på at akademias syn på sport har endret seg de siste tiårene og at idrettspolitik og sportsdiplomati har banet vei for et syn på sport som mer enn bare konkurranse og lek. Det finnes i dag langt mer empiri innenfor

disse feltene enn det gjorde for 15-20 år siden, og mer vil komme. Det er det et tydelig behov for. Som forsøkt vist gjennom denne oppgavebesvarelsen, har sport et potensial langt utenfor det rent sportslige.

Men selv om fokuset er stadig økende på sport som et positivt politisk virkemiddel, mener jeg det fremstår svært mangelfullt når det gjelder tematikken sportsvasking. Det håper og mener jeg at denne oppgaven har bidratt til å gjøre noe med. Veldig mye av empirien som eksisterer om et så viktig og alvorlig tema finnes i journalistikken. Media har en svært viktig samfunnsrolle og har tatt føringen i faktagrunnlaget knyttet til hvordan autoritære stater strekker strikken utover det Murray presenterer som sportsdiplomati. Det er på tide at også akademia følger opp sin del av samfunnsansvaret.

Men en like viktig oppsummering handler selvsagt om denne masteroppgavens problemstilling. For hvordan bruker autoritære stater vertskap av løp i Formel 1-verdensmesterskapet til å bedre sitt globale omdømme? Gjennom denne masteroppgaven har det blitt slått fast: Det er en tydelig negativ demokratisk utvikling i Formel 1, og kurven har gått motsatt vei enn i resten av verden. Mens verden siden 1950, da det første verdensmesterskapet i Formel 1 ble arrangert, har blitt mer demokratisk, har arrangørlandene i Formel 1 blitt mer autoritære. Mens verdens stater i gjennomsnitt har økt fra om lag 0.350 til 0.550, fra 1950 frem til 2021, har polyarchyskåren blant arrangørene i Formel 1 sunket. Og i 2021 ble det satt en ny bunnrekord med en gjennomsnittskår på 0.553. Andelen er også interessant, når nå hele 40 % av arrangørlandene i Formel 1 skårer under 0.500, og kan således med denne oppgavens definisjon i grunn, anses å være autoritære stater. Om alle disse begår bevisste sportsvaskingsstrategier skal man være forsiktig med å konkludere for bastant med, men det er definitivt mye som tyder på at det gjelder de aller fleste av de autoritære statene.

Årsakene til den massive økningen i autoritære stater i Formel 1 er mangfoldig. For det første krever det en viss økonomi for å tre inn i Formel 1-fellesskapet. Å bygge baner og arrangere løp i verdens mest prestisjefylte motorsport koster milliarder av kroner. Det er det ikke alle stater som har råd til, men kanskje enda færre som «får lov» til. Dette fordi demokratier er i en situasjon der de må stå til ansvar for velgere, mens styresmaktene i autoritære regimer i langt mindre grad må forholde seg til befolkningens synspunkter. Samtidig har autoritære

stater også ofte svake institusjoner, både politisk og økonomisk, som gjør det enklere å holde på den makten. Og man vil også bevisst gå inn i kostnadskrevenne prosjekter som koster for landet, men begunstiger dem selv. Svake institusjoner er heller ikke utypisk for de styrende organisasjoner i sportsverden. Kanskje er dette også tilfelle i FIA. Da vil man også kunne anta at lignende tilfeller som i statene, også forekommer her. Et ekstremtilfelle i sportsverden er hvordan korrupsjon ble en helt normal del av kulturen i organisasjonen.

Om det foregår korrupsjon i FIA er uvisst, men de har uansett en opprydningsjobb. Det gjelder især når det kommer til utviklingen av autoritære stater som utnytter sporten for å dekke over menneskerettighetsbrudd og slik bedre sitt globale omdømme. De har flere mulige innganger på problematikken, men den må uansett løses. Enten kan de sitte stille i båten slik de gjør nå å hevde sin rett som nøytral part, der konsekvensen har blitt at andelen autoritære stater med et bekmørkt globalt omdømme nærmer seg 50 %, eller de kan foreta grep for å enten forhindre utviklingen, eller ta større ansvar som en ikke-statlig diplomatisk organisasjon.

Men bør vi ikke starte med oss selv? Det er kanskje en viss klisjé å bruke dette sitatet, og det er faktisk litt usikkert nøyaktig hva Mahatma Gandhi sa, men det han gjentatte ganger har blitt sitert på er: «Be the change you wish to see in the world». Det har blitt valgt to veldig forskjellige responser på sportsvaskingsstrategiene i sportsverden. Det finnes ikke et mesterskap jeg er mer interessert i enn fotball-VM, og det stammer fra egen barndom med 1998-VM i Frankrike som det store høydepunktet da Norge slo Brasil. Jeg kan nesten oppgi lagoppstilling, resultater og målscoreere fra alle kamper. Så, naturlig nok, gleder jeg meg stort til hvert eneste fotball-VM, men 2022 ble et stort unntak. Da mesterskapet skulle finne sted i Qatar, valgte jeg boikott. Helt bevisst unngikk jeg hvert eneste sekund av et mesterskap jeg vanligvis ville ha sett hvert eneste minutt av.

Men jeg har ikke gjort det samme valget når det kommer til Formel 1. Når det første løpet gikk av stabelen i Bahrain 5. februar 2023 så jeg hver eneste meter. Og når sirkuset når samme land som arrangerte fotballmesterskapet jeg boikottet i 2022, vil jeg helt sikkert se på da også. Sånn sett er det lett å innrømme eget hyklerske standpunkt. I skrivende stund er også mitt favorittfotballag siden barnsben av, Manchester United, til salgs, og Qatar er en av de mest aktuelle kjøperne. Skulle dette oppkjøpet finne sted – er jeg ikke i tvil: Jeg vil ikke

lenger ha noe med Manchester United å gjøre. At det er forskjell fra sport til sport er ikke så lett å verken forsvare eller forklare, men det har ingenting å gjøre med at det er Qatar å gjøre alene. Det ville vært det samme om det var en annen autoritær stat. Og bør grensen i det hele tatt gå der?

Og er boikott i det hele tatt riktig virkemiddel? Oppnår det noe? Det er nærliggende å sammenligne dette med de samme spørsmålene FIA og Liberty Media må stille seg selv. Men dette er på langt nær enkelt. Ligger ansvaret på organisasjonen som bestemmer, organisasjonen som eier rettighetene, utøverne eller oss konsumere? Kanskje ligger svaret midt imellom alle parter, men et av spørsmålene vi må stille oss er: Hvilken oppgave har hver enkelt part? Idrettsutøvere må ikke være sportsdiplomater og mene noe om politikk slik Zlatan Ibrahimovic og Aksel Lund Svindal sier, men de må veldig gjerne være det dersom de vil. Så er spørsmålet om man er diplomat som binder noe sammen som Lewis Hamilton, Sebastian Vettel eller LeBron James, eller som i sportsvaskingens navn mottar penger for å styrke omdømmet til et land som mangler legitimitet som David Beckham og Lionel Messi. De har uansett svært stor påvirkningskraft. Organisasjoner må gjerne være nøytrale, men de har uansett et ansvar for tildeling av mesterskap. Hvor nøytralt er det å tildele nesten halvparten av alle Formel 1-løpene til autoritære stater, som får bruke sporten fritt til å renvaske sitt eget rykte?

Stater har alltid brukt sport, og sportsorganisasjoner bedriver også politikk. Politikk er mer enn kollektivtrafikk, eldreomsorg og skoler. Men mens sport historisk sett har blitt brukt til å styrke samfunn og samle kulturer, har utviklingen gått i en retning av at det utnyttes for å dekke over menneskerettighetsbrudd for igjen å forbedre autoritære staters negative globale omdømme. Idrettsprofiler, idrettsorganisasjoner og sportsfans må stille seg spørsmålene: Hvilken sammenblanding av politikk ønsker vi? Hvilken verden ønsker vi? Og hvordan påvirker vi det i den retningen vi ønsker?

Referanseliste

- Amnesty International. *Bak Dubais fasade*. <https://amnesty.no/bak-dubais-fasade>
- Amnesty International. *Stå opp mot sportsvasking*. Amnesty. <https://amnesty.no/sta-opp-mot-sportsvasking>
- Arsenal. (2015, 19. februar). *Arsenal and Emirates*. Arsenal. <https://www.arsenal.com/the-club/sponsors-partners/emirates/emirates-and-arsenal>
- Barthe, B. G. B. (2022, 19. november). Qatar and France: 50 years of advantageous friendship. *Le Monde*. https://www.lemonde.fr/en/m-le-mag/article/2022/11/19/qatar-and-france-fifty-years-of-advantageous-friendship_6004912_117.html
- Birmingham, D. (2018). *A concise history of Portugal*. Cambridge University Press.
- Bolukbasi, S. (2013). *Azerbaijan: a political history*. Bloomsbury Publishing.
- Collantine, K. (2008, 5. februar). Mansell takes second win amid Apartheid controversy. *Racefans.net*. <https://www.racefans.net/2008/02/05/f1-and-racism-the-1985-south-african-grand-prix/>
- Dahl, R. A. (2008). *Polyarchy: Participation and opposition*. Yale university press.
- Ekroll, H. C. o. H. S.-N. (2023, 8. januar). Bolsonaro-tilhengere brøt seg inn i Brasils kongressbygning. *Aftenposten*.
- El-Baghdadi, I. (2019, 25. januar). Du bør bry deg når populariteten din er blitt brukt til å promotere et diktatur. *Aftenposten*. <https://www.aftenposten.no/meninger/kronikk/i/BJQRkw/du-boer-bry-deg-naar-populariteten-din-er-blitt-brukt-til-aa-promotere-et-diktatur-iyad-el-baghdadi>
- Foot, R. (2000). *Rights beyond borders: The global community and the struggle over human rights in China*. OUP Oxford.
- FormulaOne. (2022, 25. februar). *Formula 1 statement on the Russian Grand Prix*. <https://www.formula1.com/en/latest/article.formula-1-statement-on-the-russian-grand-prix.4S39V28GpAH5ESb8LksW0J.html>
- Gjerløw, H. & Knutsen, C. H. (2019). TRENDS: Leaders, Private Interests, and Socially Wasteful Projects: Skyscrapers in Democracies and Autocracies. *Political Research Quarterly*, 72(2), 504-520.

- Grix, J., Brannagan, P. M., Lee, D., Grix, J., Brannagan, P. M. & Lee, D. (2019). Sports mega-events and the concept of soft power. *Entering the global arena: Emerging states, soft power strategies and sports mega-events*, 23-36.
- Grix, J. & Lee, D. (2013). Soft power, sports mega-events and emerging states: The lure of the politics of attraction. *Global society*, 27(4), 521-536.
- Harbo, H. (2015, 26. januar). Slik bryter Saudi-Arabia menneskerettighetene. *Aftenposten*. <https://www.aftenposten.no/norge/i/6nVee/slik-bryter-saudi-arabia-menneskerettighetene>
- Heidar, K. & Berntzen, E. (2008). *Politikk i Europa: Partier, regjeringsmakt, styreform*. Universitetsforlaget.
- Isbrekken, A. T. (2016, 22. april). *Russisk nasjonalisme på fremmarsj*. forskning.no. <https://forskning.no/norsk-utenrikspolitisk-institutt-partner-statsvitenskap/russisk-nasjonalisme-pa-fremmarsj/424540>
- Johnsen, L. (2022). Sportsvasking på norsk. *Josimar*. <https://www.josimar.no/artikler/sportsvasking-pa-norsk/6849/>
- Johnsen, N. o. H. H. (2017, 16. april). Erdogan erklærer marginal seier. *VG*.
- Kagge, G. (2022, 26. november). Russland forbyr «homopropaganda» rettet mot voksne. *Aftenposten*. <https://www.aftenposten.no/verden/i/bg8k7g/russland-forbyr-homopropaganda-rettet-mot-voksne>
- Kalajdzic, P. (2016, 31. august). Rousseff avsatt i Brasil. *NRK*. <https://www.nrk.no/urix/rousseff-avsatt-i-brasil-1.13114943>
- Kaupang, M. M. (2022, 13. april). OSSE: Sterke indikasjoner på menneskerettighetsbrudd. *NRK*. <https://www.nrk.no/urix/osse-sterke-indikasjoner-pa-menneskerettighetsbrudd-1.15932157>
- Kerr, S. o. P. S. (2008, 2. september). Abu Dhabi investors buy Manchester City. *Financial Times*. <https://www.ft.com/content/abf1a412-784f-11dd-acc3-0000779fd18c>
- Knutsen, C. H. (2021). *Demokrati og diktatur*. Fagbokforlaget.
- Kruse, J. E. (2021, 20. september). Påstander om valgfusk svekker seieren for Putins parti. *nrk.no*. <https://www.nrk.no/urix/pastander-om-valgfusk-svekker-seieren-for-putins-parti-1.15658778>
- Lenskyj, H. J. (2020). *The Olympic Games: a critical approach*. Emerald Group Publishing.

- Lewis, D. K. (2014). *The history of Argentina*. ABC-CLIO.
- Lote, P. A. o. S. S. (2008, 2. april). Verre i Kina. *NRK*. <https://www.nrk.no/sport/--blitt-verre-etter-at-de-fikk-ol-1.5280020>
- Miller, S. G. (2013). *A history of modern Morocco*. Cambridge University Press.
- Murray, S. (2018). *Sports diplomacy: Origins, theory and practice*. Routledge.
- Napolitano, M. (2018). The Brazilian military regime, 1964–1985. I *Oxford Research Encyclopedia of Latin American History*.
- Nordsetrønningen, A.-I. R. (2022, 12. mai). Messi slaktes for dette: – Veldig skuffende at han lar seg bruke. *TV2*. <https://www.tv2.no/sport/fotball/messi-slaktes-for-dette-veldig-skuffende-at-han-lar-seg-bruke/14788121/>
- NTB. (2013, 24. oktober). - Politikk og idrett bør ikke blandes. *Nettavisen*. <https://www.nettavisen.no/sport/politikk-og-idrett-bor-ikke-blandes/s/12-95-3700636>
- Nye Jr, J. S. (2008). Public diplomacy and soft power. *The annals of the American academy of political and social science*, 616(1), 94-109.
- Nye, J. S. (1990). Soft power. *Foreign policy*, (80), 153-171.
- Næss, H. E. (2017). Sandwiched Between Sport and Politics: Fédération Internationale de l'Automobile, Formula 1, and Non-Democratic Regimes. *The International Journal of the History of Sport*, 34(7-8), 535-553. <https://doi.org/10.1080/09523367.2017.1371700>
- Olympics.com. (2021). *Find Out Why South Africa Was Barred From the Olympics for 32 Years*. <https://olympics.com/en/news/why-south-africa-barred-from-the-olympics-apartheid>
- Panja, T. a. A. D. (2023, 5. april). What Is LIV Golf? It Depends Whom You Ask. *New York Times*. <https://www.nytimes.com/article/liv-golf-saudi-arabia-pga.html>
- Pye, L. W. (1992). *The spirit of Chinese politics*. Harvard University Press.
- Rakner, L. (2021). Carl Henrik Knutsen: Demokrati og Diktatur. I.
- Ratvik, E. H. (2012, 11. januar). Aserbajdsjan kritiseres for brudd på menneskerettigheter. *NRK*. <https://www.nrk.no/kultur/aserbajdsjan-kritiseres-for-esc-1.7949549>

- Rencken, D. J. J. (2022, 24. januar). How much each circuit on the calendar pays F1. *Racing News 365*. <https://racingnews365.com/how-much-each-circuit-on-the-calendar-pays-to-formula-1>
- Richards, G. (2021, 12. desember). Max Verstappen beats Lewis Hamilton to F1 world title on last lap in Abu Dhabi. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/sport/2021/dec/12/f1-max-verstappen-wins-abu-dhabi-gp-lewis-hamilton>
- Richards, G. (2023, 2. mars). Hamilton rejects claims that F1 has had positive impact in repressive regimes. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/sport/2023/mar/02/lewis-hamilton-rejects-claims-f1-positive-impact-repressive-regimes-bahrain-saudi-arabia>
- Richardson, T. (2023, 13. mars). Forged by Fire: the Securitized Relationship between the US and Saudi Arabia. *Harvard International Review*. <https://hir.harvard.edu/forged-by-fire-the-securitized-relationship-between-the-us-and-saudi-arabia/>
- Ringdal, K. (2007). *Enhet og mangfold: Samfunnsvitenskaplig forskning og kvantitativ metode*. Fagbokforl.
- Robinson, J. A. & Torvik, R. (2005). White elephants. *Journal of public economics*, 89(2-3), 197-210.
- Rodan, G. (2009). Accountability and authoritarianism: Human rights in Malaysia and Singapore. *Journal of Contemporary Asia*, 39(2), 180-203.
- Romano, F. (2022, 30. desember). Cristiano Ronaldo completes deal to join Saudi Arabian club Al Nassr. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/football/2022/dec/30/cristiano-ronaldo-al-nassr-saudi-arabia>
- Ronay, B. (2021, 7. oktober). Newcastle's Saudi takeover will cause faux morality of football to collapse. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/football/blog/2021/oct/07/premier-league-newcastle-saudi-arabia-takeover-morality-collapse>
- Roussel, C. (2021). *Advocacy and sports: Human rights in Bahrain*.
- Saunders, N. (2022). Inside Haas: How F1's American team cut ties with Nikita Mazepin and his oligarch father. *ESPN*. https://www.espn.com/f1/story/_/id/33681873/inside-haas-how-f1-american-team-cut-ties-nikita-mazepin-oligarch-father

- Saunders, N. (2023, 15. februar). Mercedes' Lewis Hamilton on FIA clampdown: Nothing will stop me speaking my mind. *ESPN*. https://www.espn.com/f1/story/_/id/35664522/lewis-hamilton-stop-speaking-my-mind
- Saunders, N. E., Laurence. (2023, 17. februar). FIA clarifies clampdown on drivers making political statements. *ESPN*. https://www.espn.com/f1/story/_/id/35680787/fia-clarifies-clampdown-f1-drivers-making-political-statements
- Snare, K. M. (2016, 16. mars). FIFA innrømmer VM-korrupsjon. *TV2*. <https://www.tv2.no/sport/fotball/fifa-innrømmer-vm-korrupsjon/8141880/>
- Strømshoved, K. A. (2022). Uigur tente OL-ilden: - Et PR-stunt for å forsøke å lure omverdenen. *VG*. <https://www.vg.no/sport/i/nWrAjd/uigur-tente-ol-ilden-et-pr-stunt-for-aa-forsoeke-aa-lure-omverdenen>
- Sylt, C. (2017, 13. mars). The \$1 Billion Cost Of Hosting An F1 Race. *Forbes*. <https://www.forbes.com/sites/csylt/2017/03/13/the-1-billion-cost-of-hosting-an-f1-race/?sh=5f1a55854f79>
- Sønstrød, S. H. a. G., Magnus. (2022). Frykter regimets VM-suksess: – Saudi-Arabia mener alvor. *NRK*. https://www.nrk.no/sport/frykter-regimets-vm-suksess_-_saudi-arabia-mener-alvor-1.16192887
- Søyland, H. S. (2020). *Qatar's sports strategy: a case of sports diplomacy or sportswashing?*
- Thagaard, T. (2018). Systematikk og innlevelse: en innføring i kvalitative metoder (5. utg.) Fagbokforlaget. *Har dere ansatte i barnehagen med flerkulturell bakgrunn*.
- The Guardian Sports. (2021, 26. februar). 'Do what you're good at': Ibrahimovic tells LeBron James to stick to sports. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/sport/2021/feb/26/lebron-james-zlatan-ibrahimovic-criticism>
- Troianovski, A. a. V. S. (2022). Russia Takes Censorship to New Extremes, Stifling War Coverage. *New York Times*. <https://www.nytimes.com/2022/03/04/world/europe/russia-censorship-media-crackdown.html>
- Vardon, J. (2023, 28. april). Qatar to host FIBA men's World Cup in 2027. *The Athletic*. <https://theathletic.com/4462689/2023/04/28/qatar-fiba-world-cup-2027/>

Appendiks

Følgende vedlegg er vedlagt denne masteroppgaven som egne filer:

- Tabell 1
- Tabell 2
- Tabell 3

